

Anne-Maria Hakala

Annika Huttunen

**Vanhempien tukeminen toimivaan
vuorovaikutussuhteeseen alle kolmevuotiaan lapsen
kanssa**

Opinnäytetyö

Kevät 2015

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi AMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveydenalan yksikkö

Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi

Tekijä: Anne-Maria Hakala ja Annika Huttunen

Työn nimi: Vanhempien tukeminen toimivaan vuorovaikutussuhteeseen alle kolmevuotiaan lapsen kanssa

Ohjaaja: Minna Zechner

Vuosi: 2015

Sivumäärä: 89

Liitteiden lukumäärä: 6

Opinnäytetyömme on työelämälähtöinen tutkimus. Yhteistyökumppanina toimi Suupohjan peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä Ullantien neuvola. Tavoitteena oli vanhemmille suunnatun oppaan tekeminen. Oppaiden sisällön toteutimme tieteellistä tietoa hyödyntäen sekä Ullantien neuvolan henkilökunnan toivomuksia kuunnellen.

Teoriaosuudessa käsitelimme mitä vanhempien on hyvä tietää varhaisesta vuorovaikutuksesta alle kolmevuotiaan lapsen kanssa. Avasimme käsitteitä, jotka liittyvät varhaisen vuorovaikutuksen muodostamiseen ja tarkastelimme varhaisen vuorovaikutuksen muodostumista ja merkitystä vauvaiästä taaperoikään.

Näiden pohjalta syntyi oppaiden sisältö, joissa toimme esille konkreettisia keinoja mitä vanhemmat voivat tehdä alle kolmevuotiaan lapsen kanssa muodostaakseen lapsen kehityksen kannalta myönteisen varhaisen vuorovaikutussuhteen.

Avainsanat: kiintymyssuhde, roolit, vahingollinen vuorovaikutus, vanhemmuus, varhainen vuorovaikutus, vuorovaikutuksen tukeminen

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author/s: Anne-Maria Hakala and Annika Huttunen

Title of thesis: Supporting the parents to have a functional interaction relationship with their under three year-old child

Supervisor(s): Minna Zechner

Year: 2015

Number of pages: 89

Number of appendices: 6

Our thesis is a working life oriented research. Our partner was the Suupohja primary service municipal federation, the maternity clinic of Ullantie. Our priority was to make a guide for parents. We did put in practice the contents of the guide books by utilizing the scientific information and by listening to the wishes of Ullantie maternity clinic personnel.

In the theoretical part, we dealt with the issues that the parents should know about early interaction with an under three-year-old child. We explained the concepts associated with the formation of early interaction. We also studied how early interaction is formed and the significance of early interaction formation from a newborn to a toddler.

Based on the results obtained, we outlined the contents of the guidebooks, where we brought out the concrete ways on what parents with under three year-old children could do to achieve early interaction with their child, as this is essential for the child's development.

Keywords: attachment relationship, damaging interaction, early interaction, parenting, roles, supporting interaction.

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUKSEN KULKU	9
2.1 Aiheen valinta ja rajausta	9
2.2 Tutkimusaineiston hankinta ja analysointi	11
2.3 Oppaan toteutus.....	13
3 VARHAINEN VUOROVAIKUTUS SAA LAPSEN KEHITTYMÄÄN JA OPPIMAAN	15
3.1 Lapsen kehityksen osa-alueet.....	19
3.2 Vastasyntynyt vauva	21
3.3 Kahdesta seitsemään kuukauden ikäinen vauva	24
3.4 Seitsemästä kuukaudesta vuoden ikäiseen vauvaan	25
3.5 Lapsen ensimmäinen ja toinen ikävuosi.....	26
3.6 Lapsen toinen ja kolmas ikävuosi.....	27
4 VANHEMPI VARHAISESSA VUOROVAIKUTUKSESSA LAPSEN KANSSA	29
4.1 Erilaiset perherakenteet	29
4.2 Vanhemmuuden roolimallit varhaisessa vuorovaikutuksessa	31
4.3 Minusta tulee äiti	34
4.4 Helli ja ota lähelle äiti	36
4.5 Minusta tulee isä	38
4.6 Kohtaa ja hoivaa minua isä	40
5 KIINTYMYSSUHDE LAPSEN JA AIKUISEN VÄLILLE SYNTYY VUOROVAIKUTUKSEN AVULLA	43
5.1 Kiintymyskäyttäytymisen muodot	45
5.2 Kiintymyssuhdemallit vuorovaikutuksessa	46
6 LAPSEN TEMPERAMENTTI VUOROVAIKUTUKSESSA	49

7	VAHINGOLLINEN VUOROVAIKUTUS	53
8	VANHEMMAN JA VAUVAN VARHAISEN VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMISEN KEINOJA.....	55
8.1	Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen vauvaiässä.....	55
8.2	Puhu, katso silmiin ja koskettele	56
8.3	Virikkeiden vaikutus vauvaiässä.....	57
8.4	Harjoitus tekee mestarin	59
9	VANHEMMAN JA TAAPEROIKÄISEN VARHAISEN VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMISEN KEINOJA	61
9.1	Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen taaperoiässä	61
9.2	Ympäristön pikkututkija	61
9.3	Itsenäinen, kyselevä ja taitava taapero	63
10	POHDINTA	65
	LÄHTEET	68
	LIITTEET	73

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme on toiminnallinen tutkimus, jossa tavoitteena oli vanhemmille suunnatun oppaan tekeminen. Tutkimuskysymykset opinnäytetyössämme olivat;

1. Mitä vanhemman on hyvä tietää varhaisesta vuorovaikutuksesta lapsen kanssa?
2. Millä keinoin vanhemmat ja lapsi voivat olla keskenään vuorovaikutuksessa?

Työmme oli työelämälähtöinen, sen tilaajana toimi Suupohjan peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä Ullantien neuvola. Vastasimme tutkimuskysymyksiimme siten, että lähetimme kyselylomakkeen neuvolan työntekijöille ja etsimme kirjallisuudesta työmme tuotoksena olevaan oppaaseen tietoa alle kolmevuotiaan ja aikuisen välisestä toimivasta vuorovaikutussuhteesta.

Tarkoituksenamme oli tehdä tiivis, kattava ja käytännönläheinen viisiosainen opas perheille. Oppaan ensimmäisen osan neuvola jakaa kotikäynnillä vauvan synnyttyä. Seuraavat oppaat jaetaan neuvolakäynneillä, lapsen ollessa kuusi kuukautta, yksi-, kaksi- ja kolme -vuotta. Oppaiden avulla perhe voi saada uusia ideoita vanhemmuuteen ja lasten kasvattamiseen. Oppaiden sisällön toteutimme tieteellistä tietoa hyödyntäen sekä Ullantien neuvolan henkilökunnan toivomuksia kuunnellen.

Suupohjan alueen Isojoen, Kauhajoen ja Teuvan neuvoloiden työntekijät kokoontuivat yhdessä miettimään vastauksia lähettämäämme kyselylomakkeeseen. Kyselylomakkeessa kysyimme oppaiden sisällöistä ja muodoista. Neuvolan henkilökunta toivoi oppaisiin konkreettisia esimerkkejä varhaisen vuorovaikutuksen luomisesta vanhemman ja lapsen välillä. Oppaiden täytyisi olla helppolukuisia ja selkeitä, tietoa yhdistettynä kuviin. Näin ollen vanhemmille osoitettu tieto tulee tiiviinä tekstinä ja selkeänä infona. Kuvien tavoitteena on lisätä vanhempien mielenkiintoa lukea oppaita.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsittelemme mitä vanhemman olisi hyvä tietää vuorovaikutussuhteesta. Avaamme käsitteen vuorovaikutus ja kuinka se

muodostuu. Vuorovaikutuksella tarkoitetaan vanhemman ja lapsen välistä varhaista vuorovaikutusta eli keskinäistä kommunikointia, joita ovat yhdessä tekeminen, kokeminen ja oleminen lapsen kanssa. (Lapsen ja vanhemman välinen varhainen vuorovaikutus 2014.) Tuomme esille lapsen kehityksen ja kasvun vauvaiästä taaperoiikään ja siihen liittyvät lapsen herkkyykskaudet sekä äidin sensitiivisyyden. Sensitiivisyydellä tarkoitetaan äidin herkkyyttä havainnoida/reagoida vauvan tarpeisiin. (Kemppinen 2007, 117.) Herkkyykskausien aikana vauva oppii herkimmin uusia asioita, kuten kävelemään ja puhumaan. (Herkkyykskausina lapsi oppii leikiten.) Tuomme myös perheiden erilaiset vanhemmuuden tyylit/tavat/mallit esille sekä miten perheen roolit raskauden aikana ja vauvan synnyttyä muodostuvat ja kuinka roolimallit vaikuttavat varhaisen vuorovaikutuksen muodostamiseen.

Kirjoitamme työssämme vanhemmista, isistä ja äideistä, mutta olemme tietoisia, että perheitä voi olla erimuotoisia. Näitä ovat muunmuassa yksinhuoltajaperheet, sateenkaariperheet, joissa on kaksi samaa sukupuolta olevaa vanhempaa, ja uusperheet, joissa on useampi vanhempi (Uudet perhemallit huomioitava lainsäädännössä 2014).

Työssämme korostamme isien ja lapsien välistä varhaista vuorovaikutusta. Mitä myöhemmin vuorovaikutussuhteen luomisen aloittaa lapsen kanssa, sitä vaikeampi on luoda suhdetta uuteen perheenjäseneseen, tästä johtuen isien läsnäolo on tärkeää, toteavat asiantuntijat. (Hermanson ym. 2002, 20–21, 35.) Menneinä vuosina isän on koettu häiritsevän lapsen ja äidin suhdetta. Äidin roolia on korostettu ja isän roolia on vähätelty. Isä on päässyt kontaktiin lapsen kanssa vasta hänen täytettyään kolme vuotta (Ks. Hermanson ym. 2002, 35).

Kiintymyssuhdetta avaamme John Bowlbyn teorian pohjalta. (Rusanen, 2011, 27) Teorian mukaan lapsi kiinnittyy aikuisiin, jotka hoivaavat häntä ja hoivaamisella saadaan aikaan jotain merkityksellistä, kuten turvallisuudentunne. Kerromme lisäksi Sinkkosen (2011) ja Keltikangas-Järvisen (2010) tutkimustuloksia kiintymyssuhteesta. Varhaisella vuorovaikutuksella on suuri merkitys lapsen tunne-elämän kehitykseen, jos vanhempi ei kykene kohtaamaan lasta aidosti, voivat lapsen varhaisvuodet vahingoittaa lapsen tasapainoista kehittymistä, jonka tuomme esille luvussa seitsemän vahingollinen vuorovaikutus.

Kiintymyssuhde ja temperamentti vaikuttavat varhaisen vuorovaikutussuhteen syntymiseen. Temperamentti on synnynäinen tapa reagoida ja itsesäädellä asioita vuorovaikutuksessa. Viimeisessä luvussa käsittelemme miten varhaista vuorovaikutusta tuetaan lapsen eri kehitysvaiheissa, sekä tuomme esille konkreettisia esimerkkejä vuorovaikutuksen tukemiseen ja mitä loruja harjoitteissa ja leikeissä voi käyttää. Leikki on lapselle vapaaehtoista, kuvitteellista ja ennakoimatonta toimintaa. Leikki saa sisällön todellisista tapahtumista, missä lapsi yhdistää henkilökohtaisen ja ulkoisen todellisuuden vaikutelmat. Leikki tyydyttää lähes kaikki lasten tarpeet, joita hänellä on perustarpeiden, kuten unen, ravinnon ja puhtauden lisäksi. Se on välttämätöntä lapsen tunteiden, sosiaalisen, tiedollisen taidon kehittymiselle (Leikin merkitys lapselle).

Sosionomin osaamisen näkökulmasta koemme, että saimme olla vaikuttamassa oppaan avulla vanhemman ja lapsen varhaisen vuorovaikutuksen kehittymiseen, vaikka sosionomit eivät neuvoloissa työskentele. Lapsen kasvulle ja kehitykselle ensimmäiset elinvuodet ovat tärkeitä. Näiden vuosien aikana lapsen ympärillä tapahtuvat asiat vaikuttavat lapsen koko elämään. Esimerkiksi perhe, ympäristö, lapsen temperamentti ja kehitys ovat avainasemassa varhaisen vuorovaikutuksen muodostuksessa. Päivittäin lapsi leikkii, havainnoi, syö, ajattelee, itkee, nauraa ja kohtaa omat vanhempansa sekä muut ihmiset ympärillään, hän on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Näin ollen lapsen minätunto kehittyy aktiivisessa fyysisessä, psyykkisessä ja sosiaalisessa toiminnassa. Sosionomeina tehtävämme on tukea perheitä, jotta he voisivat hyvin ja lapsista kehittyisi tasapainoisia hyvinvoivia yksilöitä yhteiskuntaamme, vaikka neuvoloissa jaettavan oppaan avulla.

2 TUTKIMUKSEN KULKU

Luvussa kerromme tutkimuksen alkuprosessista aina valmiiseen oppaaseen. Tutkimukselle oleellista on myös tutkimusraportin kirjoittaminen täsmällisesti ja yksityiskohtaisesti. Raportissa olemme käyneet läpi teoriaosuuden sekä oppaan etenemisen, joiden avulla voidaan käydä tieteellistä keskustelua ja saada aikaan erilaisia näkökulmia (Anttila 1996, 322–323; Vilkka 2006, 97). Tutkimusraportin avulla muut ihmiset pääsevät osaksi oppaan prosessia koskevaa tieteellistä keskustelua. Pelkkä tuote, meidän tapauksessa opas, ei kerro yksinään mitään prosessista vaan koko prosessi on samalla tieteellistä tutkimista. (Vilkka 2006, 72.) Raportissa emme kuitenkaan käy läpi toimintatutkimuksen edellyttämää tieteellistä ja yhteiskunnallista keskustelua, vaan raportti toimii meidän tiedon, taidon ja sivistyksen näytteenä, fyysisen oppaan tekemisestä niin kuin Vilka (2006, 76–77) toteaa Tutki ja havainnoi kirjassaan. Tutkimukselle asetimme tavoitteet, joita opas ilmentää visuaalisin ja viestinnällisin keinoin. (Vilkka & Airaksinen 2004, 51.)

2.1 Aiheen valinta ja rajaus

Ensimmäisen opinnäytetyömme aihe kosketi erityisen tuen lapsia varhaiskasvatuksessa, mutta kävi ilmi, että siitä oli tehty paljon tutkimuksia ja opinnäytetöitä. Tästä johtuen kyselimme löytyisikö Etelä-Pohjanmaan alueelta työelämälähtöistä opinnäytetyön aihetta. Kiinnostuksemme kohteena olivat alle kouluikäiset lapset. Tammikuussa 2014 selvisi, että Suupohjan peruspalveluliikelaitoskuntayhtymän Ullantien neuvola toivoi opasta, lapsen ja vanhemman välisestä toimivasta vuorovaikutussuhteesta. Kiinnostuimme aiheesta ja yhteistyön alettua opas suunnattiin aluksi alle seitsemänvuotiaiden lasten vanhemmille, mutta yhteistyön edetessä seitsemän vuoden ikä oppaiden ikäjakaumaan osoittautui liian korkeaksi. Tällä ikäjakaumalla opinnäytetyöstä ja oppaasta olisi tullut liian laaja. Päädyimme neuvolan henkilökunnan kanssa toteuttamaan viisi eri opasta eri ikäkausille. Ikäjakauma vahvistui koostumaan alle kolmevuotiaista lapsista.

Tarve oppaalle syntyi käytännössä esille tulleista puutteista, mitä neuvolan henkilökunta oli kohdannut työssään vanhemman ja lapsen välillä varhaisessa vuorovaikutuksessa. Neuvolan henkilökunta oli huomannut, että esimerkiksi vanhemmat kokivat olevansa varhaisessa vuorovaikutuksessa lapsen kanssa katsomalla yhdessä televisiosta pikkukakkosta. Tästä kävi ilmi vanhempien tietämättömyys miten olla varhaisessa vuorovaikutuksessa lapsen kanssa.

Tavoitteeksi asetimme oppaan, joka oli käytännönläheinen ja helppolukuinen. Oppaassa täytyi ottaa huomioon se millaisia mielikuvia haluamme kohderyhmälle viestittää. (Vilkkä & Airaksinen 2004, 52.) Sen tarkoituksena oli tukea vanhempia toimivaan varhaiseen vuorovaikutussuhteeseen alle kolmevuotiaiden lasten kanssa. Oppaasta hyötyvät sekä vanhemmat että neuvolan työntekijät. Oppaassa on vanhemmille suunnattuja harjoitteita ja leikkejä, joiden avulla voidaan tukea lapsen ja vanhemman varhaista vuorovaikutusta. Oppaassa tulee myös esille pienten esimerkkien avulla, miten vauva kehittyy ja mitä tulee ottaa huomioon eri ikäkausina. Työntekijät saavat oppaasta työvälineen, joka jaetaan vanhemmille viitenä eri ajankohtana.

Kiinnostuimme aiheesta sen ajankohtaisuuden vuoksi, sillä varhaisen vuorovaikutuksen puute tulee näkymään lapsissa ja nuorissa, esimerkiksi tämä voi näkyä murrosiässä nuorilla sosiaalisen kanssakäymisen pulmina. Sosiaalisen käyttäytymisen alkeet opitaan jo varhaislapsuudessa, jotka luovat pohjaa tulevaisuutta varten.

Aiheen selvittyä tutkimme löytyykö aiheesta jo olemassa olevia oppaita tai tutkimuksia. Aiheesta löytyi muun muassa opas, mikä käsitteli varhaista vuorovaikutusta sekä kiintymyssuhteen muodostumista keskoslapsen ja vanhemman välillä, joka on tehty Oulun Diakonia-ammattikorkeakoulussa (Hemmilä, Niskanen & Pietikäinen 2009). Opas on laaja-alainen ja painottuu keskoslasten hoitoon, kiintymyssuhteen muodostumiseen sekä varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseen. Hanke on osa Oulun yliopistollisen sairaalan lasten ja nuorten klinikan potilasohjauksenkehittämishanketta. Löysimme myös Mirjami Mäntymaan väitöskirjan vuodelta 2006. Väitöskirja käsittelee varhaisen vuorovaikutuksen yhteyksiä äidin mielenterveyteen, läheisiin ihmissuhteisiin, vauvan temperamenttiin ja varhaisen vuorovaikutuksen ennustavuutta lapsen

käyttäytymisen, tunne-elämän oireisiin sekä hänen yleiseen terveydentilaansa kahden ensimmäisen vuoden aikana. Edellä mainittujen tutkimusten pohjalta käy ilmi, miten lapsen synnyttyä varhainen vuorovaikutus vaikuttaa lapsen kehitykseen ensimmäisten elinvuosien aikana. Tämä vahvisti meidän käsitystämme varhaisen vuorovaikutuksen tärkeydestä, jota halusimme korostaa työssämme oppaan muodossa.

Yhteistyön alettua haimme tutkimuslupaa (Liite1) ja teimme sopimuksen opinnäytetyöstä (Liite2) Suupohjan peruspalveluliikelaitoskuntayhtymän kanssa. Saimme tutkimusluvan opinnäytetyöllemme tammikuun lopussa 2014. Aiheeksemme varmistui vanhempien tukeminen toimivaan vuorovaikutussuhteeseen alle kolmevuotiaan lapsen kanssa.

Seinäjoen ammattikorkeakoululla järjestettiin tammikuun lopulla 2014 Papunetin selkokieliokeskuksen luento. Toiminnanjohtaja Hannu Virtanen luennoi luennolla mitä tulee ottaa huomioon, kun tehdään selkokielistä opasta. Hyödyimme luennosta miettiessämme oppaan sisältöä ja rakennetta. Tapasimme luennolla kulttuurituotannon tuntiopettajan Juhani Haaran, jolta tiedustelimme halukkuutta osallistua oppaiden kuvittamiseen, typografiaan ja taittoon. Yhteistyömme alkoi kulttuurituotannon opiskelijoiden Saku Kankaanpään ja Tiina Pudasen kanssa helmikuussa 2014.

2.2 Tutkimusaineiston hankinta ja analysointi

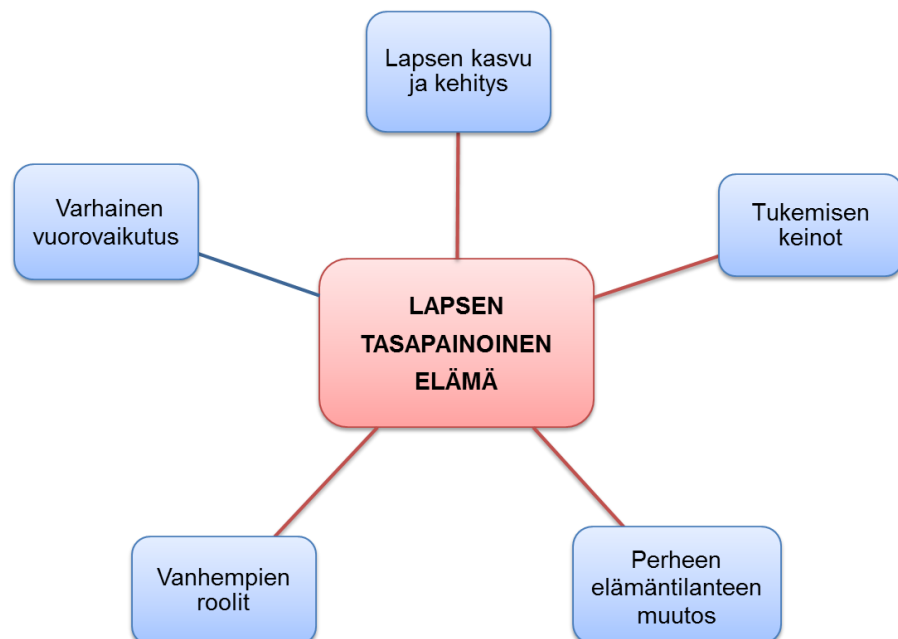
Lähetimme toukokuun lopulla 2014 oppaisiin liittyvän kyselylomakkeen (Liite3) Suupohjan alueen Ullantien neuvolaan. Kyselylomakkeessa kysyimme mitä neuvolan henkilökunta pitää tärkeänä vanhemman ja lapsen varhaisessa vuorovaikutuksessa; Mitä neuvolan henkilökunta haluaisi erityisesti painottaa oppaiden sisällössä; Kuinka laajasti oppaissa pitäisi aukaista käsitettä varhainen vuorovaikutus ja sen tukeminen; Kuinka paljon konkreettisia esimerkkejä oppaisiin laitetaan; Ovatko oppaat enemmän teoria- vai kuvapainotteisia ja onko oppaiden ulkoasun tarkoitus olla selkokielineen. Vastaukset kysymyksiin saimme kesäkuun alussa 2014. Vastauksissa toivottiin oppaisiin konkreettisia esimerkkejä mitä vanhempi voi tehdä ja miten hän voi toimia lapsen kanssa vahvistaakseen

varhaista vuorovaikutusta. Oppaissa tulisi esille arjen muutokset ennen vauvan syntymää ja vauvan synnyttyä. Neuvolan henkilökunta toivoi myös, että perheenjäsenet tulisi huomioida lapsen kasvattamisessa sekä ottaa huomioon vanhemmat tasavertaisina kasvattajina, oli kyseessä mikä tahansa perhemuoto.

Työssämme koimme tärkeänä tuoda esille käsitteitä, vanhemmuus, vanhemmuuden roolit, kiintymyssuhde, vahingollinen vuorovaikutus, temperamentti, vuorovaikutuksen tukeminen ja leikin merkitys. Nämä kaikki liittyvät ja vaikuttavat varhaiseen vuorovaikutussuhteeseen ja sen muodostumiseen vanhemman ja lapsen välille. Vuorovaikutussuhde lapsen ja aikuisen välillä on tärkeää, joka luo lapselle turvallisuutta ja antaa hyvät eväät tulevaisuuteen.

Opinnäytetyötä työstäessä etsimme tieteellistä tietoa Seinäjoen korkeakoulukirjaston tietokannoista, esimerkiksi Plari, Arto, Aleksi, YSA ja Academic Search Elite. Lisäksi hyödynsimme Kauhajoen sekä Lapuan kaupunginkirjaston teoksia, Internetiä, ammattilehtiä sekä jo olemassa olevia tutkimuksia; opinnäytetöitä ja väitöskirjoja. Hakusanoina käytimme muun muassa varhainen vuorovaikutus, kiintymyssuhde, leikki, vanhempien roolit, lapsen kehitys ja temperamentti. Englanniksi käytimme esimerkiksi sanoja, parenthood, motherhood ja early interaction.

Teoriaosuuden sekä neuvolan henkilökunnan antamat vastaukset analysoimme teemoittain. Niiden pohjalta korostuivat lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi. Pääotsikoksi vahvistui lapsen tasapainoinen elämä, jonka ympärille nousivat viisi eri teemaa; varhainen vuorovaikutus, lapsen kasvu ja kehitys, vanhempien roolit, perheen elämäntilanteen muutos ja tukemisen keinot. Nämä viisi teemaa sisältävät ympäristön vaikutukset, kiintymyssuhteen, temperamentin ja vanhemman sensitiivisyyden, jotka kuuluvat oleellisesti vanhemman ja lapsen varhaisen vuorovaikutuksen muodostumiseen. Alla esitämme kaavion, jossa tulee esille teemojen luokittelu.

Kaavio 1. Teemojen luokittelu

2.3 Oppaan toteutus

Analyysin pohjalta saatuja teemoja ja teorian tietoa hyödyntäen työstimme oppaan. Oppaan ensimmäisen version lähetimme Ullantien neuvolan henkilökunnalle marraskuussa ja sisältö vastasi neuvolan henkilökunnan toiveita. Tekijänoikeussopimus (Liite4) allekirjoitettiin marraskuussa 2014 Suupohjan peruspalveluliikelaitoskuntayhtymässä. Sopimuksessa sovittiin oppaan käytöstä ja kopioimisen säännöistä. Sovimme, että oppaiden sisältöä ei saa muuttaa, mutta opasta saa kopioida ja jakaa. Tekijänoikeudella tarkoitetaan yhden tai useamman tekijän oikeutta määrätä yksinoikeudella tekemästään teoksesta. Tekijänoikeuden kuuluvat aina henkilöille, jotka ovat tehneet muun muassa kuva- tai äänitallenteen, kirjan, elokuvan tai maalauksen. (Tietoa tekijänoikeudesta.)

Tietoa oli paljon mitä oppaassa olisi voinut tuoda esille, mutta neuvolan henkilökunnan toivomuksena oli tiivis ja selkeä opas, jossa tiedon piti mahtua yhdelle taitetulle A4-arkille. Oppaan sisällöksi valikoituivat teemojen mukaan tärkeimmät aiheet, kuten lapsen kasvu ja kehitys, varhaisen vuorovaikutuksen merkitys sekä varhaisen vuorovaikutuksen tukemisen keinot. Halusimme tuoda teemat esille tarinamuodossa, jolloin tieto olisi helppolukuista ja siihen voisi vanhempi paremmin samaistua. Opas on pohjaväritään valkoinen, mutta sisältää värikkäitä ja ihastuttavia kuvia, jotka herättävät vanhemmassa läheisyydentunnetta lasta kohtaan.

Oppaan kannessa on otsikko, ikäkauteen sopiva kuva ja alareunassa tekijät sekä koulun nimi. Ensimmäiselle ja toiselle sivulle on kirjoitettu tarinamuodossa (Liite6) kertomus, missä tulee esille lapsen kasvu, kehitys ja miten tuetaan varhaista vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välillä. Sivut sisältävät kuvia, jotka sopivat tekstin sisältöön sekä loruja ja runoja. Takakannessa on myös loruja ja harjoitteita. Oppaan teksti on toteutettu selkokielisesti ja ulkoasu on nykyaikainen. Kankaanpää ja Pudas tekivät oppaaseen taiton, kuvituksen sekä typografian eli lopullisen ulkoasun ja tekstien sekä kuvien asettelun tammikuussa 2015. Lopullisen version oppaasta (Liite6) neuvolan henkilökunta hyväksyi tammikuussa 2015.

Seuraavissa luvuissa käsittelemme teoreettista näkökulmaa. Olemme rajanneet käsitteet teemojen ympärille, näin vältettiin opinnäytetyön laajeneminen liian suureksi. Hyvä tietoperusta oli hyödyksi oppaita tehdessä, sen vuoksi käsitteiden määrittely oli tärkeää ja ne olivat iso osa työmme pohjaa. (Vilkka & Airaksinen 2004, 43.)

3 VARHAINEN VUOROVAIKUTUS SAA LAPSEN KEHITTYMÄÄN JA OPPIMAAN

Vanhemmat kutsuvat lapsen katseellaan, äänellään ja tuoksullaan kahdenkeskiseen vuorovaikutukseen. Vuorovaikutuksessa lapsi huomaa ja ymmärtää vanhempiensa käyttäytyvän eri tavoin (Rautiainen 2001, 17; Sinkkonen 2012, 62.) Varhaisella vuorovaikutuksella tarkoitetaan lapsen ja vanhempien välistä keskinäistä kommunikointia. Kommunikointia ovat yhdessä tekeminen, kokeminen ja oleminen lapsen kanssa. Vanhemman tulisi vastata lapsen tarpeisiin johdonmukaisesti, jolloin lapselle rakentuu minäkuva eli kuva itsestä sekä millainen minä olen. Tämä luo perusturvallisuuden ja luottamuksen myöhempiin ihmissuhteisiin. Lapsen saadessa turvaa, hän pystyy leikkimään ja oppimaan uutta sekä hakemaan hoivaa ja tukea kun hän sitä tarvitsee. Lapsen tarpeiden laiminlyömisestä seurauksena lapsen on vaikea oppia luottamaan itseensä tai muihin. (Lapsen ja vanhemman välinen varhainen vuorovaikutus 2014.) Mielestämme Aale Tynnin runossa tulee esille, mitä vanhemmat voivat tuntea vastasyntynyttä lastaan kohtaan. Rakkaus, josta lähtee muodostumaan varhainen vuorovaikutus vauvan ja vanhemman välille.

Kerran Sivelen armaita kasvojasi, poskesi pientä omenaa, siroja, kirkkaita kulmiasi, tukkaasi silkin ruskeaa, nenääsi pientä ja lystikästä-sinua ilman en elämästä mitään saattaisi aavistaa. Vain sinun luonasi, rakkaani pieni, löysin kirkkaan, selkeän tieni, iloni yksinkertaisen (Aale Tynni)

Perhe-elämä on yksilöllistä ja ei ole yhtä oikeaa tapaa järjestää elämäntilannetta, riippumatta syntykö perheeseen ensimmäinen vai kuudes lapsi. Ensimmäisen lapsen saaminen perheeseen on suuri elämänmuutos, joka voi aiheuttaa tilapäisesti perhesuhteiden huonontumista ja vaikeuksia sopeutua uuteen tilanteeseen. Tyypillinen syy välien viilenemiseen vauvan syntyessä on isän joutuminen ulkopuolelle äidin ja vauvan suhteesta. Äidin ollessa kiinnostuneempi vauvasta voi se aiheuttaa miehelle mustasukkaisuuden tunteita ja kateutta vauvaa kohtaan, koska hän jää ulkopuolelle. Äiti voi näin huomaamattaan omia vauvan, jolloin hän käytöksellään toimii ”portinvartijana” vauvan ja isän välillä. Isälle ei jää mahdollisuutta luoda suoraa suhdetta vauvaan, äidin ollessa ”tiellä”.

Elämänmuutoksesta johtuen, usein mies yrittää painostaa puolisoa takaisin entisen elämäntyyliin. Tämä ei ole mahdollista, sillä vauva on tullut perheeseen jäädäkseen. Isän huomio pitäisi saada kohdistumaan vauvaan, äidin antaessa isälle tilaa vauvaan tutustumiseen, ettei hän koe ulkopuolelle jättämisestä johtuvia epämiellyttäviä tunteita. Elämänmuutoksesta huolimatta vanhempien välinen suhde on tärkeä tukipilari lapsen elämässä. Tästä syystä suhdetta tulisi myös huomioida lapsen ohella. (Hermanson ym. 2002, 19–20, 25–26; Hermanson 2007, 57; Sinkkonen 2012, 269–274.) Sinkkonen (2012, 269–274) mukaan äidin ja isän keskinäisellä suhteella on vaikutusta lapsen ympäristöön. Lapset ottavat mallin isän ja äidin käytöksestä ja heidän tavoistaan toimia. Leikki, huumori, mielikuvitusmaailma ja hulluttelu lasten kanssa ovat tärkeitä välineitä, sillä näiden avulla versoa luova asenne.

Vanhemmuuden jakaminen kannattaa, sillä oman lapsen hoitaminen on korvaamatonta. Vastuun jakaminen parantaa parisuhdetta, kun puoliset keskustelevat enemmän keskenään ja näin ollen vanhemmat tuntevat toistensa tavat kuinka toimia. Kummallakin vanhemmalle jää aikaa myös itselleen, mikä taas lisää onnellisuutta sekä tasapainoa perheessä että parisuhteessa. (Ks. Katajamäki & Gylden 2009, 203, 232.)

Vanhempien on pyrittävä olemaan tasapuolisesti mukana vauvanhoidossa, ettei vanhempien välille syntyisi kilpailua paremmuudesta. Kummankin vanhemman tulisi kunnioittaa toisen vauvanhoitotyyliä. Ristiriitojen tullessa tulisi kummankin vanhemman katsoa peiliin, sillä riidoissa ei koskaan ole mukana vain yhtä syyllistä, vaan siinä ovat molemmat vanhemmat. Ristiriitojen synnyttyä pitäisi osata kuunnella ja ymmärtää toisen näkemyksiä ja tuntemuksia. (Hermanson ym. 2002, 33.)

Aina vauvanhoito ei suju ja on sallittua tuntea erilaisia vihan ja kiukun tunteita. Kun aikuinen hermostuu, vauva aistii tämän ja hänen käytös muuttuu levottomaksi. Tästä seuraa noidankehä, jossa molemmat osapuolet lisäävät toistensa negatiivisuutta. Tätä ennen tulisi ottaa aikalisä ja antaa vauva toiselle vanhemmalle. Vihan tunteen vallassa vauvaa voidaan hoitaa vahingossa kovakouraisesti, mikä ei ole vauvalle hyväksi. On normaalia tuntea häpeää ja syyllisyyttä, jos vauvanhoito ei suju ja perhe-elämän muutos on muuttanut elämää.

Keskustelemalla puolison, muun läheisen tai ammattilaisen kanssa asiasta, voi auttaa jaksamaan ja purkamaan raskaita tuntemuksia. (Ks. Hermanson ym. 2002, 34; Mackonochie 2004, 8.)

Mackonochie (2004, 14–15) ja Sinkkonen (2012, 269–274) esittävät, että lapsi tarvitsee turvalliseen ja tasapainoiseen elämään rakkautta, jotta hän tuntee itsensä tärkeäksi ja arvokkaaksi. Lapsi pitää hyväksyä omana itsenään, hän tuottaa iloa sellaisena kuin on. Johdonmukaisuus vanhempien kasvatustyyliissä ja rajojen asettaminen luovat turvallisuutta sekä tunteen, että lapsesta huolehditaan. Vanhemmat voivat kohottaa lapsen itsetuntoa antamalla hänelle positiivista palautetta, kehuja ja rohkaisuja, joiden tukemana lapsi kykenee etenemään elämässään myös tulevaisuudessa. Rusanen (2011, 29) pitääkin tärkeänä, että vanhempi oppii tulkitsemaan lastaan ja vastaamaan tämän viesteihin, jotka liittyvät muun muassa nälkään, väsymiseen ja turhautumiseen. Esimerkiksi vastasyntyneellä ei ole muuta keinoa kuin itkun kautta välittää tarpeensa. Ensimmäisen elinvuoden aikana on tärkeää hoivaajan antaman läheisyyden ylläpitäminen. Lapsi muuttaa käyttäytymistään sen mukaan, kuinka hänen kiintymyksensä kohde vanhempi toimii, vastaa hänen tarpeisiinsa ja tulkitsee häntä.

Kronqvist ja Pulkkinen (2007, 8–10, 13, 17–18) sekä Wegloop ja Spliid (2008, 28–29) kertovat kirjassaan, että kasvu, kehitys ja oppiminen rinnastetaan usein yhteen, kun puhutaan ihmisen kehittymisestä. Kasvulla he viittaavat enemmän fyysiseen kasvuun, jota ovat lähinnä pituuden ja painon muutokset. Kehittyminen kuvaa enemmän elämänkaaren aikana tapahtuvaa laadullista ja jatkuvaa kehittymistä, jotka ovat kognitiivisia, kielellisiä, fyysis-motorisia, sosiaalisia ja emotionaalisia muutoksia elämän aikana. Vauvan kehitys on ensimmäisinä kuukausina tiedostamattomia muutoksia puheessa, liikkumisessa ja erilaisten taitojen alueella. Kehitys on yksilön ja ympäristön muodostaman järjestelmän laajentumista, kunkin ihmisen omien edellytysten pohjalta. Näitä muutoksia ovat lapsella esimerkiksi puheen oppiminen, konttaaminen, sosiaaliset taidot sekä pinsettiote.

Vanhemman tulee hahmottaa lapsen taidot, tiedot ja valmiudet toimia ympäristössään kaikissa ikäkausissa. Kielelliset valmiudet ovat vauvaiästä alkaen

lapsen kuuteen ikävuoteen saakka yksi herkkyyskausista, jolloin lapsi oppii kieltä, mitä ympärillä puhutaan parhaiten. Lapsi oppii ensimmäisenä kuukautena kuuntelemaan vanhempien puhetta, toisena kuukautena jokeltamaan yksittäisiä jokellusääniä vanhemman aloitteesta tai oma-aloitteisesti, kolmannesta kuukaudesta eteenpäin jokeltamista, sitten tavuja ja viimeisenä sanoja ja lauseita (Herkkyyskausina lapsi oppii leikiten; Wegloop & Spliid 2008, 28–29) Lasta voidaan tukea esimerkiksi kielellisessä kehityksessä. Lapsen kielellinen kehitys riippuu etenkin siitä, miten paljon lapsen kanssa keskustellaan. Vuoropuhelu on tärkeässä roolissa kielenkehityksen kanssa ja sitä voi kehittää muun muassa satuja lukemalla. (Salo & Mäkelä 2007, 11.)

Kemppisen (2007, 117) tutkimuksen mukaan vanhemman herkkyys havainnoida lasta motivoi lasta ilmaisemaan aktiivisesti aikeitaan ja luo pohjaa lapsen kielen kehitykselle. Satujen lukeminen ei aina auta kehitykseen, sillä joillain lapsilla saattaa olla ongelmia kielen kehityksessä, vaikka heille olisi luettu paljon. Kun puhutaan kielellisestä erityisvaikeudesta, se voi toisinaan johtua muustakin häiriöstä kuin vuorovaikutuksen puutteellisuudesta. Kielellisiä erityisvaikeuksia lapsen kehityksessä seurataan neuvolassa, mutta tätä aihetta emme työssämme kuitenkaan lähde tarkemmin avaamaan.

Lapsen kehityksen mukana hänen toimintamahdollisuutensa ympäristössä laajenevat ja monimuotoistuvat koko ajan. Näiden tukemana lapselle tulleet kokemukset, erilaiset mahdollisuudet kokeilla ja tutkia, tuottavat kehitykselle erilaisia ärsykeitä ja laittavat lapsen kehitystä liikkeelle. Lapsi kasvaa ja elää koko ajan suhteessa omaan ympäristöönsä. Lapsi kuuluu erilaisiin ryhmiin kuten, esimerkiksi omaan perheeseensä, sukuunsa ja elinyhteisöönsä, joten kehityksen voidaan katsoa aina olevan jossakin määrin kulttuurisidonnaista. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 1).

Lapsen kehitystä ovat tutkineet erilaiset teoreetikot ja luoneet erilaisia kehitysteorioita, joilla yritetään kuvata lapsen kehittymistä. B. F Skinnerin (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 12–13), Jean Piaget'n sekä Sigmund Freudin (Nurmi ym. 2009, 19) mukaan lapsen kehitys tapahtuu jatkuvana ja pienien askelin eteenpäin.

Ihmisellä voidaan sanoa olevan neljä erilaista kehityksen osa-aluetta, joita ovat fyysinen, motorinen, psyykkinen ja sosiaalinen osa-alue. Nämä neljä osa-aluetta ovat sidoksissa toisiinsa ja muutokset yhdellä alueella vaikuttaa kaikkiin alueisiin. Kun yksi alue kehittyy, niin samalla myös muilla alueilla tapahtuu muutoksia. Kehitys on kokonaisvaltaista ja dynaamista sanovat Kronqvist ja Pulkkinen (2007, 30.)

Seuraavissa kappaleissa käsittelemme tarkemmin fyysisen, motorisen, psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen osa-alueet, mitä niihin kuuluu ja kuinka ne vaikuttavat lapsen kehitykseen.

3.1 Lapsen kehityksen osa-alueet

Fyysinen kehitys; Kehityksen yksi osa-alue on fyysinen kehitys, millä tarkoitetaan ihmisen fyysistä ja motorista kehitystä. Fyysinen kasvu tarkoittaa perimän ja kypsymisen kautta yhdessä ihmiselle tapahtuvia muutoksia. Fyysisellä kasvulla viitataan Kronqvistin ja Pulkkinen (2007, 30) mukaan solujen lukumäärän ja koon muutoksiin. Ensimmäisen vuoden aikana lapsen lihakset vahvistuvat, luut luutuvat ja liikkeiden säätelyyn osallistuvat aivojen osat kehittyvät. Kehitys on niin sanotusti kefalokaudaalista eli päästä jalkoihin tapahtuvaa kasvamista kertovat Anttila ym. (2005, 35). Pituuskasvu ja hampaiden puhkeaminen ovat lapsilla tapahtumia, joita perimä säätelee. Elinympäristö on fyysisen kasvun rinnalla kulkeva elementti, mihin vaikuttavat liikunta, ravinto ja elinolosuhteet. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 30–31.) Lapsi oppii hahmottamaan omaa kehoaan silityksien ja pajauksien avulla. Tällä toiminnalla vanhemmat ikään kuin piirtävät lapselleen ääriviivat. (Katajamäki & Gylden 2009, 234.)

Motorinen kehitys; Motorisessa kehityksessä tarkoitetaan lihasten- ja liikkumisen hallintaa, mistä voidaan erottaa hieno- ja karkea motoriikka. Karkealla motoriikalla tarkoitetaan isojen lihasten hallintaa ja liikekehitystä, kuten kävelemään oppimista ja juoksemista. Hienomotoriikassa tarkoitetaan pienten lihasryhmien liikekehitystä ja hallintaa, esimerkiksi pinsettiotteen ja kynäotteen kehittymistä. Kummankin näiden kehittymiselle, keskeisellä sijalla on aktiivinen asioiden opetteleminen ja harjoittelemine toteaa Kronqvist ja Pulkkinen (2007, 31.)

Psyykkinen kehitys; Kronqvistin ja Pulkkinen (2007, 31–33) mukaan psyykkisen kehityksen ajatellaan olevan yksilön sisäisiä toimintoja, kuten tietoisuutta, aistimista, havaitsemista, tunteita, ajattelua, oppimista ja muistamista. Nämä kaikki ovat kuitenkin ympäristön kanssa yhdessä muovaamia lapsen toimintoja, mitkä eivät tule yksin yksilön sisältä vaan yhdessä eletyn elämän pohjalta. Ne ovat ihmisen sisäisiä asioita, mutta niihin vaikuttaa ympäristö missä eletään. Psyykkinen kehitys voidaan jakaa vielä kolmeen osa-alueeseen; kognitiivinen kehitys, persoonallisuuden kehittymiseen sekä motivationaalisiin toimintoihin.

Kognitiivinen kehitys; Kognitiivista kehitystä on havaitseminen, ajattelu, kieli, muistiin liittyvä kehitys sekä persoonallisuuden kehittyminen että motivaation lisääntyminen sitä omaaviin toimintoihin. Voidaankin sanoa, että havaitseminen on kaikkien näiden taustalla oleva ominaisuus. Sen avulla lapsi liittyy ympäristöönsä, missä haju-, näkö-, kuulo- ja kosketusaistit välittävät tietoa aivoille ja aivot tulkitsevat ne ja muuttaa aistihavainnoiksi. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 32–33.)

Persoonallisuuden kehittyminen; Persoonallisuuden kehittymien on elämän mittainen prosessi, missä ihminen kehittyy omaksi ainutlaatuiseksi yksilökseen. Persoonallisuudella on esimerkiksi merkitystä silloin kuinka lapsi sosiaalistuu oman yhteisön jäseneksi. Persoonallisuusteoriassa persoonallisen kehityksen ajatellaan taas olevan jatkuvasti muuttuva, eri elämäntilanteiden ja vaiheiden aikana. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 34–3.)

Psykologisessa teoriassa korostetaan ihmisen yksilöllistä vaikutusta sen kehittymiseen ja kuinka ihminen itse rakentaa omaa tuntoa ja käsitystään itsestään eli omaa identiteettiään. Identiteettiin kuuluu minätunto, joka on kattaa aistitunnot sekä fyysis-psyykkiset kokemukset itsestään. Voidaankin sanoa, että lapsen minän tunto kehittyy aktiivisessa fyysisessä, psyykkisessä ja sosiaalisessa toiminnassa, mitä tapahtuu päivittäin kun lapsi leikkii, havainnoin, syö, ajattelee, itkee, nauraa sekä kohtaa omat vanhempansa ja muut ihmiset ympärillään, eli on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Minäkäsityksen kehittyminen on tiedollista toimintaa, missä lapsi liittyy itseensä tietoisesti häneen liittyviä asioita. Lapsi oppii tarkastelemaan ja pohtimaan ympäristöään sekä omaa minuuttaan eli reflektimaan omia tuntemuksiaan, toimintojaan, tunteitaan ja kokemuksiaan.

Reflektoinnin kautta lapselle muodostuu myös oma identiteetti. Kuka minä olen? (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 34–35.)

Motivationaleiset toiminnot; Motivationaleisia toimintoja ovat motiivin ja emootioiden kehittyminen. Motiivi on yleensä ihmistä ohjaava sisäinen vaikutin, minkä ihminen voi kokea tarpeena, toiveena tai haluna. Lapselle motiivi voi tarkoittaa sitä, että hän lähtee kävelemään nopeasti konttausvaiheen jälkeen. Lapsi näkee ympärillään juoksevat muut sisarukset ja saa siitä itselleen motivaation harjoitella. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 35.)

Salo ja Mäkelä (2007, 12) kertovat, että emootiot ovat tunteenomaisia kokemuksia, missä ilo, suru, kiukku ja pelko esiintyvät. Näihin liittyy perusominaisuuksia, joita ovat eri tunnesävyt, niiden voimakkuus ja kesto. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 35.) Puolivuotias reagoi läheisen ihmisen tunteen ilmaisemiseen mallintamalla sitä. Vauva peilaa aikuisen tunneilmaisuja erityisesti uusissa ja yllättävissä tilanteissa. (Salo & Mäkelä 2007, 12.)

Sosiaalinen kehitys; Sosiaalinen kehitys on yksilön kehittymistä, missä lapsi tulee erilaisten ryhmien ja yhteisöjen jäseneksi elämän eri kehityksen vaiheissa. Varhaisessa vaiheessa lapsen syntyessä hän tulee osaksi ympäristöään ja tietoiseksi, että ympärillä on muita ihmisiä, jotka pitävät hänestä huolta fyysisesti kuin psyykkisestikin. Näin ollen varhaiset vuorovaikutustilanteet ja kiintymyssuhde muodostavat pohjaa tulevaisuudelle ja tulevaisuuden ihmissuhteille. (Kronqvist ja Pulkkinen 2007, 35–36.) Parin kuukauden ikäinen vauva kommunikoi jокelteleamalla ja seuraa tarkoin katseellaan toista ihmistä. Vauva matkii hymyä ja itkee, jos vanhempi näyttää vihaiselta. Vauva ilmaisee vanhemmalle tarpeensa ääntelyllä, eleillä ja ilmeillä ja rauhoittuu vanhemman hoivasta. (Salo & Mäkelä 2007, 12).

3.2 Vastasyntynyt vauva

Lapsen aivojen kehitys alkaa jo raskausvaiheessa ja jatkuu aina nuoruusikään saakka. Myös sen jälkeen aivoissa tapahtuu toiminnallista muutosta, sillä ihminen oppii koko ajan vanhuuteen saakka. Aivojen toiminnallista kehittymistä ohjaavat

lapsen kokemukset varhaisesta vuorovaikutuksesta hoivaajan kanssa. (Mäntymaa & Puura 2011, 17.) Vuorovaikutus on kaiken perusta lapsen ja vanhemman välillä. Kaikki kykenevät vuorovaikutukseen, kun he ovat sosiaalisessa kanssakäymisessä. (Ks. Launonen 2007, 17.)

Vastasyntyneen vauvan aivot ovat vielä hyvin kehittymättömät moniin muihin eläinlajeihin verrattuna. Lasten ensimmäisten elinvuosien aikana keskeisintä on aivojen toiminnallinen kehitys eli se, mitä kasvattajat vahvistavat, se aivoissa kehittyy. Tästä voi päätellä, miten pieni lapsi on herkkä vaurioitumaan, mikäli kasvuympäristö ei ole suotuisa. Ympäristön antamien fyysisten virikkeiden puute voi aiheuttaa lapselle pysyviä vaurioita kehityksen viivästymisessä. Fyysisen motoriikan viivastyminen aiheuttaa vaurioita muillakin osa-alueille. Vauvan kehitys on riippuvainen häntä hoitavista ihmisistä ja vanhempien tulisi antaa fyysisiä virikkeitä ja vapauden telmiä sekä tunnustella ympäristöään kehonsa kautta. (Salo & Mäkelä 2007, 7; Wegloop & Spliid 2008, 12.)

Vauva nukkuu keskimäärin 16–18 tuntia vuorokaudessa, mutta oppii silti koko ajan nukkuessaan toteaa Kronqvist ja Pulkkinen (2007, 69–71.) Vastasyntyneellä on oma valve- ja unirytm, joiden uudelleen muodostukseen vauva tarvitsee aikuisen apua, toteaa Silven (Ks. 2010, 53). Syntyessään lapsi on täysin ympärillä olevien aikuisten vastuulla niin fyysisesti kuin psyykkisestikin toteaa Kronqvist ja Pulkkinen (2007, 71.) Ensimmäisen vuoden aikana kehitys on nopeaa, kefalokaudaalista eli päästä varpasiin tapahtuvaa kehitystä, toteaa Anttila ym. (2005, 34–35.)

Vauvalle varhaisessa vaiheessa on tärkeää, että ympärillä on aikuisia ja hän kuulee puhetta. Se luo vauvalle turvallisuuden tunnetta. Puheen avulla hän alkaa hahmottaa omaa äidinkieltään ja sen eri piirteitä toisistaan toteavat Nurmi, ym. (2009, 18) kirjassaan. Kronqvistin ja Pulkkinen (2007, 71) sekä Sinkkosen (2012, 100–101) mukaan vauvalla on jo esikielellisiä valmiuksia. On tutkittu, että vastasyntyneillä on valmiuksia tunnistaa oman äidin ääni vieraiden ihmisten joukosta. Tunnistus tapahtuu äidin äänenpainon ja äänenkorkeuden sekä puhenopeuden avulla. Vauva on kuullut äidin vatsaan ääniä, mutta ei ole voinut nähdä mistä ne tulevat. Esimerkiksi äidin lähestyvät askeleet voivat merkitä lapselle, että häntä hoitava saapuu näkökenttään. Tämä on lapselle ennakoimista

ja usein toistuvat asiat jo vauva-aikana opettavat lapselle, että hän saa ”palvelua”, kun hän sitä tarvitsee.

Lapsi tarvitsee vanhemman kanssa yhdessäoloa, ja tunteen, että vanhempi iloitsee ja nauttii hänen kanssaan olemisesta. Yhteinen tekeminen ei tarvitse aina olla suunnitelmallista ja sillä ei tarvitse olla päämäärää, tärkeää on olla yhdessä ja jakaa kokemuksia. Välillä vanhempi houkuttelee vauvaa yhteiseen touhuun ja vauva vastaa siihen. Välillä aloite, esimerkiksi itku, jokeltelu tai lelun näyttäminen, tulee vauvalta, ja vanhempi vastaa lohduttamalla, rauhoittamalla, juttelemalla takaisin, yhtyy lelun ihmettelyyn tai ihastelee vauvan taitoja. Vuorovaikutus on tällöin parhaimmillaan, se on keskinäistä vuorottelua lapsen ja vanhemman välillä. (Lapsen ja vanhemman välinen varhainen vuorovaikutus, 2014.)

Äidin ollessa vuorovaikutuksessa lapsen kanssa puhutaan sensitiivisyydestä. Sensitiivisyydellä tarkoitetaan äidin herkkyyttä havaita lapsen tarpeita kuten nälkää, läheisyyttä tai unta. Lapsen ollessa terve sensitiivisyyden ja kiintymyssuhteen välinen yhteys on voimakkainta. Mutta vaikka lapsi olisi keskonen, kuuro tai autistinen äidin kyky reagoida vauvan signaaleihin nopeasti ja johdonmukaisesti ei häviä. (Sinkkonen 2003, 100.)

Aistitoiminnot ovat tärkeässä roolissa ensimmäisien kuukausien aikana herkkyykskausien muodossa, sillä aistien avulla lapsi jäsentää ympärillään tapahtuvia asioita. Vauva on siis herkimmillään aistien kautta oppimaan uusia asioita. (Herkkyykskausina lapsi oppii leikiten.) Vauvan syntyessä hän aistii jo kaikilla viidellä aistillaan. Vauva näkee, kuulee, maistaa, haistaa ja tuntee. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 29.)

Syntyessään lapsessa on jo luontainen tarve tutkia ympäristöään, mikä mahdollistaa kaikkien aistien käyttämisen jo varhaisessa vaiheessa. Aistien kautta vauva saa kokemuksia ja havainnoi ympärillään olevia yksittäisiä asioita. Näin vauva muodostaa kokonaisvaltaisempaa kuvaa ympärillä olevasta maailmastaan. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 29, 71.) Vauvan ensimmäiset kokemukset tallentuvat muistiin pysyviksi rakenteiksi eli mielikuviksi, jotka ohjaavat vauvan myöhäisempää kehitystä. Esimerkiksi vauva havainnoi miten saa vanhemman huomion käännettyä itseensä. Muistin avulla vauva pystyy tekemään

johtopäätöksiä siitä, minkälainen toiminta johtaa haluttuun lopputulokseen. Kun vauva kuulee mikroaaltouunin äänen, hän tietää saavansa pian ruokaa. Tätä kutsutaan toiminnalliseksi muistiksi. (Salo & Mäkelä 2007, 7.)

Tunnemuistista puhutaan silloin, kun vauva oppii yhdistämään, esimerkiksi pelkoa tiettyyn tilanteeseen vanhemman tietyn ilmeen kautta. Aina kun lapsi näkee aikuisen saman ilmeen, hän vaistomaisesti valmistautuu johonkin pelottavaan. Lapsi oppii tulkitsemaan tilanteita sen mukaan, millaisia tunnereaktioita ne ovat häntä hoitavissa ihmisissä herättäneet. (Salo & Mäkelä 2007, 7.) Pikkuvaivat rekisteröivät tunnelmia ja mittaavat sisäisillä aisteilla millainen ilmapiiri kotona on; kireä, leppoisa, iloinen, surullinen, ahdistunut ja vapautunut ilmapiiri. Vauvat tietävät vanhempiensa vireen vaikka he eivät päästäisi ääntäkään. (Katajamäki & Gylden 2009, 234.)

3.3 Kahdesta seitsemään kuukauden ikäinen vauva

Vauvan ollessa muutaman kuukauden ikäinen, hän alkaa kiinnittää enemmän huomiota ympäristöönsä, kuten esimerkiksi ympärillä oleviin esineisiin, niiden muotoihin ja väreihin. Kasvot ja erityisesti silmät, mobilet, heiluteltavat ja liikkuvat lelut vangitsevat vauvan katseen ja saavat vauvan hymyilemään, äänteleämään ja heiluttamaan jalkojaan sekä tavoittelemaan leluja. Lapsi vastaa tutun ihmisen hymyyn ja katseeseen vastavuoroisesti, näin syntyy lapsen ja aikuisen varhainen vuorovaikutustilanne. Lapsen ilmeet ovat aitoja ja käsin kosketeltavia. Lapsen hymyt ja naurut ovat mieleenpainuvia hetkiä vuorovaikutustilanteissa. Ne rikastuttavat vanhempien kuin myös lapsen elämää arjen touhuissa. Vauvan muistiin alkaa jäädä muistijälkiä vanhempien hoivasta, läheisyydestä, eletystä arjesta, leikeistä ja loruista. Nämä luovat perustan, mistä vastavuoroinen toiminta alkaa kehittyä tässä ikävaiheessa. Nämä rikastuttavat vauvan omaa mielikuvaa itsestään, toisista ja hoivasuhteesta. Vauva ja vanhemmat mukautuvat toisten toimintaan, mutta jos näin ei käy, voi vastavuoraisuus rikkoutua. (Anttila ym. 2005, 39; Nurmi ym. 2009, 22; Silven 2010, 57–58; Sinkkonen 2012, 91.)

Sinkkonen (2012, 90) mukaan vanhempien tehtävä on vastata vauvan tarpeisiin, nälkään, janoon, väsymykseen ja läheisyyden tarpeeseen. Näillä teoilla

vähennetään vauvan kokemaa epämukavuutta ja stressin tuntemista. Esimerkiksi lapsen vaippaa vaihdettaessa kohdataan lapsi aidosti. Lapselle kerrotaan mitä tapahtuu ja samalla leikitellään ja suukotellaan lapsen varpailla. Apuna voidaan käyttää erilaisia loruja ja riimejä (Ks. kappale kahdeksan, varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen).

3.4 Seitsemästä kuukaudesta vuoden ikäiseen vauvaan

Vauva pystyy noin seitsemän kuukauden iässä erottamaan tutut ja vieraat henkilöt toisistaan. Myös vierastaminen voi alkaa tässä ikävaiheessa, sillä lapsi kokee olevansa yhtä häntä hoitavan aikuisen kanssa. Vauva alkaa muodostaa ensimmäisiä sanoja sekä istua ilman tukea, kykenee kierimään ja ryömimään etu- tai takaperin. Noin yhdeksän kuukauden ikäisenä vauva konttaa, nousee tuen avulla ylös, seisomaan ja kävelemään. Leluja vauva voi siirrellä kädestä toiseen ja pudottaa niitä lattialle pöydän äärestä. (Macmillan 2004, 94.)

Tässä ikävaiheessa, ensimmäisen vuoden loppuun mennessä lapsen ja aikuisen välille muodostunut kiintymyssuhde alkaa vakiintua. Lapselle on muodostunut pysyvä sisäinen malli itsestään suhteessa muihin ihmisiin. (Anttila, ym. 2005, 61–63.) Aikuinen, joka on ollut lapsen elämässä häntä hoitamassa ainakin ensimmäisen vuoden ajan eli symbioottisen vaiheen yli, luo pohjaa vakaalle lapsen kehitykselle. (Keltinkangas-Järvinen 2010, 156.)

Ensimmäisen ikävuoden aikana tapahtuva oppiminen on luonteeltaan tiedostamatonta ja automaattista. Vauva oppii vaistomaisesti omat reagointimallit syy-seuraussuhteessa ja tähän vaikuttavat, miten hyvin häntä hoivanneet ihmiset ovat kyenneet virittäytymään vauvan kokemuksiin ja tarjonneet apuaan kokemusten käsittelyssä. Psykkiset rakenteet ovat sisäisiä malleja toimimisesta, jotka syntyvät varhaisissa vuorovaikutuskuvioissa. Niiden varaan tunteiden säätely, sosiaalinen toiminta ja ympäristöön suuntautuminen sekä oppiminen rakentuvat. Näiden avulla on myöhemmin helpompi tunnistaa ja ymmärtää, jos lapsella on vaikeuksia muun muassa ahdistuksen säätelyssä, aggressiivisten tunteiden käsittelyssä ja ryhmässä toimimisessa. (Salo & Mäkelä 2007, 8.)

3.5 Lapsen ensimmäinen ja toinen ikävuosi

Toisen ikävuoden aikana lapsi on innokas tutustumaan uuteen maailmaan. Elämässä tapahtuu paljon muutoksia ja itsenäistymistä, mihin tarvitaan turvallista aikuista ja ympäristöä, missä voi katsella ja tunnustella uusia asioita. Uuden löytäminen ja tutustuminen tuo lapselle paljon riemua ja onnistumisen kokemuksia. (Persoonallisuuden ja tunne-elämän kehitys.)

Yksivuotias on taidoiltaan jo ketterä. Kävelemään oppimisen jälkeen lapsi juoksee, hyppii ja kiipeilee. Erilaiset lelut ja tavarat kiinnostavat ja lapsi kantaa niitä paikasta toiseen, vetää tavaroita perässä, työntää ja heittää palloa. Näiden avulla touhuamalla lapsi harjoittelee eri aistien ja liikkeiden yhteen toimivuutta. (Taaperon kehitys 2011–2013.) Tätä aikaa lapsen elämässä voidaan sanoa myös järjestyksen ajaksi, jolloin lapsella on herkkyyskausi asioille, missä kunkin tavaran oikea paikka on ja mitkä päivän rutiinit ovat. Asioiden toistuvuus ja pysyvyys ovat tärkeitä lapselle ja kehitykselle. (Herkkyyskausina lapsi oppii leikiten.)

Vanhempien on hyvä olla läsnä lapsen touhuissa, sillä lapsi ei kykene vielä kauaa säilyttämään mielikuvaa vanhemmasta. Lapsi käy tarkistamassa halauksien tai sylin avulla, että tärkeä aikuinen on vielä tallessa. Olennaista lapsen kehitysvaiheessa on, että vanhemmat asettavat lapselle rajoja ja kestävät lapselle tulleita kiukun puuskia (Ks. 7.5 Vanhemmuuden roolit ja varhainen vuorovaikutus). (Persoonallisuuden ja tunne-elämän kehitys, 1–2 –vuotias.) Esimerkiksi varhainen vuorovaikutus näkyy lapsen ja aikuisen leikeissä molempien kontaktialoitteissa.

Toisella ikävuodella lapsi alkaa ymmärtää, ettei hän olekaan yhtä äidin tai isän kanssa, jolloin voi ilmetä mustasukkaisuutta. Lapsesta voi tulla takertuva ja kiinni oleva, jolloin hän seuraa aikuista joka paikkaan, ahdistuu helposti ja vierastaa muita ihmisiä. Kun tämä vaihe menee ohi, tulee lapsesta itsenäisempi touhuaja, joka haluaa suoriutua itse pukeutumisesta, syömisestä ja vessakäynneistä. Hän haluaa kuulla tekemisistään kehuja ja ottaa aikuisiin kontaktia uusilla leikeillä ja opitulla puheellaan. Lapsi ei kuitenkaan ole vielä niin itsenäinen, vaikka harjoittelee omatoimisemmin uusia asioita, että häneltä voisi kehitystasoon nähden vielä vaatia liikaa. (Persoonallisuuden ja tunne-elämän kehitys, 1–2 -vuotias.)

Puolentoista vuoden iässä lapsella on jo kattava ja kasvava sanavarasto. Lapsi ymmärtää huomattavasti enemmän sanoja, kuin osaa niitä vielä itse tuottaa. Kahteen ikävuoteen mennessä lapsi osaa jo yhdistellä sanoja ja muodostaa parin sanan lauseita. Usein tätä vaihetta kutsutaankin lapsella kyselykaudeksi, sillä lapsi on utelias ja kyselee paljon ympärillään olevista asioita. Näin hänen sanavarasto laajenee, hän oppii uusia asioita ja ennen kaikkea oppii puhumaan Anttila ym. (2005, 74–75) mukaan.

Vuorovaikutus vanhemman ja lapsen välillä muuttuu lapsen kasvaessa kahden ikävuoden tuntumaan, sillä lapsi siirtyy vauvaiästä taaperoiikään. Tähän asti suhde on pohjannut vanhemman kykyyn tarjota lapselle hoivaa, rauhoittavaa ja tyynnyttävää vuorovaikutusta sekä kutsumista tunneyhteyteen vanhemman kanssa. Tämä vaihe tarjoaa lapselle keinoja itsesäätelyn kehittymiseen ja rakennusaineita mielikuvien avulla. Toisella ikävuodella vanhemman tulee haastaa lastaan toimimaan ympäristössään hänelle suotuisimmalla tavalla, mikä edistää lapsen kehitystä. Lapsen tehdessä uutta palapeliä, aikuisen on hyvä antaa lapsen ensin kokeilla itse oikeaa ratkaisua. (Salo & Mäkelä 2007, 11.)

3.6 Lapsen toinen ja kolmas ikävuosi

Keltinkangas-Järvisen (2010, 154) ja Sarkkisen (2003, 285, 292) mukaan lapsen ja häntä hoitavan aikuisen välille tulisi olla muodostunut turvallinen kiintymyssuhde lapsen tullessa kahden ja puolenvuoden ikään. Jos se ei jostakin syystä ole päässyt muodostumaan tähän mennessä, esimerkiksi äidin baby bluesin vuoksi, joka tarkoittaa synnytyksen jälkeistä liiallista herkistymistä vauvan tarpeille, on sen muodostuminen aina vain haasteellisempaa. Myös masennus tai mielenterveysongelmat voivat tuottaa haasteita lapsen kanssa toimimiselle tulevaisuudessa. Lapsi voi omata välttelevän tai ristiriitaisen kiintymyssuhteen häntä hoitavaan aikuiseen toteaa Jari Sinkkonen (Pesästä lentoon 2003, 72–73.)

Lapsi on kaksi- ja kolmivuotiaana entistä aktiivisempi touhuaja ja haluaa olla avuksi arjen askareissa, leikkiä, puuhailla ja seurustella. Lapsen minäkuva vahvistuu ja lapsen oman tahdon lisääntyminen kasvaa. (Persoonallisuuden ja tunne-elämän kehitys, kaksi- ja kolmivuotias.) Lapsi tarvitsee ja kaipaa

vanhemmiltaan varmistusta olemassaolostaan. Toisin sanoen lapselle muodostuu kokemus siitä, onko hänen toimintansa ja olemuksensa hyväksyttävää. Lapsi kommunikoi tunnetiloillaan, jotta vanhemmat ja muut henkilöt voivat auttaa häntä säätelemään niitä. Tässä vaiheessa kehittyvät ylpeys, empatia, häpeä, mustasukkaisuus ja syyllisyys. (Salo & Mäkelä 2007, 12.)

Lapsi voi olla yhteistyöhaluinen, mutta hetkessä tilalle voi tulla kiukkuava, tulta ja tappuraa omaava kaksivuotias. Puhutaankin lapsen ensimmäisestä itsenäistymisvaiheesta tai uhmaiästä, mikä on tärkeä vaihe lapsen kehittyessä omaksi itsekseen. Lapsen mielikuvitus vilkastuu ja sen johdosta lapselle voi tulla pelkotiloja tai painajaisunia. Pelkojen tullessa lasta rauhoitellaan tai opastetaan yöllä tulemaan vanhempien viereen turvallisen tunteen saamiseksi. (Persoonallisuuden ja tunne-elämän kehitys, 2–3 -vuotias.) Salo ja Mäkelä (2007, 12) kertovat, että sanavarasto kasvaa edelleen ja lapsi ryhtyy käyttämään käsitteitä luokitteluun ja vertailuun, kuten kuuluko koira kasviin vai eläimiin, tai kumpi on suurempi, kissa vai possu.

Lapsen ollessa kaksi- ja kolmivuotias, hänen herkkyyksensä liittyy sosiaalisen kanssakäymiseen. Tässä ikävaiheessa lapsi alkaa kiinnostua kodin ja sen ulkopuolisesta elämästä. Usein tässä vaiheessa lapsi aloittaa päivähoidon ja siirtyy kodin ulkopuoliseen ryhmään. Lapsi alkaa kiinnostua, mitä yhteisössä tapahtuu kodin ulkopuolella. (Herkkyyksinä lapsi oppii leikiten.)

Sinkkonen (2012, 269–274) sekä Katajamäki & Gylden (2009, 232) korostavat vanhemman riittävän hyvää vuorovaikutusta lapsen kanssa. Vanhemman tulisi huomioida lapsen ikäkauden mukaiset tarpeet, jotka edesauttavat riittävän vuorovaikutuksen syntymistä. Vanhempien ja lasten kanssakäymisen onnistuminen antavat onnistumisen kokemuksia molemmille osapuolille varhaisessa vuorovaikutuksessa. Näin muodostuu hyvien asioiden kehä, jossa kaikki osapuolet voivat hyvin ja ovat tasapainossa.

4 VANHEMPI VARHAISESSA VUOROVAIKUTUKSESSA LAPSEN KANSSA

Tässä luvussa käsittelemme perheessä olevia jaettua ja täydentävää vanhemmuus. Niitä tukee nyky-yhteiskunnassamme lastensuojelulaki, jonka puitteissa vanhempien tulisi toteuttaa vanhemmuutta sekä perheessä olevien vanhempien rooleja ja roolimalleja.

4.1 Erilaiset perherakenteet

On olemassa erilaisia perherakenteita; täydentävä ja jaettu vanhemmuus. Täydentäväksi perherakenteeksi kutsutaan perhemallia, jossa äiti hoitaa lapset ja kodin sisältäpäin (tätä kutsutaan äidin hoivaajan malliksi) ja isä ansaitsee elannon ja hoitaa perheen ulkoapäin. Roolit voivat myös olla toisinpäin. Mallissa vanhempien tehtävät ovat eriytyneet ja ne täydentävät toisiaan. (Ks. Hermanson ym. 2002, 19–20, 25, 26.)

Jaetussa vanhemmuudessa molemmat vanhemmat osallistuvat perheen hoitoon sisältä päin eli molemmat osallistuvat lasten ja kodin hoitoon työn lisäksi. Tämä rakenne on symmetrinen vanhempien osallistuttua siihen yhdessä. (Hermanson ym. 2002, 20.)

Täydentävä- ja jaettu vanhemmuuden malli sekoittuvat nykypäivänä keskenään. Yleensä perheessä vallitsee vieläkin äidin hoivaajan malli, mutta jaettua vanhemmuuden mallia kannattaisi harkita sen tuomien etujen vuoksi. Täydentävä vanhemmuuden malli näyttäytyy etenkin kun lapsi on pieni ja malli voi muuttua lasten kasvaessa. Molempien vanhempien ollessa läsnä, tuoden oman persoonansa ja vuorovaikutusmallinsa vauvan elämään, virikkeiden määrä on runsaampaa kuin yhden hoitavan vanhemman perheessä. Lapsi saa näin ollen mallin, että ihmiset ovat erilaisia ja toimivat eri tavoin. (Hermanson ym. 2002, 20–21.)

Jaetussa mallissa on etuna vauvan suotuisampi kehitys ja turvallisuuden tunteen luominen kumpaankin vanhempaan. Vauvalle on turvallisempaa olla riippuvainen

molemmista vanhemmista kuin vain toisesta. Jaetun mallin etuna on, että toinen vanhempi voi olla turvaamassa elämäntilanteista johtuvien muutosten aikana, esimerkiksi äidin synnytyksen jälkeinen masennus. Äidille on hyötyä isän osallistumisesta vauvan hoitoon. Perinteinen näkemys on, että äiti tarvitsee isän apua arjessa, jolloin äiti pystyy hengähtämään ja keräämään voimia. Perinteisen näkemyksen avulla pystytään ennaltaehkäisemään äidin uupumusta ja siitä johtuvia erilaisia ongelmia perheessä. Vanhempien rooliin kuuluu seurata toisen jaksamista, miten he suoriutuvat sovitusta tehtävistä. (Hermanson ym. 2002, 21, 23). Molemmat vanhemmat ovat tasavertaisia perheessä, kumpikaan ei ole toisen apulainen.

Lapsi ei yksin opi vanhemmalta vaan se on vastavuoroista oppimista. Sosiaali- ja terveysministeriön (2008:24, 9) selvityksessä todetaan, että vastavuoroiseen suhteeseen kuuluu antaminen ja saaminen. Lapsi on yhtä arvokas ja viisas, vaikka kooltaan onkin pienempi ja hänellä on vähemmän elämäkokemusta kuin vanhemmalla. Vanhemmalta vaaditaan laskeutumista lapsen tasolla ja hänen kohtaamista aidosti. Vanhemman pitäisi olla oma itsensä ilman erillisiä isän tai äidin rooleja. Arjessa jokainen eletty hetki on uusi alku, jolloin sitoudutaan yhdessä lapsen kanssa yhteiseen kasvuun. (Salminen 2014, 8–9.)

Sosiaali- ja terveysministeriö on linjannut vuodesta 1990 -luvun loppupuolelta alkaen isien ja isyyden tukemista, sillä se oli jäänyt vähemmälle huomiolle neuvoloissa ja muissa lapsiperhepalveluissa. Neuvolatoiminnan näkökulmasta isyyden tukeminen on kehittynyt myönteiseen suuntaan. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2008:24, 3, 13.) Vuosittain syntyy maailmaan 134 miljoonaa lasta, joista Suomessa syntyy noin 61 000. Ensisynnyttäjien ja isien keski-ikä on noin 30 -vuotta. (Kessler 2012, 10; Sosiaali- ja terveysministeriö 2011:12, 51.)

Vanhemmilla on lain velvoite huolehtia lapsesta ja suojella häntä. Tätä turvaamassa on Suomessa lastensuojelulaki, johon viittaamme lain 1§ ja 2§ pykäliin. Lain tarkoituksena on turvata lasten ja perheiden hyvinvointi.

Lastensuojelulain (13.4.2007/417) 1§ pykälän tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun.

Lastensuojelulain (13.4.2007/417) 2§ pykälän tarkoituksena, että lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lapsen vanhemman ja muun huoltajan tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi siten kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa säädetään. Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia. Jäljempänä tässä laissa säädettyin edellytyksin lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle tai ryhtyä muihin toimenpiteisiin lapsen hoidon ja huollon järjestämiseksi.

Ensimmäisen lapsen saatuaan, vanhemmille on tärkeää muodostaa omat roolit perheessä. Silloin määritellään vanhemmuutta pitkällä tähtäimellä ensimmäistä kertaa. Toisen lapsen saannin yhteydessä roolit on jaettu aiemmin, jolloin malleja on vaikeampi muuttaa uudelleen. Ensimmäisinä vuosina yleensä toinen vanhempi on kotona ja toinen käy töissä, jolloin roolit ovat jakautuneet väistämättä erilaisiksi. Työn ulkopuolella kotona on tärkeää, että kummatkin vanhemmat saisivat levätä. Vastuun jakaminen kodista, toisten hyvinvoinnista ja lapsesta olisi tärkeää tapahtua yhdessä tasapuolisesti rooleista huolimatta. (Katajamäki & Gylden 2009, 203.)

Seuraavassa alakappaleessa käsittelemme vanhemmuuden roolimalleja; huoltaja, rakkauden antaja, elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja ja rajojen asettaja. Lisäksi tuomme esille kuinka eri rooleissa vuorovaikutuksella on oma tilansa tai mahdollisuutensa, joilla tuetaan varhaista vuorovaikutussuhdetta lapsen ja vanhemman välillä.

4.2 Vanhemmuuden roolimallit varhaisessa vuorovaikutuksessa

Vanhemmuuden roolimallien avulla pystytään jäsentämään vanhemmuuden sisältöä. Sitä käytetään itsearvioinnissa, vanhemmuuskeskusteluissa ja -ryhmissä. Käsite on peräisin Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän perhetukikeskuksen henkilökunnan projektityöstä. Se on palkittu vuonna 2001 Stakesin TerveSos-innovaatiopalkinnolla. (Hermanson 2007, 68.) Roolimallien

avulla vanhemmat pystyvät näkemään mitä vanhempnana olemiseen kuuluu ja mitä on hyvä hallita. Roolimallien avulla vanhempien on helpompi havaita omassa toiminnassa muutostarpeita. Muutostarpeet nousevat esille lapsen tarpeista eli pystytään tukemaan vanhempia lasten hoidossa. (Ylitalo 2011, 9.) Roolimallien mukaan vanhempi toimii monissa rooleissa yhtä aikaa; huoltajana, rakkauden antajana, elämän opettajana, ihmissuhdeosaajana ja rajojen asettajana (Hermanson 2007, 68). Alla kuvaamme vanhempien roolimallit, joiden avulla vanhemmat voivat asiantuntijan tukemana hyödyntää malleja varhaisessa vuorovaikutuksessa lapsen kanssa.

Huoltaja; Huoltajan rooli on perustana lapsen kehitykselle lapsen ollessa täysin riippuvainen vanhempien huolenpidosta. Huoltajan tehtävänä on antaa lapselle virikkeitä, malleja, rutiineja ja toimintoja konkreettisesti, esimerkiksi auttamalla, neuvomalla ja tukemalla lasta erilaisten toimintojen harjoittelussa, kuten pukeutumisessa. Virikkeiden antamisessa täytyy varoa, ettei lasta ylikuormiteta vaan annetaan virikkeitä lapsen kehitystason ja tarpeiden mukaan. (Ylitalo 2011, 55.)

Rakkauden antaja; Lapselle annettava turvallisuus ihmissuhteissa luo turvan perusluottamuksen tunteelle. Rakkauden osoittaminen on lapsen puolella olemista, jolloin lapsi hyväksytään silloinkin kun hän käyttäytyy sopimattomasti. Lasta ei saa nöyryyttää, eikä häpäistä. Lapsi on läheisessä tunneperäisessä vuorovaikutuksessa vanhempaansa, jolloin vanhemman antama rakkaus korostuu. Tämän taustalla vanhemman on tärkeää ottaa omat tarpeet huomioon, sillä vanhemman kokemukset heijastuvat lapseen. Lapselle annettava rakkaus ilmenee konkreettisesti, esimerkiksi miten lapselle puhutaan, miten häntä kosketaan ja syötetään sekä puetaan. (Ylitalo 2011, 56.)

Elämän opettaja; Täydellistä vanhemmuutta ei ole olemassa. Vanhemmaksi kasvetaan vähitellen, onnistumisien ja virheiden kautta. Kun lapsi on kiinnostunut asioista ja kyselee asioiden merkityksiä, silloin vanhemman täytyy kuunnella lasta, antaa näin tietoa ympäristöstä. Vanhemmat opettavat lapsille arvoja ja normeja siten miten he hoitavat ja kohtelevat lasta. Lapsi oppii aina jotain uutta, kun hän saa puuhata yhdessä vanhemman kanssa. Yhdessäolo on merkittävä myös

vanhemmuuden rooleja ajatellen, sillä jos yhteistä aikaa ei ole, vanhemmuuden roolit kutistuvat. (Ylitalo 2011, 59.)

Ihmissuhdeosaaja; Lapsi kasvaa vuorovaikutuksessa missä vanhempi ohjaa ja neuvo lasta antaen itse mallin erilaisiin tilanteisiin. Leikillä on suuri merkitys lapsen kehityksessä, jossa vanhempi toimii mallin antajana. Leikin avulla lapsi jäljittelee aikuisten maailman sosiaalisia suhteita. Vauva tai pieni lapsi ei tahallaan kiukuttele, vaan hän tarvitsee aikaa löytääkseen yhteyden ja päästäkseen kontaktiin vanhemman kanssa. Näin ollen vanhemman täytyy hyväksyä vauvankin tunteet, jotka voivat olla myös negatiivisia. Esimerkiksi vauva hylkää rinnan mutta syökin hetken kuluttua. (Ylitalo 2011, 58; Rautiainen 2001, 20–21.)

Rajojen asettaja; Keskeinen tehtävä vanhemmuudessa on rajojen asettaminen lapselle. Rajat kertovat lapselle mitä saa tehdä ja mitä ei. Rajat tuovat turvallisuuden tunteen, jolloin lapsen on helpompi ilmaista tunteensa. (Ylitalo 2011, 57.)

Rusasen (2011, 78–80) mukaan rajojen asettaminen kuuluu vastavuoroiseen vuorovaikutukseen, etenkin silloin kun lapsi on toiminut väärin. Aikuisen tehtävänä on ohjata lasta erilaisissa tilanteissa, kuten muistuttamalla lasta säännöistä sekä perustella, miksi sääntöä tarvitaan. Hyvässä vuorovaikutussuhteessa aikuinen haluaa oppia tulkitsemaan lapsen viestejä oikein, sillä lasten on havaittu hyötyvän sellaisesta vuorovaikutuksesta, jossa aikuinen ottaa huomioon lapsen näkökulman toiminnassaan ja päätöksiä tehdessään. Tavoitteena vuorovaikutussuhteelle olisi, että siitä tulisi vastavuoroista ja lapsi kokisi, että hänet hyväksytään sellaisena kuin hän on. Lapsen tulisi kokea, että vanhempi ymmärtää ja hyväksyy hänen tarpeensa ja tunteensa, ja että lapsi saa näyttää myös tunteensa. Vähitellen lapsi ymmärtää omia tarpeitaan ja tunteitaan. Tällä on suuri merkitys lapsen emotionaaliseen itsesäätelyyn ja itsetunnon rakentumiseen. (Hermanson 2012.)

Salo ja Mäkelä (2007, 11, 14) esittävät, että kannustamista ei myöskään pidä unohtaa, sillä lapsi tarvitsee onnistumisistaan positiivista palautetta. Lapsen taidoista iloitseminen tulisi kasvaa suhteessa rajoituksiin. Vanhemman tulee opettaa lapselle uusia asioita, tarjota tietoa ja motivoida lasta omien rajojen tutkimiseen. Erityisesti sellaisista asioista, mistä lapsi selviytyy itse ja nämä

kohentavat lapsen itsetuntoa. Keskeisiä asioita vanhemman teoissa on suunnata lapsen toimintaa mielekkäällä tavalla.

Lähtökohtana vanhempana toimimiselle tulee aina olla lapsen hyvinvointi, lapsen myönteisen kehityksen turvaamiseksi. Lasten tarpeet ovat yksilöllisiä iän, sukupuolen ja lapsen temperamentin mukaan. Vanhempien roolit kehittyvät ja kypsyvät vähitellen vuorovaikutuksessa lapsen kanssa, ja ovat joustavassa käytössä lapsen kehityksen mukaan milloin mitäkin tarvitaan. Roolit voivat vanhemmalla olla käytössä kauan, jäädä käyttämättä tai jäädä päälle, vaikka lapsi ei sitä roolia enää vanhemmalta tarvitse. Vanhemmalla päälle jäänyt rooli voi olla haitaksi lapselle muodostaen esteen tai hidasteen lapsen kehitykselle. (Ylitalo 2011, 10–11, 13, 15.) Esimerkiksi vanhempi voi estää lasta kehittymästä lapsen kehitystason mukaan, jolloin lapsi ei pääse harjoittelemaan istumista tai ryömimistä vanhempien pitäessä lasta paljon sitterissä. Lapsen hieno- ja karkeamotoriikka ei näin ollen pääse kehittymään, vaikka siihen olisi jo valmiudet. Lapsen ollessa pieni korostuu vanhempien rakkauden antajan ja huolehtijan roolit, lapsen tarvittaessa konkreettista ja välitöntä huolenpitoa (Ylitalo 2011, 16).

4.3 Minusta tulee äiti

Vauva muuttaa koko elämää ja on normaalia mieltä kuinka oma vartalo reagoi raskauteen, synnytykseen sekä kuinka kaikki tulee muuttumaan (Toukoluoto 2005, 151). Naisen tullessa raskaaksi, voi hänen mielialansa vaihdella onnen sekaisista tunteista paniikin ja hermostuneisuuden välillä. Vauva voi olla odotettu tai tulla yllätyksenä, jolloin luonnollinen reaktio on hermostuneisuus tai paniikin omaiset tunteet. Vaikka vauva olisi odotettu, on täysin luonnollista, että tunteet heittelevät molemmin puolin (Toukoluoto 2005, 151; Katajamäki & Gylden 2009, 14–16).

Tunteet tasaantuvat yleensä parin ensimmäisen viikon aikana, jolloin raskauteen suhtautuminen tasaantuu. Oma vartalo aletaan kunnioittaa toisella tavalla, vaikka alkuraskauden oireet voivat haitata tunnetta. Äidillä on yleensä yhdeksän kuukautta aikaa totutella kehon muutoksiin sekä elämässä tapahtuviin muuttuviin asioihin. Vastuun kantaminen toisesta ihmisestä voi tuntua vaikealta ja oudolta. Odottava äiti useimmiten kokee oman turvallisuuden tärkeäksi halutessaan

suojella sisällään kasvavaa pientä lasta. Ruokailutottumukset ja elämäntavat saattavat muuttua terveellisemmiksi sekä sosiaaliset suhteet voivat muuttua. Naiset, jotka alkavat odottaa esikoistaan, tuntevat yleensä aikuistuvan uudella tavalla, sillä he voivat keskustella muiden odottavien äitien kanssa äitiyteen liittyvistä asioista. Oma identiteetti eli omakuva muuttuu raskauden aikana, sillä raskaus, fyysiset muutokset, tuleva äitiys ja äitiyslomalle jääminen muuttavat äitiä. Näihin asioihin suhtautuminen on helpompaa, jos antaa itselleen aikaa, keskittyy unelmoimaan ajasta vauvan kanssa sekä keskustelee tai pitää päiväkirjaa mieltä askarruttavista asioista. (Toukoluoto 2005, 151.)

Sinkkosen (2012, 95) mukaan vauvan kiintyminen äitiin on tapahtunut jo kohdussa. Macmillan (2009, 38) tuo esille tutkimuksen, joka vahvistaa, että vauva kuulee ja kykenee tunnistamaan tuttuja lauseita, musiikkikappaleita, tavuja, kertomuksen sekä äidin ääneen vatsan läpi kohtuun. Tämän tutkimuksen mukaan voidaan todeta, että varhainen vuorovaikutus alkaa jo vauvan ollessa kohdussa.

Vanhemmaksi kasvaminen ei käy hetkessä toteavat Toukoluoto (2005, 153) ja Sinkkonen (2012, 97). Vanhemmuus syntyy ajan kanssa vauvan syntyessä. Toukoluoto (2005, 97) lisää, että vanhempien olisi hyvä muistaa keskustella tuntemuksistaan muiden vanhempien kanssa sekä kohdata vastasyntyneitä aina kun vain olisi mahdollista. Raskausaikana naiset lähentyvät usein omien äitien, appivanhempien sekä sisarusten kanssa. Omasta ja puolison vauva-ajasta halutaan kysellä vanhemmilta sekä katsella omia vauvakuvia. Kuvien perusteella halutaan unelmoida miltä oma kohdussa kasvava, pian syntyvä vauva mahdollisesti näyttää. Perhe antaa yleensä paljon tukea raskauden aikana sekä vauvan syntymän jälkeen vanhemmille ja lapsille.

Nainen alkaa miettiä omaa äitiyttään ja pohtia millaisen lapsuuden hän haluaisi antaa lapselleen. Haluavatko he vanhempana antaa samanlaisen lapsuuden, kuin mitä he ovat saaneet lapsuudessaan, vai tekisivätkö he jotain toisin. Lapseen kohdistuviin odotuksiin ja vanhempien valmiuksiin vaikuttaa kotoa opitut mallit kirjoittaa Sinkkonen (2012, 98). Puolison kanssa on hyvä keskustella millaisen kasvatustavan omasta lapsuudestaan he haluavat antaa lapselleen ja yhteiset odotuksen sulautetaan yhteen muodostaen yhteinen vanhemmuuden käsitys. Etukäteen ei voi kuitenkaan tietää millaista vauva-arki on ja kuinka kasvatust

muodostuu. Vanhemmuuden oppii lapsen kasvun myötä jatkuvan oppimisen kautta sekä uusissa tilanteissa lapsen kasvaessa. (Toukoluoto 2005, 153.)

4.4 Helli ja ota lähelle äiti

Äidiksi tuleminen on suuri ilo ja vaatii fyysistä työtä (Rautaparta 2010, 149). Sinkkonen (2012, 95–97) toteaa, että tulevan äidin persoonallisuus muuttuu tulevan vauvan myötä, jolloin nainen on täysin äitiyden vallassa ja valmis asettamaan kaiken vauvan edelle. Tärkeysjärjestys muuttuu ja äidin tehtäväksi tulee pitää vauva hengissä ja antautua vauvan kanssa hoivasuhteeseen. Mielestämme tämä on kärjistetty mielipide. Entä jos äiti kokee negatiivisia tunteita vauvaa kohtaan tai ei halua vauvaa elämäänsä? Aina äitiyden tunteet eivät synny hetkessä, vaan siihen tarvitaan aikaa.

Äiti, joka omistautuu vauvalle ensimmäisten kuukausien aikana, on hyödyksi vauvan ja äidin varhaiselle vuorovaikutukselle (Katajamäki & Gylden 2009, 282). Esimerkiksi imetys on varhaista vuorovaikutusta tukevaa toimintaa, missä hoivaaminen ja läheisyyden antaminen toteutuvat. Vauva tarvitsee kaiken ajan ja huomion turvalliseen kasvuun ja kehitykseen, joka auttaa häntä koko elämän matkalla. Tähän osana selittävänä tekijänä ovat äidin biologiset ja hormonaaliset syyt sekä imettäminen käytännön syistä. Kiintymyssuhdeteoria korostaa myös vauvan ja äidin läheistä suhdetta syntymästä asti. (Toukoluoto 2005, 154.)

Äidin tyytyväisyys ja nautinto lapsen kanssa olemisesta näkyy asennoitumisessa vuorovaikutustilanteessa. Tyytyväisyys näkyy hymynä sekä positiivisina ja rohkaisevina ilmauksina lasta kohtaan. Vauva kokee, että hän tulee huomioiduksi, kun äiti vastaa hänen signaaleihinsa ja näin ollen vauva kokee tekojensa vaikuttavan ympäristöön. Vauva saattaa kuitenkin suuntautua eri virikkeeseen kuin mitä äiti sillä hetkellä tarjoaa hänelle. Äidin on tärkeää hyväksyä tämä loukkaantumatta ja pystyä rohkaisemaan vauvaa suuntaamaan mielenkiinnon edelleen hänen omaan kiinnostuksen kohteeseen. Äidin ei tulisi pitää vauvan itsenäistä käyttäytymistä tuhmana käytöksenä tai äitiin kohdistuvana tahallisenä käytöksenä. (Ks. Kivijärvi 2003, 253).

Uudelleen synnyttäjä on oppinut paljon ensimmäisen raskauden ja lapsiperheen arjen aikana. Raskauden aikana äiti voi kokea olevansa väsyneempi, sillä perheessä on jo aikaisempia lapsia huollettava. Myös uuden lapsen saaminen perheeseen mietityttää vanhempia, rakastavatko he tulevaa lastaan samalla tavalla kuin aikaisempia. Vanhemmat sisarukset voivat myös tuntea olonsa uhatuksi uuden vauvan myötä, joten heitä kannattaa valmistaa vauvan tuloon rauhassa ajan kanssa. Rakkautta riittää kaikille sisaruksille ja se kannattaa myös muistaa kertoa lapsille. (Toukoluoto 2005, 154.) Sinkkonen (2012, 98) toteaa, että toisen lapsen kasvattaminen on jo varmempaa, mutta koskaan ei tulla valmiiksi vanhemmaksi. Jokainen lapsi on omanlainen ja se tuottaa jokaisen lapsen kohdalla omat haasteet.

Synnytyksen jälkeen vauva on vierihoidossa äidin luona ensihetkestä lähtien, ellei vauva joudu teho-osastolle (Ks. Kessler 2012, 147). Vierihoidon tarkoittaa, että vauva on käytännössä koko ajan äidin vieressä syntymästään saakka. Vauva voi olla äidin vieressä sängyssä. Vauvan ollessa sängyn vieressä omassa kopassaan, hänet nostetaan äidin viereen vauvan halutessa imeä äidin rintaa. Hoitajat neuvovat oikean imemisotteen ja varmistavat oikean asennon niin äidille kuin vauvalle. (Katajamäki & Gylden 2009, 132.) Vauva hamuaa äidin rinnoille heti synnyttään ja saa äidiltä ensimmäisen maidon, jossa on runsaasti tärkeitä ravintoaineita. Äidillä ja isällä on mahdollisuus saada perhehuone, sen ollessa vapaana, vauvan syntymän jälkeen, jolloin varhainen vuorovaikutus koko perheen kanssa lähtee kehittymään. (Kessler 2012, 147, 153.)

Sairaalasta päästyä alkaa vauvan kanssa kotona opettelu. Äidin tunteet voivat vaihdella itkuisuudesta onnellisuuteen ja olo voi olla kipeä synnytyksen tai sektion jälkeen. Isän olisi hyvä jäädä kotiin isyysvapaalle äidin avuksi ja tutustumaan vauvaan. Pian kotona olon jälkeen rutiinit vauvan ja perheen kanssa yleensä alkavat muodostua ja isä palaa takaisin töihin (Isä voi myös opiskella tai olla työtön) isyyssloman jälkeen. (Katajamäki & Gylden 2009, 154–155.)

Vauva on jo kohdussa ollessaan kuullut äidin ja isän äänen, joten heidän läsnäolo rauhoittaa vauvaa. Vauva rauhoittuu heidän sylissä häntä heijaaamalla, jolloin hyvän asennon saatua vauvan ollessa pystyasennossa hän kuulee tutut sydämen äänet rytmikkäästi heijaten. Usein sukulaiset ja tuttavat varoittelevat vanhempia

liiallisesta sylissä pitämisestä sekä vauvalle annetusta läheisyydestä. Se ei pidä paikkaansa, sillä vauvalle ei voi antaa liikaa läheisyyttä ja näin hemmotella häntä pilalle. (Ks. Katajamäki & Gylden 2009, 220.)

4.5 Minusta tulee isä

Sears ja Sears (2008, 149–155) tuovat esille, että isyys alkaa jo ennen lapsen syntymää, sillä raskaus totuttaa myös isää vauvan tuloon. Sosiaali- ja terveysministeriön (2008:24, 9) selvityksessä tulee ilmi, että isyyden voi ottaa haltuun jo ennen kuin lapsi syntyy. Aktiivisella isyydellä on myönteisiä vaikutuksia äitiyteen ja nämä yhdessä luovat hyvän vanhemmuuden.

Yksi merkki vauvan odotuksesta myös isälle on päästä mukaan neuvolaan. Sosiaali- ja terveysministeriön (2008:24, 47) selvityksessä käy ilmi, että neuvoloissa on kiinnitetty huomiota enemmän isien tukemiseen. Neuvolassa isät saavat paljon tietoa raskaudesta, mitä tapahtuu raskaana olevalle puolisolalle ja sikiölle (Toukoluoto 2005, 163). Vauvan voi nähdä raskauden edetessä ultraäänilaitteiden kautta tutkimuksissa, missä nähdään konkreettisesti oman jälkikasvunsa kasvu ja kehitys, jotka ovat yleensä miesten mielestä tärkeitä ja liikuttavia tapahtumia toteavat Katajamäki ja Gylden (2009, 191). Raskauden edetessä puolivälin yli, myös vauvan liikkeet alkavat tuntua äidin vatsan päältä (Katajamäki & Gylden 2009, 191), jolloin isät voivat asettaa kätensä äidin vatsan päälle tunnustellen ja puhuen lapselle. (Hermanson ym. 2002, 29.) Takaluoto (2005, 163) toteaa raskausviikkojen ollessa noin 30, tuleva isä voi kuulla lapsen sydämenlyönnin äidin vatsan läpi, painaessa korvan äidin vatsan päälle. Vauva kuulee kohtuun puheen, laulun ja lukemisen, joten isä voi alkaa tutustua vauvaan raskauden aikana myös näiden avulla.

Miehen tunteet kuten ilo ja huoli voivat heitellä puolison raskauden aikana. Epävarmuuden kokeminen on täysin luonnollista, sillä syntymässä on pieni ihminen, joka muodostaa tärkeän ja ison osan elämää. (Toukoluoto 2005, 162.) Tuleva isä voi miettiä osaako hän olla hyvä vanhempi, kehittykö lapsi normaalisti ja mitä jos kaikki ei vauvalla olekaan hyvin? Myös taloudellinen huoli voi painaa

isän mieltä, kuten riittäkö perheen varat perheen elättämiseen. (Katajamäki & Gylden 2009, 191.)

Isyyteen on helpompi tottua, jos isällä on mukavia kokemuksia entuudestaan vauvan hoidosta ja heidän kanssaan olemisesta. Myös onko raskaus suunniteltu ja toivottu sekä omat kokemukset lapsuudesta voivat vaikuttaa sekä sopiiko lapsen tulo tähän elämän tilanteeseen. (Toukoluoto 2005, 162.)

Isä voi tuntea olonsa etäiseksi raskauden aikana, sillä hän ei voi kokea raskaudesta tulevia fyysisiä muutoksia omassa kehossaan, kuten vauvan kasvua. 10 % isistä kuitenkin kokee tutkimusten mukaan puolison raskaudesta johtuvia oireita kuten väsymystä, unettomuutta, päänsärkyä, ärtyneisyyttä, hermostuneisuutta, vatsavaivoja sekä painonnousua. Näiden oireiden uskotaan johtuvan isän ahdistuksesta raskauden aikana, sillä isät saavat usein liian vähän huomiota odotusaikana toteaa Katajamäki ja Gylden (2009, 191, 193). Isän tulisi tiedostaa myös mistä äidin tunnepurkaukset ja väsymys johtuvat raskauden aikana. Naisen hormonitoiminta muuttuu jo raskauden alkuvaiheessa, joten äidin mielialat voivat vaihdella ääripäästä toiseen. (Meille tulee vauva 2012, 22.)

Toukoluoto (2005, 163) toteaa, että isät voivat kokea mustasukkaisuutta raskausaikana syntymättömästä lapsesta. Isä voi kokea jäävänsä kakkoseksi uuden tulokkaan rinnalla sekä hänen paikkansa perheen suojelijana viedään. Lääkärit, sukulaiset ja ystävät hyörivät äidin, puolison ympärillä, jolloin isä kokee, että hänen paikkansa on viety, eikä hänelle ole enää tilaa ja hänestä ei ole hyötyä. Näille tunteille ei pidä antaa valtaa taikka vetäytyä taka-alalle. Kumppanin kanssa kannattaa keskustella ja yrittää selittää omia tunteita. Raskaana olevalta ei pidä vaatia liikaa, sillä puoliso yrittää itsekkin selvittää myös omia, vauvan ja äidin muodostamia uusia riippuvuussuhteen aiheuttamia tunteita. Tunteiden pyöriessä isän mielessä jatkuvasti, kannattaa ajatuksista keskustella ystävän, lääkärin tai perheneuvolan kanssa. Vanhempien välinen suhde voi vaikuttaa vanhempien ja lapsen välisiin suhteisiin.

4.6 Kohtaa ja hoivaa minua isä

Hermanson ym. (2002, 17) mukaan isällä on tärkeä rooli vauvan syntyessä. Isä voi saada halutessaan katkaista napanuoran vauvan ja äidin väliltä sekä pestä vauvan. Tämä mahdollistaa jo ensimmäisen varhaisen vuorovaikutuksen luomisen vanhempien ja vauvan välille. Aina nämä eivät ole mahdollisia jos esimerkiksi lapsi on tehohoidossa synnytyksen jälkeen. Yleensä äiti on väsynyt synnytyksestä ja tarvitsee lepoa synnytyksen jälkeen. Isälle synnytys on myös psyykkisesti ja fyysisesti raskas kokemus, joten isäkin tarvitsee aikaa palautumiseen.

Vauvan syntyessä perheeseen isän täytyy löytää oma rooli vauvan hoidossa. Ei voida olettaa, että isä osaa kaiken jo etukäteen. Isä oppii parhaiten viettämällä aikaa vauvan kanssa ja tutustumalla häneen. Näin isä oppii parhaiten tulkitsemaan vauvan tarpeita. (Hermanson ym. 2002, 29.)

Vauvan kanssa kahdestaan oleminen on tärkeää isän ja vauvan vuorovaikutussuhteen muodostumiselle. Isän ollessa poissa kotoa, vauva viettää suurimman osan ajasta äidin kanssa. Isän palattua, vauva voi vieroksua isää, mutta se on ihan luonnollista. Poissaolot eivät tarvele vuorovaikutussuhdetta, kun isä muistaa luoda suhdetta vauvaan. Vauva ja isä tulevat tutuiksi toisilleen nopeasti, kun vain isä viettää aikaa vauvan kanssa kahdestaan. (Hermanson ym. 2002, 30.)

Vauvan tullessa noin 4 kuukauden ikään on vauvan hauraus poissa. Usein isille luontainen tapa toimia vauvan kanssa ovat touhuaminen ja pelleileminen, jolloin vuorovaikutus lisääntyy. (Kessler 2012, 218.) Isä on usein lapsen kanssa enemmän fyysisessä suhteessa leikkien ja hypitellen lasta, kun äidit ovat enemmän verbaalisia eli ovat sanallisesti vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Äiti puhuu hempeällä äänellä ja odottaa, että vauva vastaa. (Sinkkonen 2011, 121–122; Kessler 2012, 62.)

Sinkkonen (2012, 122–124) toteaa, että vauvan itkulla on eri merkityksiä, joita myös isä opettelee tunnistamaan. Isällä on suuri rooli lapsensa elämässä ja lapsi saa erilaista mallia elämäänsä isältä kuin äidiltään niin hyvässä ja pahassa. Isät eivät pysty imettämään, mutta he voivat kanniskella, silittää, helliä ja myös syöttää

vauvaa tuttipullolla lapsen synnyttyä (Sinkkonen 2012, 122–124.) Isä saa vauvanhoitoon osallistumisen kautta uusia elämyksiä ja uusia kanavia ilmaista tunteita. Vauva ei ole taakka, vaan antaa mahdollisuuden uusille elämänalueille ja avartaa maailmaa. Isän on mahdollista saada vertaistukea erilaisista isäryhmistä jos hän tarvitsee tietoa ja kokemuksia vauvan hoidosta. (Hermanson ym. 2002, 23–24, 29.)

Nykyään hyvän isän kriteereinä pidetään hänen osallistumista vauvan hoitoon. Jaetussa vanhemmuudessa jaetaan hoitovastuuta, isä pääsee tutustumaan lapseen ja lapset pääsevät tutustumaan isän tapaan toimia, näin lapset saavat isän roolimallin Katajamäen ja Gyldenin mukaan (2009, 191). Varhainen pysyvä suhde vauvaan luo kauas kantoisen läheisen suhteen myös tulevaisuuteen isän ja lapsen välille (Hermanson ym. 2002, 25).

Osa miehistä kokee vauvanhoidon miehisyyden mittariksi. Vauvanhoidon myötä osa miehistä kokee menettävänsä osan miehuudesta. Vastaväitteenä tälle miehet kokevat vauvanhoidon lisäävän heidän miehuutta ja kokevat olevansa siinä hyviä. Miehen kokema hellyyden ja hoivaamisen tunteen salliminen ja käyttäminen vauvan hoidossa ennaltaehkäisee miehen väkivaltaista käytöstä lasten ollessa läheisiä. Perheen epätasapainon jatkuessa, voi se altistaa vanhemman perheväkivallan käytölle, joka voi alkaa jo raskausaikana. Vanhemmat eroavat usein lapsen tullessa kahden vuoden ikään, jos epätasapaino jatkuu. Isän ja lapsen välit säilyvät paremmin eron jälkeen, jos he ovat luoneet hyvän pohjan jo varhaisessa vaiheessa. (Ks. Hermanson ym. 2002, 24, 27.)

Nykyään isät jäävät enemmän isyys- ja vanhempainvapaalle, mikä tukee vastavuoroista kiinnittymistä vauvaan (Sinkkonen 2012, 122–124). On todettu, että isän perhevapaiden käyttäminen on hyödyksi koko perheelle. Isän perhevapaat koostuvat isäkuukaudesta, vanhempainlomasta ja kotihoidontuesta. Kelan tutkimusten mukaan vuonna 2013 isät pitivät keskimäärin 24 arkipäivää kestävän isäkuukauden vauvan syntymän jälkeen. Osa isistä piti vapaat heti ja toiset vuoden sisällä lapsen syntymästä (Isäkuukausia pidettiin runsaasti vielä viime vuonna 2014, 1–2.) Vuonna 2013 isistä jäi kodinhoidontuelle 5,8 %, kun vuonna 1980 kyseinen luku oli 4,8 % (Lasten kotihoidontukea saaneet 2014).

Isyysvapaan aikana isä pääsee osalliseksi perheen arkeen. Silloin isä pääsee tietoiseksi millaista vauva-arki on perheessä päivisin ja millaista äidin työ on kotona pientä lasta hoidettaessa. Vauvanhoitorutiinit alkavat muodostua ja isä pääsee niihin osallistumaan luontevasti myös isyysvapaan jälkeen. Mies on yleensä aina paras tuki omalle puolisolleen. (Ks. Katajamäki & Gylden 2009, 194–195.)

Lapsen kasvaessa isommaksi, isän hoitomahdollisuuden kasvavat sen myötä yhtä suuriksi kuin äidin. Lapsen kanssa vietetty aika on tärkeää ja ne antavat mahdollisuuden uudenlaiseen vuorovaikutukseen. Isän itsetunto vanhempana kasvaa ja hän voi kokea olevansa täysivaltainen vanhempi. Isän kannattaa kannustaa äitiä lähtemään omiin harrastuksiin ja menoihin, jolloin hänen ja lapsen kahdenkeskinen aika kasvaa. (Katajamäki & Gylden 2009, 195.)

Kerran vain ovat lapsemme pieniä, kerran on heidän sydämensä vahan pehmeä, kerran kiertyvät kädet herkästi isänkin kaulan ympäri, kerran sykkivät sydämet vastakkain samassa tahdissa. Silloin, isät, on meidän suuri aikamme, jolloin meidän pitää olla valveillamme, ettei tuo suuri, pyhä uhrituli, lastemme vastarakkaus meihin, pääsisi kylmenemään ja sammumaan, vaan että se yhä kirkkaammin palaisi, jos niin tarvitaan, että lastemme kädet yhtä herkästi kiertyisivät isän kaulan ympäri, kun on olka olan tasalla, kuin ne kiertyivät kerran heidän ollessa pieniä. Jos näin tapahtuu, niin silloin, isät, meilläkin on valoisa elämän ilta ja mekin saamme palkan työstämme ja rakkaudestamme. (Vilho Reima 1921)

5 KIINTYMYSSUHDE LAPSEN JA AIKUISEN VÄLILLE SYNTYY VUOROVAIKUTUKSEN AVULLA

Rusanen (2011, 27) tuo esille John Bowlbyn luoman kiintymyssuhdeteorian, mikä pitää sisällään lapsen hyvän kehityksen edellytyksen siitä, miten aikuiset ovat läsnä hänen elämässään aidosti ja pysyvästi. Bowlby on kehittänyt teorian kiintymyssuhteista ja niihin vaikuttavista tekijöistä. Tämän teorian mukaan lapsi kiinnittyy aikuisiin, jotka hoivaavat häntä ja hoivaamisella saadaan aikaan jotain merkityksellistä, kuten turvallisuudentunne. Kiintymyksellä tarkoitetaan tunnesidettä, joka muodostuu lapsen ja hoivaajan välille, johon lapsi luottaa ja pitää tätä turvallisena. Kiintymyssuhteen merkitys ja laatu korostuvat tilanteissa, joissa lapsi on peloissaan tai hädissään, esimerkiksi kun lapsi joutuu eroon vanhemmastaan.

Tuomme esille myös Jari Sinkkosen (2011) että Liisa Keltikangas-Järvisen (2010) ajatuksia lasten kiintymyssuhteesta, sen luomisesta ja sen vaikutuksista. Emme lähde avaamaan muiden teoreetikkojen teorioita, sillä Bowlbyn teoria on yksi tunnetuimmista. Kiintymyssuhde on ensimmäisiä asioita, mitä lapsen ja vanhemman välille alkaa yleensä muodostua vauvan synnyttyä. Se on suhde, mikä muodostuu varhaisenvuorovaikutuksen tueksi ja edesauttaa sen muodostumisessa. Hermanson (2007, 85) kirjoittaa, että ilman kiintymyssuhdetta vauvanhoito tulee olemaan raskasta. Kiintymyssuhde voi vaurioitua, jos vauva ja vanhempi ovat erossa toisistaan liian kauan. Lasta säännöllisesti hoitava vanhempi voi kokea olevansa lapsen valittu ja varhainen vuorovaikutus tukee lapsen riittävän hyvää psyykkistä kehitystä.

Kiintymyssuhteen luominen vanhempien ja lapsen välille alkaa jo raskausvaiheessa. Ihminen syntyy ihmissuhteeseen. Isä tutustuu lapseen koskettelemalla äidin vatsaa, hän ”kuuntelee” lasta. Äidit puolestaan tuntevat liikkeet konkreettisesti ja voivat sen perusteella seurata lapsen kasvua ja kehitystä. Pelkkä lapsen potku kohdussa aiheuttaa äidissä reaktioita, joka orastaa jo alkavaa vuorovaikutusta. (Tamminen 2004, 23, 47.)

Sinkkonen (2012, 57, 61–62) toteaa, että kun lapsella on yksikin riittävän hyvä aikuinen elämässään mukana antaen lapselle mahdollisuuksia ja hoivaa, vanhemman sukupuolesta ja seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta, se riittää hyvän kiintymyssuhteen luomiseen. Hänen mukaansa varhainen vuorovaikutus on aina kahdenkeskinen eli lapsen ja häntä hoitavan aikuisen välinen suhde, missä aikuinen kestää lapsen täydellisen riippuvuuden. Lapsen kasvaessa alkaa irrottautumisvaihe hoivaajasta, joka voi toisilla kestää kauan ja ei välttämättä koskaan johda aitoon irrottautumiseen. Sinkkosen näkemyksen mukaan lapsella, jolla on kaksi vanhempaa, elää kiintymyssuhteessa kumpaankin vanhempaan. Sinkkosen (2012, 62) mukaan isän rooli on tukea, kannustaa ja irrottaa varhaisessa vaiheessa tyttäret ja pojat riippuvuussuhteesta äidistä

Rusanen (2011, 27) ja Launonen (2007, 19) kirjoittavat myös kiintymyskäyttäytymisestä, tällä tarkoitetaan sitä, että lapsi joka tuntee itsensä pelokkaaksi tai epävarmaksi, hakeutuu sellaisen ihmisen seuraan, jonka seurassa lapsi tuntee itsensä turvallisiksi. Esimerkiksi, kun lapsi viedään päivähoitoon, hän yrittää kaikin keinoin muuttaa vanhemman päätöstä jättää hänet hoitoon. Tämä voi tapahtua vuorovaikutuksessa vanhemman kanssa, esimerkiksi kiukuttelemalla, itkemällä tai komentelemalla.

Rantala (2014) tuo esille, että vauva pystyy muistamaan vanhempansa muutaman tunnin ajan vauvan ollessa muutaman kuukauden vanha, jos häntä hoitaa tuttu aikuinen tutussa paikassa. Vuodenikäisenä lapsi pystyy muistamaan vanhempansa yhden vuorokauden ajan. Rusanen (2011, 28) painottaa myös Bowlbyn ajatusta, että noin kolmen vuoden iässä lapsi kestää olla erossa vanhemmastaan ja kykenee hyväksymään hoivaajikseen vieraita ihmisiä. Kolmen vuoden iästä lapsi kykenee luottamaan siihen, että vanhempi palaa takaisin häntä hakemaan. Turvallisuuden tunne voi lisääntyä ja vähentyä sen mukaan, millaista hoivaa lapsi saa taaperoiässä. Myös Keltikangas-Järvisen (2010, 139) mukaan lapsi rakentaa ensimmäiset mielikuvat vanhemmistaan noin kolmivuotiaana ja pystyy palauttamaan vanhemman kuvan mieleensä hoitopäivän aikana.

Rusanen (2011, 30) tuo esiin Bowlbyn käsitteet ensisijainen ja toissijainen kiintymyskohde. Näistä puhutaan erityisesti silloin, kun on kyse lapsen kasvusta kodin ulkopuolella, kuten päiväkodissa. Bowlbyn käsityksen mukaan lapsella tulisi

olla enemmän, kuin yksi kiintymyskohde. Tällä ei haeta sitä, että unohdetaan ensisijainen kiintymyskohde, kuten äiti vaan, että äidin rinnalle tulee muita henkilöitä, jotka ottavat vastuuta lapsesta. Siksi päiväkodilla ja sen henkilöstöllä on suuri merkitys. Tällöin myös näillä toissijaisilla kiintymyskohteilla on velvollisuus huolehtia lapsesta niin, että hoiva toteutuu, kuten lapsen tarpeisiin täytyy vastata antamalla hyvää hoivaa.

5.1 Kiintymyskäyttäytymisen muodot

Rusanen (2011, 32) tuo esiin Bowlbyn kiintymyskäyttäytymisen muodot, jotka vaihtelevat tilanteesta riippuen. Ensimmäinen kiintymyskäyttäytymisen muoto on merkkikäyttäytyminen, jolloin lapsi äänтелеe saadakseen vanhemman lähelle. Toinen kiintymyskäyttäytymisen muoto on lähestymiskäyttäytyminen, jossa lapsi menee vanhemman luo, takertuu häneen tai seuraa häntä. Tätä tapahtuu usein esimerkiksi lasten kanssa kotona ollessa. Kolmas kiintymyskäyttäytymisen malli on rakastava käyttäytymismalli, missä vanhempi vastaa lapsen hätään tätä lohduttaen ja suojellen. Neljäs malli on vetäytyvä käyttäytyminen, jolloin esimerkiksi vieraassa paikassa lapsi ei halua ottaa kontaktia vieraisiin ihmisiin.

Läheisyydensäätelysysteemi muodostuu kiintymyskäyttäytymisestä ja siihen vastaamisesta. Kun molemmat osapuolet nauttivat vuorovaikutuksesta keskenään, läheisyydensäätelysysteemi on onnistunut. Tällöin toiminta ja turva ovat tasapainossa keskenään. Hyvät vuorovaikutuskokemukset edistävät aivojen toimintaa, ja se taas edistää lapsen kykyä olla vuorovaikutuksessa hoivaajiensa kanssa. (Rusanen 2011, 36.) Kahden ensimmäisen vuoden aikana lapsen aivojen kehitys on nopeinta. Stressinsietokyvyn perusta muodostuu näiden vuosien aikana. (Katajamäki & Gylden 2009, 232.)

Bowlbyn kuvaamat sisäiset työmallit syntyvät, kun vauva oppii, että kitisemällä hoivaaja tulee häntä ruokkimaan. Kun tämä toistuu useasti, siitä syntyy vauvalle turvallisuuden tunne, varmuus siitä että äiti tulee paikalle. Kokemukset saavat aikaan sen, että vauva itse saa asioita tapahtumaan haluamallaan tavalla. (Sinkkonen 2012, 191.)

5.2 Kiintymyssuhdemallit vuorovaikutuksessa

Kiintymyssuhdeteorian ajatuksena on lapsen luontainen tarve muodostaa kiintymyssuhde häntä hoitavaan aikuiseen. Aikuisen kanssa muodostettu suhde takaa lapsen elossa pysymisen. (Sinkkonen 2003, 93.) Tätä suhdetta ovat lapsen syöttäminen, hoivaaminen ja muista tarpeista huolehtiminen. Lapsi saa tunteen, että hänen tarpeisiinsa vastataan ja näin ollen lapsi reagoi turvallisesti ja myönteisesti ympärillä oleviin ihmisiin. (Lapsen ja vanhemman välinen varhainen vuorovaikutus 2014.)

Sinkkonen (2003, 95–96) kirjoittaa artikkelissaan miten kiintymyssuhdemallit voidaan jaotella kahteen osioon, turvallisiksi ja turvattomiksi kiintymysmalleiksi. Luokittelu perustuu Mary Ainsworthin havainnointiin vierastilannemenetelmällä, jossa havainnoitiin lasten käyttäytymistä vieraan aikuisen ollessa läsnä. Vierastilanne toteutettiin 12–20 kuukauden ikäisten lasten kiintymyssuhteen tutkimiseksi. Tilanteessa äiti ja lapsi ovat kahdestaan huoneessa ja äiti poistuu huoneesta. Hetken kuluttua huoneeseen tulee lapselle entuudestaan tuntematon aikuinen ja lopuksi lapsi jää yksin huoneeseen. Menetelmässä ero vanhemmasta kestää kolme minuuttia ja tarvittaessa aikaa lyhennettiin minuuttiin jos lapsi menee pois tolaltaan. Tapahtumat tallennetaan videolle, josta analysoidaan äidistä eroonjäämistä sekä äidin lähdön ja paluun vaikutuksia. Havaintojen mukaan turvallisesti kiintyneet lapset luottivat äidin saatavilla oloon ja tutkivat innokkaasti ympäristöä. Äidissä erossa ollessaan ja uudelleen tavatessa he menivät lähemmäksi ja tervehtivät äitiä iloisesti hymyillen, äänтелеillä tai jollakin eleellä. Turvattomasti kiintyneet lapset eivät ottaneet kontaktia äitiin tai torjuivat äidin kontaktin saaden kiukkukohtauksia. Joukko lapsia jäivät näiden kiintymysmallien ulkopuolelle, jotka eivät sopineet kumpaankaan kiintymysmalliin. He eivät löytäneet minkäänlaista kiintymiskäyttäytymisenmallia vaan lapset käyttäytyivät hämmästyneesti, ajoittain lähes sekavasti. Lapset saattoivat osoittaa vanhempaa kohtaa avointa pelkoa, ahdistuneita ilmeitä tai karttaa heitä.

Turvallinen kiintymyssuhdemalli; Turvallisesti kiintyneen lapsen on helppo ottaa kontaktia vanhempaan ja hän kykenee hakemaan tukea stressitilanteessakin tärkeältä aikuiselta. Kun lapsi on saanut riittävästi läheisyyttä, kykenee hän palaamaan leikkeihinsä. Vanhemmat ovat turvallisuuden perusta, joita lapsi

käyttää tutkiakseen ja oppiakseen uusia asioita. Vuorovaikutus tuottaa molemminpuolista iloa ja sitä toteutetaan sekä verbaalisti että nonverbaalisti, sanallisesti ja sanattomasti. Lapsi pystyy myös säätelmään tunteitaan ja ilmaisemaan niitä sopivissa määrin erilaisissa tilanteissa. Tällaiset lapset ovat vähemmän aggressiivisempia kuin turvattomat. Tästä johtuen turvallinen kiintymys merkitsee hyvää sosiaalista kehitystä ja antaa valmiuksia toimia samanikäisten kanssa. (Rusanen 2011, 63–64.)

Turvaton kiintymysmalli; Turvattomassa kiintymysmallissa Rusanen (2011, 65–66) vahvistaa, että kiintymysjärjestelmän toiminta on häiriintynyt. Se on seurausta vanhemman laiminlyönneistä lasta kohtaan. Aikuinen ei ole vastannut riittävästi lapsen hätään tai hän on reagoinut epäsopivasti. Vanhempi antaa lapselle ristiriitaista tietoa, esimerkiksi lapsen itkuun vastataan epäjohdonmukaisesti olemalla välillä läsnä ja välillä poissaolevana. Toisena esimerkkinä lapsi voi miellyttää vanhempaa mutta yksin jäädessään lapsi muuttuu passiiviseksi eli todellinen ilo puuttuu elämästä.

Epäjohdonmukainen kiintymysmalli; Rusanen (2011, 65–66) toteaa, että epäjohdonmukaisesta käyttäytymisestä johtuen lapsi muuttaa omaa käyttäytymistä ja pyrkii sillä vaikuttamaan aikuiseen. Lapsi yrittää saada aikuisen huomion epäjohdonmukaisesta käyttäytymisestä huolimatta olemalla käyttäytymällä välillä johdonmukainen ja toisella hetkellä samassa tilanteessa epäjohdonmukainen.

Välttelevä kiintymyssuhdemalli; Toisinaan lapsi alkaa myös hoivaamaan itse itseään ja etsii tapoja lohduttaa itseään, kuten heijaamalla itseään lattialla. Tätä muotoa kutsutaan vältteleväksi kiintymismalliksi, jossa lapsi joutuu kehittämään itselleen turvakeinon, kun ei sitä aikuiselta saa. Turvattomasti kiintyneet lapset pitävät myös etäisyyttä vanhempaisinsa. (Rusanen 2011, 65–66.)

Ristiriitainen kiintymysmalli; Ristiriitainen kiintymismalli, jossa läheisyydensäätelyjärjestelmän toiminta on häiriintynyt. Tällä tarkoitetaan sitä, että vanhempi suhtautuu epäsopivasti lapsen hätään. Toisinaan aikuinen voi rauhoittaa lasta ja toisinaan ei. Aikuinen saattaa reagoida vain hyvin voimakkaisiin viesteihin, jolloin lapsi oppii, että hänen täytyy viestittää voimakkaasti, esimerkiksi huutamisella. Aikuisen huomion saa vain ylenmääräisellä käyttäytymisellä.

Turvattomaan kiintymyssuhdemalliin sisältyy myös ristiriitaisesti turvaton lapsi, jolloin lapsi voi osoittaa suurta vastarintaa. Lapset ovat oppineet, että saavat huomion vain silloin, kun he aiheuttavat konfliktin. (Rusanen 2011, 67–69.)

Jäsentymätön kiintymysmalli; Rusanen (2011, 67–69) kertoo, että jäsentymättömästi turvattomalla lapsella ei ole mitään johdonmukaisuutta käytöksessään ja, hän voi olla hyvin pelokas vanhempien lähellä, koska vanhempi on pelon lähde. Esimerkiksi vanhemman aggressiivinen käytös lasta kohtaan, voi aiheuttaa jäsentymättömän kiintymysmallin. Varhainen vuorovaikutus ja luottamus eivät pääse syntymään lapsen ja vanhemman välille, jolloin nämä heijastuvat myöhempisiin ihmissuhteisiin.

Kontrolloiva kiintymysmalli; Kontrolloivasti turvaton lapsi kontrolloi vanhempiaan vihamielisellä tai huomionhakuksella tavalla, jolloin lapsen ja vanhempien roolit ovat kääntyneet nurinpäin, kertoo Rusanen (2011, 67–69).

Muulla tavoin turvaton kiintymysmalli; Viimeisenä on muulla tavoin turvaton lapsi, se poikkeaa kaikesta edellä mainituista. Tällainen lapsi kääntyy ennemmin vieraan puoleen, kuin omaan vanhempaansa. (Rusanen 2011, 67–69.) Kiintymysmallit voivat sekoittua ja ne harvoin esiintyvät puhtaasti ominaan.

6 LAPSEN TEMPERAMENTTI VUOROVAIKUTUKSESSA

Temperamentti on synnynnäinen tapa reagoida ja itse säädellä eri asioita vuorovaikutuksessa ja kohdata eri tilanteita elämässä. Temperamentin avulla lapsi ilmaisee eri asioita eri tunteen voimakkuuksilla ja temperamentin vaikutusta on, kuinka kauan tunnereaktiot kestävät vuorovaikutuksessa. Naurun ja hymyn määrä pohjautuu vauvan temperamenttipiirteisiin, sekä se kuinka herkästi lapsi hermostuu tai turhautuu odottamaan. Myös vauvan rytmiin vaikuttaa temperamentti. Elääkö lapsi tarkan rytmin mukaan vai voiko nälkä tai uni tulla kellosta riippumatta, nauttivatko vai pelkäävätkö vauvat leikissä ilmaan heittelyä? (Katajamäki & Gylden 2009, 224–225.) Temperamenttierot tulevat lapsilla esille myös motoriikassa ja vuorovaikutuksessa muiden lasten ja aikuisten kanssa. Lapsen temperamenttierot eivät saa haitata heidän selviytymistä arjessa, vaan heille täytyisi löytää keinot kuinka edistää heidän itsetuntonsa kehittymistä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja heidän tulisi saada arvostusta ja hyväksyntää omalle temperamentilleen. (Helenius, Karila, Munter, Mäntynen & Siren-Tiusonen 2001, 20–21.)

Lapsen ensimmäisten elinkuukausien aikana, on jo nähtävissä hänen temperamenttipiirteensä. Osa piirteistä säilyy läpi elämän, mutta osa muokkautuu hänen kasvaessa, kasvatuksen ja iän mukana sekoittuen persoonallisuuden piirteisiin. (Katajamäki & Gylden 2009, 224–225.) Liisa Keltikangas-Järvinen (2004, 117–118) toteaa, että ympäristöllä on suuri merkitys temperamentin muodostumiselle. Noin 50–60 % temperamentin muodostumisesta on perimän säätelemää ja loput 40 % tulee muun kuin perimän tuloksena.

Temperamentti on yksi osa lapsen kokonaispersoonallisuutta, joka vaikuttaa lapsen tapaan reagoida ja toimia. Se on synnynnäinen ominaisuus, eikä se muodostu kasvatuksen mukaan. (Dunderfelt 2012, 17, 19; Keltikangas-Järvinen 2010, 176.) Lapsen temperamentti vaikuttaa siihen, miten lapsi reagoi ympäristöönsä. Herkkyys reagoida stressiin on yksilöllistä. Ympäristön muutokset, hoivaavan ihmisen vaihtuminen tai leikki-tilanteen muuttuminen voivat vaikuttaa lapsen stressitasoon. Toiset lapset tyyntyvät nopeammin tilanteeseen, ja he pystyvät säätelemään itseään. Lasten temperamenttierot tuovat haasteita

hoitavalle henkilölle, kun on huomioitava lasten erilaiset tarpeet, sillä toiset lapset tarvitsevat enemmän apua kyetäkseen esimerkiksi tyyntymään. (Salo & Mäkelä 2007, 7.)

Monille vauvan piirteille löytyy elämän aikana uusia ilmaisemismuotoja toisella tavalla kuin aikuiselle, kuten innostumiselle. On hyvä huomata, että se kuinka herkästi ja nopeasti vauva innostuu asioista vai onko hän hitaammin lämpenevä niiden suhteen, pysyy elämänmittaan samana. (Katajamäki & Gylden 2009, 224–225.)

Tärkeää vauvan ja aikuisen vuorovaikutuksen kehittymiselle on, kuinka vanhemmat ymmärtävät vauvan yksilöllisyyttä ja tukevat lasta. Vanhemmat oppivat nopeasti tunnistamaan vauvan tavan ilmaista tarpeita ja tunteita. Temperamentti on luonteen piirre, siinä ei ole kyse paremmuudesta tai huonommuudesta, vaan piirteillä on hyviä ja huonoja seurauksia, jotka pitää hyväksyä ja niiden kanssa tulisi pärjätä. Vauvat sietävät vanhempien opettelua hänen temperamentistaan ja tavoistaan, mutta jos arki tuottaa hankaluuksia, voi kysyä apua jolloin tilanne voi korjaantua nopeasti. Vanhempien olisikin hyvä muistaa, että kukaan lapsi ei ole ominaisuuksiltaan ”hankala ja vaikea tai tuhma ja ilkeä”. Lapsi ei ole koskaan paha, vaan joskus haasteellisen temperamentin omaavan lapsen kanssa tarvitaan useampia aikuisia ympärille, jotta vanhemmat eivät väsy. (Katajamäki & Gylden 2009, 225.)

Temperamentti voidaan luokitella kolmeen eri temperamentti tyyppiin; Helppo temperamentti, hitaasti lämpenevä temperamentti ja vaikea temperamentti. Kaikkia lapsia ei voida sijoittaa tiettyyn temperamenttiluokkaan, vaan temperamenttipiirteet voivat sekoittua keskenään (Keltikangas-Järvinen 2004, 62, 67.)

Helppo temperamentti; Lapsella oleva temperamentti, missä biologiset toiminnot ohjaa taustalla, kuten nälkä ja unirytmien säännöllisyys. Lapset jotka omaavat tämän temperamentin, omaksuvat jo varhain säännölliset ruoka- ja nukkumisajat. He sopeutuvat uusiin tilanteisiin ilman ongelmia, kuten uusiin leikkitilanteisiin ja vieraiden lasten kanssa leikkimiseen. (Keltikangas-Järvinen 2004, 62.)

Hitaasti lämpenevä temperamentti; Lapsi reagoi uusiin tilanteisiin yleensä negatiivisesti ja vaisusti sekä niihin sopeutuminen on hidasta. Tällaisilla lapsilla on silti säännöllinen rytmi, joka luo päivittäiseen elämään turvaa. Positiiviset tai negatiiviset tunteet eivät ole voimakkaita ja eivät aiheuta suuria konfliktitilanteita lapsille. Tutun päivittäisen rytmin rikkoutuminen aiheuttaa lapselle epävarmuutta ja tilanteiden tasapainottaminen vie aikaa. Uusiin muutoksiin tottuminen vie aikaa ja ne ovat vaikeita, puhumattakaan suurien muutoksien vaikutuksista lapseen. Vanhempien tulee ymmärtää, että tällaisen temperamentin omaava lapsi on hidas innostumaan erilaisista asioista. Lapsi ei reagoi tahallaan hitaasti muutoksiin ja tämän ymmärtäminen vaatii vanhemmilta kärsivällisyyttä. (Keltikangas-Järvinen 2004, 63–65.)

Lapset, jotka ovat temperamentiltaan arkoja, tarvitsevat hoivaa, huolenpitoa, lohdutusta ja apua, säädelläkseen stressiä aiheuttavia tekijöitä. Lapset tarvitsevat turvallisen kiintymysmallin, että lapsen mieli kehittyisi terveeksi. (Mäntymaa & Puura 2011, 27.)

Vaikea temperamentti; Lapsella olevat biologiset toiminnot ovat epäsäännöllisiä, kuten ruoka- ja uniajat. Uusien ruokien syöminen on haasteellista ja vanhemmat eivät voi ennakoida kuinka paljon lapsi syö. Epäsäännölliset biologiset toiminnot jatkuvat vauvaiästä aikuisikään saakka. Vaikean temperamentin omaavan lapsen on vaikea sopeutua uusiin tilanteisiin, hän on varautunut ja välttelee uusia sosiaalisia tilanteita. Reaktiot edellä mainitsemiin tilanteisiin ovat voimakkaita. Lapsi itkee herkästi, heittelee tavaroita ja on ärtyisä. Vanhemmille tämän temperamenttityypin omaava lapsi on haastava, mutta lapsi tulisi hyväksyä sellaisena kuin hän on. (Keltikangas-Järvinen 2004, 65–66.)

Kiintymyssuhdeteoreetikot esittävät, että vanhemman ja lapsen rakentamaan kiintymyssuhteeseen ei vaikuttaisi temperamentti. Temperamenttitutkijat puolestaan väittävät, että lapset eroavat jo syntymästä asti temperamentiltaan ja mikä vaikuttaa kiintymyssuhteen syntymiseen. Tähän vaikuttavat temperamenttitutkijoiden mielestä vanhemman reaktiot lapsen käytökseen, hoivan laatu sekä kuinka lapsi tulkitsee hoivan ja reagoi siihen. Vaikka kiintymyssuhde on onnistunut lapsen ja vanhemman välillä, se ei takaa lapsen käytöstä ja sopeutumista uusiin tilanteisiin temperamentin johdosta. (Keltikangas-Järvinen

2004, 65–66.) Lapselle on tärkeää, että vanhemmat ymmärtävät hänen yksilöllisyyttä ja tukevat häntä toimivaan vuorovaikutussuhteeseen vanhempien kanssa. Uuden perheenjäsenen syntyessä vanhemmat oppivat tunnistamaan lapsen tavan ilmaista tarpeita ja tunteita, temperamentissa ei ole kyse paremmuudesta tai huonommuudesta, vaan kaikilla piirteillä on hyviä ja huonoja seurauksia. (Katajamäki & Gylden 2009, 224–225.)

7 VAHINGOLLINEN VUOROVAIKUTUS

Edellä kuvaamistamme kiintymyssuhdemalleista voidaan päätellä, että varhaisella vuorovaikutuksella on suuri merkitys lapsen tunne-elämän kehitykseen. Jos vanhempi ei kykene kohtaamaan lastaan aidosti, lapsen varhaisvuodet voivat vahingoittaa lapsen tasapainoista kehittymistä. Puutteet vuorovaikutuksessa sekä kiintymyssuhteissa voivat johtaa muun muassa sosiaalisen kanssakäymisen pulmiin ja vaikeuttaa ryhmässä toimimista. Seuraavissa kappaleissa kerromme kuinka vahingollinen vuorovaikutus voi vaikuttaa lapsen kehitykseen.

Sikiön aivot kehittyvät jo alkuraskauden ensimmäisistä viikoista lähtien. Äidin negatiiviset ajatuksen eivät vahingoita sikiötä eikä syntynyttä lasta. Sikiötä vahingoittavat tapahtumat sekä muut varhaislapsuuden haitalliset kokemukset, jotka vaikuttavat aivojen kehitykseen ja jättävät muistiin jälkiä. Esimerkiksi puuttuva varhainen vuorovaikutus tai sen laiminlyöminen sekä lapsen kaltoin kohtelu aiheuttaa lapselle stressiä kuin myös stressitason ja stressihormonin nousun. Pitkään jatkuneena stressi vahingoittaa aivojen kehitystä ja lapsen tunne-elämän säätelyä. (Mäntymaa & Puura 2011, 23–25.)

Varhaisella äidin raskauden jälkeisen masennuksen tunnistamisella on suuri merkitys hyvän varhaisen vuorovaikutuksen syntymiselle ja kehittymiselle äidin ja lapsen välille (Mäntymaa & Puura 2011, 23–25). Synnytyksen jälkeisestä masennuksesta kärsii 10–15 % äideistä ja noin 40 % odottavista äideistä kärsii jonkin asteisista psyykkisistä oireista, kuten univaikeudet, ahdistuneisuus, pelokkuus sekä jatkuva ja ylikorostuva huoli omasta tai sikiön terveydestä. Äidin päihteiden käytöllä on suuri merkitys sikiön kasvulle ja kehitykselle, ne saattavat aiheuttaa sikiölle vaurioita, esimerkiksi kehitysvammaisuutta. Päihteitä ei saisi myöskään käyttää imetyksen aikana, sillä hoivaaja voi unohtaa lapsensa hoitamatta. (Ks. Katajamäki & Gylden 2009, 34–35, 69, 295.)

Mäntymaan ja Puuran (2011, 26) mukaan vahingollinen vuorovaikutus johtaa vaikeisiin tunteiden säätelyn poikkeavuuksiin, kuten aggressiivisuuteen, persoonallisuushäiriöihin, äärimmäisenä jopa sosiopatian kehittymiselle. Sosiopatialla tarkoitetaan käsitteenä sitä, että ihminen käyttäytyy

yhteiskuntavastaisesti, eli hän voi tehdä kamalia asioita tuntematta niistä pahaa oloa.

Nämä kaikki edellä mainitut tekijät on tärkeä tunnistaa ajoissa, sillä jos varhainen vuorovaikutus on ollut puutteellista lapsen kolmen ensimmäisen elinvuoden aikana, jolloin aivot ja mieli kehittyvät niin sitä pystyy korjaamaan myöhemmin, sillä aivot muokkautuvat oppimisen ja uusien kokemusten kautta koko ajan. Lapselle huutaminen ei vahingoita lasta, eikä liika syyllistäminen tai varominen ole tarpeen. (Ks. Mäntymaa & Puura 2011, 27.)

Kalland (2003, 193) ja Punamäki (2011, 100) tuovat esille vuorovaikutuksen häiriön, joka voi olla vauvan vamman tai sairauden tunnistamisen pitkittyminen. Vanhemmat ovat luoneet mielukuvan vatsasta olevasta vauvasta, jota on vaikea muovata yhteensopivaksi todellisen vauvan kanssa. Vauva ei vastaa heidän odotuksiaan, jolloin vauvan hyväksyminen ja aito kohtaaminen ei onnistu. Vanhemmat tarvitsevat tukea vauvan kohtaamiseen varhaisen vuorovaikutuksen muodostumiseksi. Katsekontakti on avaintekijä varhaisessa vuorovaikutuksessa ja rakkauden välittymisessä.

Vanhemmat luovat kiintymyssuhteen tulevaan lapseensa tunteiden ja mielikuvien avulla. Toisaalta kiintymyssuhteen varhainen kiinnittyminen ei aina välttämättä onnistu, syynä voi olla esimerkiksi päihdeongelmat, jolloin odottava äiti voi kokea raskauden ja mielikuvat sikiöstä negatiivisena. Tämä voi johtaa siihen, että varhaiset kiintymyssuhdeongelmat siirtyvät tulevaan hoivasuhteeseen äidin ja lapsen välillä, siksi on tärkeää auttaa äitejä tasapainottamaan omaa mieltään. (Punamäki 2011, 99–102.)

Myös sijoitetuilla lapsilla voi kehityksessä ilmetä suuria kehitysriskejä, sillä heidät on jo otettu pois ensimmäisestä kiintymyssuhteesta. Sijoitetulla lapsella tarkoitetaan lasta, joka on sijoitettu asumaan kodin ulkopuolelle. Lastensuojelun toimenpiteenä siksi, että vanhempien hoidon ei ole katsottu olevan lapsen edun mukaista. Tällaisilla lapsilla on yleensä rankka tausta kotiooloissa, kuten pahoinpitelyä, perheväkivaltaa ja päihdeongelmia. Näille lapsille on voinut jo kehittyä kiintymyssuhdehäiriö. (Ks. Kalland 2011, 208.) Tässä työssä emme avaa enempää sijoitettujen lasten kiintymyssuhdeongelmia.

8 VANHEMMAN JA VAUVAN VARHAISEN VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMISEN KEINOJA

Varhaisen vuorovaikutuksen muodostuminen ei vaadi erityisiä taikatemppuja. Tavallinen lapsiperheen arki, rutiinit ja pysyvät ihmissuhteet muodostavat lapselle perusarjen, jossa huolehditaan lapsen perustarpeista, esimerkiksi uni, ruoka, puhtaus ja ulkoilu. Näiden avulla osoitetaan lapselle rakkautta, huolenpitoa ja asetetaan turvallisia rajoja, esimerkiksi mikä on oikein ja mikä on väärin sekä mikä on sallittua ja mikä ei. (Lapsen ja vanhemman välinen varhainen vuorovaikutus 2014.)

Vanhemmiksi tuleminen merkitsee suuria muutoksia ja uusia haasteita elämässä. Pienen lapsen hoitaminen ja vanhempana toimiminen merkitsee sitä, että aikuinen elää toisinaan äärimmäisen monimutkaista kokonaisuutta. (Tamminen 2004, 14.) Molempien vanhempien tuki lapselle on erittäin tärkeää, varsinkin varhaisessa vuorovaikutuksessa. Isän antama tuki äidille vauvan hoitoon vaikuttaa positiivisesti äidin ja vauvan imetyskokemukseen, sekä ehkäisee äidin synnytyksen jälkeistä masennusta. Lisäksi isän tuki vaikuttaa lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja kehitykseen. (Hermanson ym. 2002, 48.)

Keltinkangas-Järvisen (2010, 126–127) mukaan lasta ei voi helliä tai hemmotella liikaa ensimmäisen vuoden aikana. Lapselle ei voi antaa liikaa huomiota, ellei vanhempi reagoi liian aktiivisesti lapsen läsnäoloon. Ensikertalaiset äidin voivat ennakoida lapsen hädän, vaikka lapsi ei ole vielä ilmaissut hätäänsä. Lapselle on tärkeää saada ilmaista tunteensa ensin ja saada näin aikaan hyvinolontunteen vanhemman reagoimisesta hänen itkuun. Lapsen huomiotta jättäminen voi saada aikaan lapsessa tunteen, että hän ei ole tärkeä.

8.1 Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen vauvaiässä

Pieni lapsi tarvitsee lähelleen kasvattajan, joka tuntee lapsen yksilöllisen tavan kommunikoida. Kasvattaja eläytyy ja reagoi lapsen kontaktialoitteisiin ja näin rohkaisee lapsen halua vuorovaikutukseen. (Varhaiskasvatussuunnitelmanperus-

teet 2005, 19.) Vauvan kasvaessa keinot varhaisen vuorovaikutussuhteen onnistumiseen lisääntyvät molemmilla vanhemmilla. Täytyy muistaa, että kokemus turvassa olemisesta syntyy lapselle jo ensimmäisen elinvuoden aikana. (Sinkkonen 2012, 177, 203.)

Varhaista vuorovaikutusta lapsen ja vanhemman välillä ovat arkiset asiat kuten vaipanvaihdot, kylvetykset, pukemiset, ruokailut, ulkoilu, leikkiminen, loruilu, lohduttaminen, satujen lukeminen ja nukkumaan laittaminen. Yleensä vanhemmat tekevät lapsen kanssa hoitotoimet tunteella, hellien ja jutellen, jolloin lapsi kohdataan, hänen kanssaan seurustellaan, jaetaan kokemuksia sekä opetellaan yhdessä elämistä että ollaan vuorovaikutuksessa. (Katajamäki & Gylden 2009, 232; Lapsen ja vanhemman välinen varhainen vuorovaikutus 2014.)

Varhainen vuorovaikutus on yksi tärkeimmistä lapsen kehitykseen ja psyykkiseen hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Siitä johtuen se otetaan huomioon ehkäisevässä ja korjaavassa sosiaali- ja terveydenhuoltotyössä, kuten neuvolassa, päivähoidossa, perheneuvolatyössä, lastensuojelussa ja lastenpsykiatriassa. (Salo & Mäkelä 2007, 7.)

8.2 Puhu, katso silmiin ja koskettele

Toimiva vuorovaikutus ja vastavuoroisuus alkavat vauvan kanssa katseesta ja läsnäolosta niin vanhempien kuin sisarusten kanssa, missä vauvan huomioid ja tunnetilat kohdataan aidosti (Silven 2010, 54–55). Vauvaa kannattaa katsoa silmiin läheltä, sillä vauva näkee vain noin 25–30 sentin päähän. Vauvalle kannattaa puhua ääneen, sillä hän tunnistaa äidin, isän ja sisaruksien äänet jo varhaisessa vaiheessa. Vauvan silittely auttaa häntä rauhoittumaan, sillä synnytys on vauvallekin äärimmäisen stressaava kokemus. Ihokontaktin avulla vauva tuntee jo kenelle hän kuuluu. Synnytyksen jälkeen on erittäin tärkeää, että vauva, äiti ja isä saavat olla rauhassa yhdessä ja tutustua vauvaansa. Nykyään synnytyssairaaloissa pyritään vierihoitoon, jolloin vauva on mahdollisimman paljon äidin kanssa. (Sears & Sears 2008, 46–48.) Hermanson ym. (2002 18) toteavat, että perhehuoneen merkitys on muuttunut synnytyssairaalassa. Sillä isä pystyy

osallistumaan helpommin vauvan hoitoon ja olemalla äidin tukena koko ajan. Isä on yleensä tärkein tukihenkilö äidille synnytyksenkin jälkeen.

Searsin ja Searsin (2008, 46–48) mukaan synnytyksen jälkeen vauva kannattaa ottaa heti ihokontaktiin ja kiinnittää huomio vauvaan, kun hän hieroo ja hamuilee poskellaan rintaa. Vauva osaa vaistomaisesti imeä rintaa, ja sille täytyy antaa aikaa syömiseen. World Health Organization (22.7.2013) sivuilta käy ilmi, että nykyisten suositusten mukaan täysipanoista imetystä suositellaan vauvalle kuuden kuukauden ikään saakka sillä vauva saa kaiken tarvitsemansa ravintoaineet kasvulleen ja kehitykselleen äidin rintamaidosta. Jos jostain syystä imetys ei onnistu, tarjolla on äidinmaidonkorvikkeita, jolloin isä pystyy osallistumaan vauvan syöttämiseen (Hermanson ym. 2002, 52). Lasta syötettäessä ensimmäisten kuukausien aikana, vauva syö tullakseen kylläiseksi. Noin kolmen kuukauden iässä vauva hakee kontaktia aikuisesta ja ilmaisee läsnäolonsa katseensa avulla, kun ensin nälkä on hävinnyt. Näin vauva ilmaisee samalla myös sosiaalista tyydytystä. (Silven 2010, 54–55; Wegloop & Spliid 2008, 29.)

8.3 Virikkeiden vaikutus vauvaiässä

Vauvan aistit tunto, näkö, kuulo, haju ja maku kehittyvät lapsen kasvaessa. Pääpaino ensimmäisinä kuukausina ovat lähiaisteilla eli tunto- sekä lihas ja jänneaisteilla. Näitä tarvitaan leikkimään ja liikkumaan opettelussa. Leikkien ja harjoitteiden tarkoituksena on antaa lapselle ja vanhemmalle yhtenäinen virikkeellinen ilmapiiri. Näiden avulla lapsi oppii ja kehittyy ympäristöstään saamiensa virikkeiden avulla. Lapselle on tärkeää luoda kiireetön ilmapiiri. Varhaista vuorovaikutusta tukevaa toimintaa lapsen kanssa ovat kylvettäminen, hieronta, laulaminen, jutteleminen ja vauvajumppa. Vauvajumpalla tarkoitetaan harjoitusta missä hänen käsiä, jalkoja, ranteita ja nilkkoja ojennetaan, jolloin vahvistetaan vauvan karkeamotoriikka. (Murphy 2010, 9; Wegloop & Spliid 2008, 17, 29–30; Young 2008, 10, 11, 18, 19.) Vauvahieronnan on todettu antavan vauvalle virikkeitä ja hyvän olon tunteita. Se on helppo toteuttaa muun muassa vaipanvaihdon yhteydessä. Vanhemmat voivat hieroa ja kosketella vauvan käsiä

ja jalkoja kevyesti. Vauvan kanssa vuorovaikutukseen on helppo päästä tarttumisrefleksin avulla, aikuinen koskettaa vauvan kämmentä sormellaan, jolloin vauva tarttuu luonnollisesti sormeen. (Hermanson ym. 2002, 36; Leikkiä syntymästä asti 2011.)

Lapsi voi tunnistaa musiikin, mitä äiti on kuunnellut raskausaikana. Musiikin tahdissa lapsi voi vanhemman sylissä tanssia hiljaksen ja nauttia molemminpuolisesta läheisyydestä, varhaisesta vuorovaikutuksesta. Musiikin lajeista laulaminen rauhoittaa lasta. Laulaminen on lapsen kanssa oivallinen menetelmä tutustua toisiinsa ja nauttia yhdessä olost, jolloin lapsi voi tunnistaa tutun rytmin. (Young 2008, 16–17; Leikkiä syntymästä asti 2011.)

Vauva seuraa katseellaan liikkuvia esineitä, kuten värikkäitä pehmoleluja, helistintä ja mobilea. Mobile voi olla asetettuna vauvan pinnasängyn yläpuolelle, jota vauva alkaa tavoitella käsillään. Tunnustelemisen avulla lapsi oppii erilaisia asioita ympäristöstään, esimerkiksi tunnustelemalla pehmeitä kirjoja, leluja ja muita erilaisia pintoja. Vauvan maatessa pehmeällä alustalla tai leikkimatolla saa hän vapaasti kurkottaa ja liikutella raajojaan. Tämä edes auttaa motoriikan kehittymistä. Vauvan ollessa kiinni sitterissä tai sängyssä, vauva ei pysty kehittämään liikkumistaitojaan. (Murphy 2010, 9; Wegloop & Spliid 2008, 17, 29–30; Young 2008, 10, 11, 18, 19.)

Vanhemmat voivat leikkiä vauvan kanssa matkimisleikkejä, eli vanhempi voi työntää kielensä ulos ja vauva vastaa siihen tekemällä samoin (Leikkiä syntymästä asti, 2011). Vauva tarvitsee myös virikkeitä. Yhdessä ulos meneminen ja vieraiden kutsuminen osallistavat vauvaa ja vähentävät vauvan turhautumista. Lelut ja kirjat ovat hyviä välineitä yhdessä leikkimiseen. Esimerkiksi pehmoiset kirjat ovat oivia apuvälineitä vaipanvaihdon yhteydessä. Tällöin lapsen mielenkiinnon voi ohjata vaipanvaihdon sijasta kirjaan ja vaipan vaihto sujuu mukavammin. (Vance 2005, 10–19.) Vaipanvaihdon yhteydessä voidaan toteuttaa vaippahupia, mikä kehittää huumorintajua, esimerkiksi vanhempi pitää vaippaa kasvojensa edessä, siirtäen sitä syrjään sanonon ”kukkuu!” Kumartua vauvaa kohti ja sanoa matalalla äänellä ”missä äiti/isä on?” (Kolmikuusen leikki 2011; Silberg 2003, 121.)

8.4 Harjoitus tekee mestarin

Vauvan ollessa kuuden kuukauden ikäinen tai siitä vanhempi World Health Organization (22.7.2013) sivuilta käy ilmi, että suositus on aloittaa lapselle kiinteään ruoan eli täydentävien ruokien antaminen rintamaidon ohella. Esimerkiksi äidin lisäksi puoliso, sisarukset ja isovanhemmat voivat osallistua lapsen varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseen syöttämisilanteissa lapsen kasvaessa syöttämällä lasta. Lapsi saa tunteen ja kokemuksen, että hänestä välitetään ja hänet otetaan huomioon ruokailutilanteessa. Varhaista vuorovaikutusta tässä tilanteessa on kohtaaminen lapsen kanssa. Tätä on leikinomainen kertominen ruokailun etenemisestä, kun ruokaa viedään lusikalla lapsen suuhun ja samalla matkitaan äänтелеillä ja leikkimällä autoa/lentokonetta/junaa. (Young 2008, 31.)

Vanhempi antaa mallin vauvalle kuinka avata suu ja samalla voi työntää lusikan vauvan suuhun. Vauvan voi palkita hymyllä, kun vauva on niellyt tarjoaman kiinteään ruokan. Syöttötilanteessa voi antaa vauvalle oman lusikan, jolloin vauvan huomio kiinnittyy lusikkaan ja syöttäminen helpottuu. Ruokaillessa syntyy sotkua, eikä ruoka aina päädy vauvan vatsaan asti. Silloin täytyy muistaa pysyä rauhallisena, sillä vauva aistii vanhemman mielialan. Lapsi nauttii syömisestä harjoittelusta ja häntä tulisi kannustaa siihen. (Young 2008, 31.)

Vauvalle voi kertoa useita kertoja mitä päivän aikana tehdään, esimerkiksi ”nyt vaihdetaan vaippa”, nyt mennään ulos”. Vauvalle riittää puhetyyliksi rauhallinen ja selkeä kieli ja usein toistuvat sanat ”äiti”, ”isä”, ”lusikka” ja ”auto”. Vauva tarkkailee suutasi kun puhut ja yrittää matkia suun liikkeitäsi. Katsekontakti ja vanhemman innostunut suhtautuminen vauvan jokellukseen rohkaisee vauvaa jokeltamaan lisää. Joskus voi tuntua oudolta selittää vauvalle elämän menoa mutta se on hauskaa niin vauvalle kuin vanhemmallekin kertoa mitä nähdään, tehdään ja kuullaan. (Young 2008, 33.)

Vauvan oppiessa ryömimään ja konttaamaan selkänojalle levitetty huopa on oivallinen leikkitehti. Lattialle voi myös laittaa tyynyvuoren, jonka läpi lapsi voi kaivautua tai kiivetä yli. Lasta kiehtovat isot pahvilaatikot sekä kyljellään oleva pyykkikori, joista voi rakentaa jännittävän luolan tai majan missä voi leikkiä. Vanhemman olisi hyvä muistaa, että vauva ei jaksakaan pitkiä aikoja harjoitella ylös

nousemista, vaan pudottautuu leikin tiimellyksessä pyllylleen kun väsy. Vauva harjoittelee ylös nousemista useita kymmeniä kertoja päivän aikana. Kun taito on saavutettu, vauvalle kävelyn harjoitteluun ja sen tueksi kelpaavat kaikki lähellä olevat esineet, joita voi hyödyntää liikkumaan opettelussa. Vauvan harjoittelussa kävelemistä vanhempi voi houkuttaa lasta ottamaan askeleita itseään kohti. Lapsen onnistuessa ottamaan askeleen, vanhempi voi ojentaa kädet ja kutsua lasta luokseen halattavaksi tai kutitettavaksi. Konttaavalle ja askelia ottavalle vauvalle voi käyttää harjoittelun ja tasapainon saavuttamiseksi perässä vedettäviä leluja sekä työnnettäviä leluja. Pian lapsi löytää tasapainon, jolloin aikuinen voi kävellä hitaasti lapsen vierellä ja tarvittaessa ottaa lapsen kiinni, jos hän kaatuu. Kävelytuolia ei suositella käytettäväksi vauvalle, sillä se voi keikahtaa ja satuttaa lasta. Lapsen lähtiessä liikkeelle tutkimaan ympäristöään ryömien, kontaten ja viimeisenä kävellen, ympäristön turvallisuudesta huolehtiminen on vanhemman tehtävä. (Young 2008, 38–41.)

9 VANHEMMAN JA TAAPEROIKÄISEN VARHAISEN VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMISEN KEINOJA

Tässä luvussa käsittelemme taaperoikää. Taaperoikä kestää kolme ensimmäistä vuotta. Näiden vuosien aikana lapsi oppii monia uusia taitoja, kuten puhumaan, kävelemään ja juoksemaan, toteavat Anttila ym. (2005, 18).

9.1 Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen taaperoiässä

Taaperoiässä lapset ilmaisevat selvästi jos eivät pidä jostakin. Vanhemman ei pidä stressaantua, jos lapsi ei suostu tekemään harjoitteita, esimerkiksi potalle siirtyminen ei vielä luonnistu. Lapsi alkaa opetella sosiaalisia taitoja, kuten toisten lasten kanssa leikkimistä. (Young 2008, 49.) Leikillä ei tarvitse olla tarkoitusta eikä varsinaista tavoitetta. Leikki saa olla hauskaa ja mielekästä yhdessä tekemistä. (Sinkkonen 2012, 177, 203.) Leikin aikana tavaroiden jakaminen voi tuottaa hankaluuksia. Vanhemman ohjatessa tilanteita, lapsi suuttuu jos asiat eivät etene hänen tahtonsa mukaan. (Young 2008, 49.)

Taaperoiässä sosiaalinen kehitys näyttäytyy siten, että lapsi hakee huomiota vanhemmiltaan ja saamansa palautteen avulla hän hahmottaa omaa arvoaan maailmassa. Lapsi pyrkii itsenäistymään ja ajautuu myös konfliktitilanteisiin vanhemman kanssa. Konfliktitilanteissa on tärkeää miettiä, miten vanhempi ja lapsi ratkaisevat yhdessä tilanteet (Ks. Luku 7.5 Vanhemmuuden roolit ja varhainen vuorovaikutus.) Lapsi ottaa myös mallia muiden käyttäytymisestä, matkien aikuista ja isosisaruksia, jos niitä on. Lapsi myös pystyy tunnistamaan toisen ihmisen tunnetiloja ja hän pystyy eläytymään niihin. (Salo & Mäkelä 2007, 12.)

9.2 Ympäristön pikkututkija

Taapero on innokas pikkututkija, touhuaja ja pikkuapulainen kodin askareissa. Anna lapsen osallistua kodin askareisiin, lapsi oppii jäljittelemällä vanhempaa, kun

hän siivoaa, lakaisee tai leipoo. Lapsi touhuu omassa tahdissa, joten vanhemman täytyisi olla kärsivällinen ja odottaa, että lapsi on valmis. Liiallinen kiirehtiminen aiheuttaa tässä tilanteessa kaikille pahan mielen, sillä vanhempi voi hoputtamisella pilata mallioppimistilanteen. (Young 2008, 58–59.)

Yksi leikin muoto on tutkiva leikki, jossa lapsi tutkii esineitä ja asioita. Lapsi tutkii mahtuuko kattila päähän tai kuinka pitkälle puuro lusikasta lentää. Näissä leikeissä vanhemmat eivät saisi heti torua lastaan, vaan täytyisi ymmärtää, että lapsi tekee tutkimustyötä. Tutkiva leikki on mahdollista vanhempien läsnäollessa, jolloin lapsi kokee olonsa turvallisiksi. (Sinkkonen 1998, 96–99.) Young (2008, 55) tuo esille, että lapsen tulisi tutkia ja leikkiä yksinkin ilman vanhempia, jolloin itsenäinen toiminta vahvistuu.

Taaperojumppa on oivallinen keino lapsen ja vanhemman vuorovaikutukselliseen toimintaan. Aikuinen voi lennättää lasta omien jalkojen päällä, aikuisen maatessa selällään lattialla. Lasta pidetään käsistä kiinni häntä heijatessa jaloilla ylös ja alas. (Kolmikuusen leikki 2011.)

Lelut, joista lähtee ääntä tai ne liikkuvat, ovat mielekkäitä leluja, esimerkiksi pyörillä kulkevat lelut, pinottavat muovikipot ja palikkalaatikko. Palikkalaatikko, jonka kannessa on erimuotoisia reikiä, saa lapsen mielenkiinnon heräämään. Rei’stä täytyy saada samanmuotoinen palikka sisään laatikkoon, mutta tässä lapsi tarvitsee vielä vanhemman apua. Lapsi saa onnistumisen tunteen, että hän osaa, kun yhdessä vanhemman kanssa oikea palikan reikä löytyy. (Yhdeksänkuukautisen leikki 2011.)

Lapsi tykkää musiikista ja soittimista. Aina ei tarvitse ostaa uusia soittimia, kuten rumpua, vaan hyödyksi voi käyttää kotoa löytyviä kattiloita, kansia, kauhoja ja vispilöitä. Soittimia voi rakentaa itse laittamalla raakaa makaronia muovikippoon tai pahviputken sisään. Musiikkikappaleissa usein toistuvat sanat kehittävät lapsen muistia ja käyttämään niitä myöhemmin puheessa. (Yksivuotiaan leikki 2011.)

Taaperoiässä yksinkertaiset palapelit tai taulut, joissa on syvennykset niihin sopiville puukuvioille alkavat kiinnostaa. Usein niissä on puunupit, jolloin lapsen tarttuessa palaan hienomotorinen taito kehittyy. Pujotettavat helmet tai palikat kehittävät käden ja silmän yhteistyötä. Pinottavat palikat (rakennuspalikat) ja legot

ovat leluja, jotka säilyttävät suosion vuodesta toiseen. Vanhemman antaessa mallin, lapsi kykenee rakentamaan palikoista torneja, joita kaadettaessa lapsi ja vanhempi tuntevat ilon tunteita. (Ks. Young 2008, 55.)

Lapsi nauttii sotkemisleikeistä, joka voi saada aikaan aikuisessa kiukun tunteita. Sormivärejä hyödyntäen lapsi saa kokemuksen maalata sormilla tai varpailla. Värit tulevat tutuiksi ja tuntoaisti saa ärsykeitä käsillä ja varpailla tehden. Ruoka-aineisiin tutustuminen omien käsien avulla voi lopettaa lapsen nirsoilun. Anna taaperolle vapaat kädet valita kulhosta eri ruoka-aineita tunnusteltavaksi ja maisteltavaksi. Näitä ovat esimerkiksi kylmää keitettyä pastaa tai riisiä, leivän kannikoita, rusinoita, porkkanaa, juustoa, kurkkua tai jäämurskaa. (Young 2008, 56–57.)

9.3 Itsenäinen, kyselevä ja taitava taapero

Taaperon kehitys on hurjaa, sanavarasto on laaja ja lapsi ymmärtää mitä hänelle sanotaan. Hän esittää vanhemmille paljon kysymyksiä ja haluaa tietää kaiken ympärillään tapahtuvista asioista. Myös lapsen oma tahto lisääntyy, lapsi tietää mitä hän haluaa ja mitä ei. Tämä korostuu esimerkiksi lapsen vaatetuksessa, lapsi tahtoo pukea valitsemansa vaatteet vanhempien toivomuksesta huolimatta. Vastavuoroisuus lisääntyy ja tukee keskusteluissa varhaista vuorovaikutusta. (Young 2008, 65, 68, 81.)

Leikeissä taaperot leikkivät rinnakkain toistensa kanssa, lähempänä kolmen vuoden ikää. Leikeissä musiikin merkitys kasvaa, jota voi käyttää hyödyksi erilaisten leikkien tukena, (Young 2008, 88–89) esimerkiksi piirileikit ja laulun tahdissa liikkuminen. Vanhemman ei tulisi miettiä onko oma lauluääni hyvä vai meneekö laulu nuotilleen, sillä lapsi ei arvostele ääntä tai laulamista.

Sadut ja tarinat syventävät kielellistä kehitystä. Lapselle voi antaa kuvakirjoja selailtavaksi ja kertoa hänelle satuja. Sadut voivat olla kirjasta luettuja tai tuotettu omasta mielikuvituksesta. (Young 2008, 65, 78–79.) Iltaisin luetut tutut sadut alkavat muodostaa lapselle rituaaleja, jotka luovat turvallisuuden tunteen.

Tavaroiden järjestäminen koon perusteella sekä niiden yhteensovittaminen on taaperoista hauskaa. Esineiden luokittelu alkaa tässä vaiheessa, jolloin lapsi yrittää selvittää esineiden koot ja muodot. Mitä enemmän vanhempi antaa mallia sitä nopeammin lapsi oppii hahmottamaan koot ja muodot, esimerkiksi hiekkalaatikko on oivallinen paikka, jossa lapsi pystyy tekemään hiekkakakkuja erikokoisilla sangoilla ja muoteilla. Muovailuvahalla askarteleminen kehittää lapsen tuntoaistia ja silmän ja käden yhteistyötä, kun lapsi muovailee muottien avulla eri muotoja. Askartelutuokiossa opetellaan paikallaan istumista, keskittymistä, värien, muotojen, leikkelemisen ja liimaamisen ohella. (Kolmevuotiaan leikki 2011.) Lapsella kädentaitojen tarkkuus vahvistuu ja kädessä pysyvät väriliidut, sivellin sekä kynä. Lapsen kanssa voi leikitellä piirtämällä ja värittämällä erilaisia kuvia. Lapsi jäljentää hänelle piirrettyjä kuvia, esimerkiksi kukan ja auton. (Young 2008, 81, 85, 88.)

Liikunnan merkitys kasvaa, jolloin lapset osaavat juosta, hyppiä ja kiivetä. Lapset nauttivat takaa-ajoleikeistä ja pallon potkimisesta, pomputtelusta ja heittämisestä. Useat lapset oppivat tässä ikävaiheessa ajamaan kolmipyörän sijasta tavallisella polkupyörällä, jossa on tukipyörät. Vanhempi voi rohkaista lasta ja olla tukena harjoittelussa. Polkupyörän kypäränkäyttö on tärkeää opettaa lapselle pienestä pitäen. Lapsen liikuessa aktiivisesti paikasta toiseen, olisi muistettava, että kypärä olisi vain pyöräiltäessä päässä, ei kiipeillessä. (Kolmevuotiaan leikki 2011.)

Liitteessä 5 rallattele vauvan ja taaperoikäisen kanssa, on tunnettuja lauluja ja loruja, joita voi käyttää edellä mainituissa harjoitteissa ja leikeissä varhaisen vuorovaikutuksen syntymisen tueksi. Vanhemmat voivat soveltaa harjoitteita ja leikkejä oman mielensä mukaan, mikä tuntuu vauvasta ja vanhemmasta sopivalle. Rallatteluja voi toteuttaa iästä riippumatta ja lukurunojen avulla on helppo opettaa taaperoikäiselle numeroita.

10 POHDINTA

Aloitimme opinnäytetyön prosessin syyskuussa 2013. Aluksi tarkoituksenamme oli tehdä opinnäytetyö erityisen tuen lapsista varhaiskasvatuksessa. Ensimmäisessä seminaarissa esitimme alustavan suunnitelman kyseisestä aiheesta, mutta totesimme seminaarin jälkeen, että aiheesta oli jo tehty runsaasti opinnäytetöitä. Aiheemme tulisi muuttumaan ja aloimme kysellä uutta aihetta työelämätahoilta. Saimme meitä kiinnostavan aiheen opinnäytetyöhön heti ensimmäiseltä työtaholta Suupohjan peruspalveluliikelaitoskuntayhtymältä Ullantien neuvolalta.

Opinnäytetyö prosessi lähti etenemään vauhdikkaasti, sillä saimme hyödynnettyä työhömmme koulutusohjelmaamme kuuluvan ammatillisen esseen. Molempien ammatilliset esseet sivusivat aihetta, joten opinnäytetyön teoriaa oli helpompi lähteä rakentamaan ja kasvattamaan lisää. Aiheimme ammatillisissa esseissä olivat lapsen ja vanhemman välinen varhainen vuorovaikutus sekä alle kolmevuotiaan lapsen kehitys ja herkkyykskaudet.

Aiheemme opinnäytetyössä käsitteli aluksi alle seitsemänvuotiaita lapsia, mutta tämä osoittautui liian korkeaksi iäksi. Tällä ikäjakaumalla työstä olisi tullut liian laaja, joten päädyimme yhteistyössä neuvolan henkilökunnan kanssa laskemaan ikää alle kolmevuotiaisiin lapsiin. Perusteluna tälle oli lisäksi myös, että lapsen kolme ekaa vuotta ovat tärkeitä lapsen kasvun, kehityksen ja varhaisen vuorovaikutuksen muodostumisen kannalta. Suoritamme samalla opintojen aikana lastentarhanopettajan pätevyyttä, joten ikäjakauman laittaminen alle kolmevuotiaisiin lapsiin tukee meidän ammatillista kasvua.

Työmme lähtökohtana oli, että neuvolan henkilökunta oli huolissaan vanhempien tietämättömyydestä mitä varhainen vuorovaikutus on alle kolmevuotiaan lapsen kanssa. Tästä syystä päädyimme toteuttamaan oppaan, joka on työväline neuvolan henkilökunnalle ja jonka he jakavat perheille tiettyinä ikäkausina. Sen avulla voidaan tukea perhettä keskustellen yhdessä mieltä askarruttavia asioita muun muassa varhaisesta vuorovaikutuksesta.

Työstäessämme kyselylomaketta prosessin alussa neuvolan henkilökunnalle, lähetimme kyselylomakkeen heille yhteisesti heidän toivomuksesta. Henkilökunta

halusi työstää vastauksia yhdessä, jolloin he voisivat yhdessä pohtia annettuja kysymyksiä. Näin ollen saimme vain yhden vastauslomakkeen, missä oli tiivistettynä vastaukset. Vastauksien analysointi tuotti meille hankaluuksia, koska meillä oli vain yhdet vastaukset tiivistettynä koko alueen neuvolan henkilökunnalta. Vastauksista teemoittelu ja vertailu olisi ollut helpompaa, jos olisimme tehneet kyselylomakkeen kysymykset teemoittain sekä olisimme lähettäneet jokaiselle henkilölle neuvolassa henkilökohtaisesti oman kyselylomakkeen. Näin vastauksia olisi tullut yli kymmenen ja niiden analysointi olisi ollut kattavampaa. Olisimme voineet miettiä ja pohtia vastauksien eri ulottuvuuksia laajemmin, kuten miksi jokin vastaus olisi korostunut enemmän kuin toinen, miksi vastaukset poikkeavat toisistaan enemmän kuin toiset, mitä henkilökunta olisi halunnut painottaa enemmän ja mitä ei, mitä he kokivat tärkeäksi ja mitä vähemmän tärkeäksi. Työn tehtyä voi todeta, että runsaampi vastauksien määrä, olisi syventänyt vielä enemmän meidän työtä.

Työmme tavoitteena oli tehdä vanhemmille opas, missä kerrotaan konkreettisten esimerkkien avulla, mitä vanhemman tulisi tietää varhaisesta vuorovaikutuksesta lapsen kanssa sekä miten varhaista vuorovaikutusta voidaan tukea harjoitteiden avulla. Neuvolan henkilökunta toivoi, että oppaassa korostuisi isän rooli vanhempana, joten olemme korostaneet työssämme isän ja lapsen välistä varhaista vuorovaikutusta ja sen tukemisen keinoja.

Koimme tärkeäksi, että neuvolassa keskustellaan vanhemman kanssa mitä varhainen vuorovaikutus on sekä mitä merkitystä sillä on lapsen kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Oppaan avulla me voimme yhdessä vaikuttaa vanhempien tietoisuuteen varhaisen vuorovaikutuksen merkityksestä sekä luoda pohjaa lapsen tasapainoiselle elämälle. Lisäksi tietoisuuden lisäämisellä ennaltaehkäistään lasten ja nuorten fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia.

Mielestämme asettamamme tavoitteet täyttyivät oppaan sekä opinnäytetyön osalta. Saimme koottua teoriaosuuteen sekä oppaaseen käytännönläheiset tiedot lapsen kasvusta ja kehityksestä sekä keinot ja harjoitteet, joilla voidaan tukea vanhemman ja lapsen välistä varhaista vuorovaikutusta.

Työmme on edennyt tasaiseen tahtiin vuoden ajan, vaikka välillä on tuntunut, ettei työ valmistu tavoitteidemme mukaisesti. Asetimme työllemme valmistumisajankohdan syksyille 2014. Emme kuitenkaan saaneet työtä valmiiksi alkuperäisen aikataulun mukaisesti, sillä perheellisinä aikataulussa pysyminen on tuottanut hankaluuksia. Aikataulun venymisestä huolimatta, olemme tehneet työtä intensiivisesti ja huumoria unohtamatta. Työtä tehdessä omalle työlle sokeutui ja välipäivät työn etenemisen kannalta olivat välttämättömiä. Työtämme luki muutaman kerran myös ulkopuolinen henkilö, joka pystyi antamaan hyviä neuvoja työstämme, mitä itse emme nähneet työstäessämme työtä aktiivisesti. Työtä tehdessämme olemme tukeneet ja kannustaneet toinen toisiamme sekä puskeneet toisiamme eteenpäin, jos motivaatio työn etenemiselle toisella on välillä ollut hukassa.

Teorian tulva aiheesta oli suuri, joten tiedon rajaaminen ja teorian kokoon saaminen mieluisaan pakettiin oli haasteellista. Lähdettyämme avaamaan varhaisen vuorovaikutuksen käsitettä, huomasimme, että siihen sisältyy monta erilaista teoriaa ja käsitettä, jotka täytyi avata ennen kuin pystyi siirtymään seuraavaan asiayhteyteen.

Valmiin työmme esitimme marraskuussa 2014. Koemme, että olemme oppineet työprosessista sekä teoriasta paljon ja siitä on hyötyä omaan tulevaan työelämään lasten parissa. Työmme sisältö on konkreettinen paketti lasten parissa työskenteleville tai aiheesta kiinnostuneille.

Aiomme helmikuussa 2015 toteuttaa yhteisölliset ja luovat sosiaalityön menetelmät sekä valtaistavat sosiaalityön menetelmät -harjoittelut valmista opinnäytetyötä hyödyntäen. Tarkoituksenamme on järjestää vanhemmille luentoiltoja sekä ottaa vanhemmasta ja lapsesta yhdessä valokuvia konkretisoimaan varhaista vuorovaikutusta.

LÄHTEET

- Anttila, P. 1996. Tutkimisentalait ja tiedonhankinta. : Taito, taide ja muotoilualojen tutkimuksen työvälineet. Helsinki: Akatiimi Oy.
- Anttila, R., Eronen, S., Kallio, M., Kanninen, K., Kauppinen, L., Paavilainen, P. & Salo, S. 2005. Persoonat 2: kehityspsykologia. 3. uud. p. Helsinki: Edita Prima Oy
- Dunderfelt, T. 2012. Tunnista temperamentit: Väriä elämään ja itsetuntemukseen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. 2001. Pienet päivähoitossa: Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY.
- Herkkyykskausina lapsi oppii leikiten. Ei päiväystä. Lapsi. Kasvu ja kehitys. Taaperovuodet. [Verkkosivu]. Vau. [Viitattu 8.2.2014] Saatavana: <http://www.vau.fi/Meilla-on-lapsi/Kasvu-ja-kehitys/Lapsi-1-3-v/Herkkyykskausii/#>
- Hermanson, E., Keinänen, E., Sihvola, S., Suomi, A., Säävälä, H. & Vainio, J. 2002. Isän kirja. Espoo: Hakapaino Oy.
- Hermanson, E. 2007. Lapsiperheen oma kirja: terveys syntymästä kouluikään. Helsinki: Duodecim.
- Hermanson, E. 1.7.2012. Varhainen vuorovaikutus ja itsetunnon kehitys. [Verkkosivusto]. Duodecim. [Viitattu 7.2.2014]. Saatavana: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=kot00302
- Isä kuukausia pidettiin runsaasti vielä viime vuonna. 7.5.2014. [Verkkosivusto] Helsinki. Kela. [Viitattu 10.8.2014]. Saatava: http://www.kela.fi/documents/10180/1630864/Isakuukausia_pidettiin_runsaasti_vielä_viime_vuonna.pdf/b302ba26-bfa4-4c55-9e36-2e7549381973
- Kalland, M. 2003. Vauvan sairaus tai vamma varhaisessa vuorovaikutuksessa. Teoksessa: P. Niemelä, P. Siltala & T. Tamminen (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WS Bookwell Oy, 191–203.
- Kalland, M. 2011. Varhaislapsuuden tunnesiteet ja sijoitettu lapsi. Teoksessa: J. Sinkkonen ja M. Kalland (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro Oy, 207–216.
- Katajamäki, M. & Gylden, O. 2009. Suomalainen vauvakirja. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2004. Temperamentti: Ihmisen yksilöllisyys. Helsinki: WSOY.

- Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Hyvä itsetunto. 20. p. Helsinki: WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus -ja sosiaaliset taidot. Juva: Ws Bookwell Oy. WSOY.
- Kemppinen, K. 2007. Early maternal sensitivity: Continuity and related risk factors. Kuopion yliopisto. Lääketieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. Saatavana: http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-951-27-0749-2/urn_isbn_978-951-27-0749-2.pdf
- Kessler, K. 2012. (toim.) Äidiksi: Raskausaika, synnytys ja vauvan kymmenen ensimmäistä kuukautta. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Kivijärvi, M. 2003. Äidin sensitiivisyys varhaisessa vuorovaikutuksessa. Teoksessa: P. Niemelä, P. Siltala & T. Tamminen (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WS Bookwell Oy, 252–260.
- Kolmevuotiaan leikki. 29.5.2011. [Verkkosivu]. Vau.fi. [Viitattu 18.11.2014]. Saatavana: <http://www.vau.fi/Meilla-on-lapsi/Kasvu-ja-kehitys/Leikkiminen-ja-lelut/Kolmevuotiaan-leikki/>
- Kolmikuusen leikki 29.5.2011. [Verkkosivu]. Vau.fi. [Viitattu 18.11.2014]. Saatavana: <http://www.vau.fi/Meilla-on-lapsi/Kasvu-ja-kehitys/Leikkiminen-ja-lelut/Kolmikuusen-leikki/>
- Kronqvist, E. & Pulkkinen, M-L. (toim.) 2007. Kehityopsykologia: matkalla muutokseen. Porvoo: WSOY.
- L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki.
- Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus. 14.10.2014. [Verkkosivu]. Vanhempainnetti. MLL. [Viitattu 28.10.2014] Saatavana: http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/lapsen_ja_vanhemman_varhainen_vu/
- Lasten kotihoidontukea saaneet. 28.3.2014. [Verkkosivu]. Tilastokeskus. [Viitattu 10.8.2014]. Saatavana: <http://findikaattori.fi/fi/111>
- Launonen, K. 2007. Vuorovaikutus: kehitys, riskit ja tukeminen kuntoutuksen keinoin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Leikin merkitys lapselle. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Vanhempainnetti. MLL. [Viitattu 28.10.2014]. Saatavana: http://www.mll.fi/vanhempainnetti/lasten-leikit/leikin_merkitys_lapselle
- Leikkiä syntymästä asti. 27.11.2011. [Verkkosivu] Vau.fi. [Viitattu 18.11.2014] Saatavana: <http://www.vau.fi/Meilla-on-lapsi/Kasvu-ja-kehitys/Leikkiminen-ja-lelut/Vastasyntyneen-leikki/>
- Mackonochie, A. 2004. Uhmaikä: leikki-ikäisen ongelmallinen käyttäytyminen. Suomentaja Kaisa Cullen. Helsinki: Perhemediat Oy.

- Macmillan, B. 2004. Miksi pojat ovat poikia: ja miten kehittää heidän parhaita puolia. Suomentaja Eeva-Liisa Jaakkola. Helsinki: WSOY.
- Murphy, A.P. 2010. Lasten leikkiä: kuinka kasvatat fiksuja, terveitä ja huomaavaisia lapsia syntymästä 12-vuotiaaksi. Suomentaja Mirjam Ilmas. Helsinki: Schildts Kustannus Oy.
- Mäntymaa, M. & Puura, K. 2011. Varhainen vuorovaikutus ja aivojen kehitys. Teoksessa: J. Sinkkonen ja M. Kalland (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro Oy, 17–27.
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2009. Ihmisen psykologinen kehitys. 1- 4. p. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Pulli, E. & Bast, T. 2011. Loruttele sylitellen. Helsinki. Tammi.
- Punamäki, R-L. 2011. Vanhemmuuteen siirtyminen: raskausajan ja ensimmäisen vuoden kiintymyssuhteet. Teoksessa: J. Sinkkonen ja M. Kalland (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro Oy, 95–114.
- Persoonallisuuden ja tunne-elämän kehitys, 1-2 -vuotias. Ei päiväystä. Lapsen kasvu ja kehitys. [Verkkosivu]. Mannerheinin lastensuojeluliitto. [Viitattu 30.1.2014]. Saatavana: http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/1_2-vuotias/persoonallisuus_ja_tunne-elama/
- Persoonallisuuden ja tunne-elämän kehitys, 2-3 -vuotias. Ei päiväystä. Lapsen kasvu ja kehitys. [Verkkosivu]. Mannerheinin lastensuojeluliitto. [Viitattu 30.1.2014]. Saatavana: http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/2_3-vuotias/persoonallisuus_ja_tunne-elama/
- Rantala, J. 5.9.2014. Minkä ikäinen lapsi kestää yön erossa vanhemmistaan? [Verkkosivu]. Yle. Vanhemmuus. [Viitattu 3.11.2014] Saatavana: <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2010/10/12/minka-ikainen-lapsi-kesta-yon-erossa-vanhemmistaan>
- Rautaparta, M. 2010. Raskaus, synnytys, äitiys: äidiksi omaa kehoa kuunnellen. Porvoo: WSOY.
- Rautiainen, M. 2001. Vanhemmuuden roolikartta: Syvennä ja sovela. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Porvoo: Bookwell Oy.
- Salminen, T. 2014. Tietoinen vanhemmuus vahvistaa lapsen ja aikuisen yhteyttä. Spiikki (2), 8–9.

- Salo, S. & Mäkelä, J. 2006. MIM- vuorovaikutushavainnoinnin käsikirja: ikävuodet 2–8. Helsinki: Gummerus kirjapaino
- Sears, W. & Sears, M. 2008. Kiintymysvanhemmuuden kirja. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Silberg, J. 2003. Leiki vauvasi kanssa. Suomentaja Taija Mård. Helsinki: Vau-kirja.
- Silven, M. (toim.) 2010. Varhaiset ihmissuhteet: polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Sinkkonen, J. 1998. Yhdessä isän kanssa. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen, J. (toim.) 2003. Pesästä lentoon: kirja lapsen kehityksestä kasvattajille. 2. p. Vantaa: Dark Oy. WSOY.
- Sinkkonen, J. 2003. Lapsen kiintymyssuhteen syntyminen ja sen häiriöt. Teoksessa: P. Niemelä, P. Siltala & T. Tamminen (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WS Bookwell Oy, 92–106.
- Sinkkonen, J. 2011. Lapsen ja isän varhainen suhde. Teoksessa: J. Sinkkonen ja M. Kalland (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOYpro Oy, 115–124.
- Sinkkonen, J. 2012. Isäksi ensi kertaa. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen, J. 2012. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2008. Isien ja isyyden tukeminen äitiys- ja lastenneuvoloissa. Selvityksiä 24. 2. p. Helsinki: Yliopistopaino.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2011. Vanhempainvapaatyöryhmän muistio. Selvityksiä 12. Helsinki. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 19.8.2014]. Saatavana: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=2872962&name=DLFE-15512.pdf
- Stakes. 2012. Meille tulee vauva: Opas vauvan odotukseen ja hoitoon. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 19.8.2014]. Helsinki. Saatavana: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/91b28f35-747e-43ac-9c11-e673c850cf79>
- Taaperon kehitys. 2011-2013. Kersanet. Kasvu- ja kehitys. [Verkkosivu]. Ella, Etelä-Pohjanmaan lapsiperhepalvelut-kehittämishanke. [Viitattu 30.1.2014]. Saatavana: http://www.epshp.fi/kersanet/kasvu_ ja_ kehitys/taaperoika/kehitys
- Tamminen, T. 2004. Olipa kerran lapsuus. Helsinki: WSOY.
- Tietoa tekijänoikeudesta. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Tekijänoikeus. [Viitattu 20.1.2015]. Saatavana: <http://www.tekijanoikeus.fi/tietoa-tekijanoikeudesta>

Toukoluoto, N. 2005 (toim.) Suuri äitiys kirja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Perhemedia Oy.

Uudet perhemallit huomioitava lainsäädännössä. 3.11.2014. Keski-suomalainen. [Verkkosivu]. [Viitattu 3.11.2014]. Saatavana: <http://www.ksml.fi/mielipide/paakirjoitukset/uudet-perhemallit-huomioitava-lainsaadannossa/823497>

Vance, P. 2005. 1000 vinkkiä isälle ja äidille: Näin annat lapsellesi terveyttä, rakkautta ja rajoja. Suomentaja Mari Hyypiä. Helsinki: Helmi Kustannus.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 14.10.2014]. Saatavana: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vilkka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Wegloop, M.V. & Spliid, L. 2008. Leikitä vauvaa: Liikuntaleikkejä 0-12 kuukauden ikäisille. Suomentaja Päivi Kivelä. 3. p. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

World Health Organization. WHO. 22.7.2013. Up to what age can a baby stay well nourished by just being breastfed. [Verkkosivu]. World Health Organization. [Viitattu 28.1.2014]. Saatavana: <http://www.who.int/features/qa/21/en/>

Yhdeksänkuukautisen leikki. 29.5.2011. [Verkkosivu] Vau.fi [Viitattu 18.11.2014] Saatavana: <http://www.vau.fi/Meilla-on-lapsi/Kasvu-ja-kehitys/Leikkiminen-ja-lelut/Yhdeksankuukautisen-leikki/>

Yksivuotiaan leikki. 29.5.2011. [Verkkosivu] Vau.fi [Viitattu 18.11.2014] Saatavana: <http://www.vau.fi/Meilla-on-lapsi/Kasvu-ja-kehitys/Leikkiminen-ja-lelut/Yksivuotiaan-leikki/>

Young, C. 2008. Ensimmäisten vuosien leikit ja oppiminen. Suomentaja: Tytti Traf. Helsinki: Vau-kirja

Ylitalo, P. 2011. (toim.) Roolikartta: vanhemmuuden, parisuhteen ja itsenäistymisen tueksi. Helsinki: Kuntatalon paino.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupa-anomus

Liite 2. Sopimus opinnäytetyöstä

Liite 3. Haastattelukysymykset

Liite 4. Tekijänoikeussopimus

Liite 5. Rallattele vauvan ja taaperoikäisen kanssa

Liite 6. Oppaat

LIITE 1 Tutkimuslupa-anomus**Liitteen otsikko**

Anne-Maria Hakala, xxx-xxxxxxx, anne-maria.hakala@seamk.fi
Annika Huttunen, xxx-xxxxxxx, annika.huttunen@seamk.fi

ANOMUS
14.01.2014

Suupohjan peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä
Ullantien neuvola
Arja Aromaa
Ullantie 10
61800 Kauhajoki

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Olemme kaksi joulukuussa 2015 valmistuvaa sosionomi (AMK)-opiskelijaa Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Teemme yhteistyössä opinnäytetyön Suupohjan peruspalveluliikelaitoskuntayhtymä Ullantien neuvolan kanssa. Tarkoituksenamme on tehdä selkokielineen opas vanhemman ja alle 7- vuotiaan lapsen vuorovaikutussuhteesta. Opinnäytetyömme valmistumisen ajankohta on syksylle 2014, jolloin oppaan saisi käyttöön neuvoloille.

Aihe kiinnostaa meitä kovasti, sillä mielestämme aihe on hyödyllinen ja noussut esille myös yhteiskunnassamme. Koemme myös, että oppaalla ennaltaehkäistään lasten huonovointisuutta, sillä nykypäivän vanhemmat eivät ymmärrä kuinka tärkeää vuorovaikutus lapsen kanssa on jo lapsen syntymästä asti.

Keräämme oppaaseen tietoa haastattelemalla neuvolan työntekijöitä, mitä puutteita he kokevat olevan varhaisessa vuorovaikutuksessa vanhemman ja lapsen välillä. Haastattelut toteutetaan anonymisti. Meitä sitoo vaitiolovelvollisuus. Lisäksi etsimme tietoa jo olemassa olevasta kirjallisuudesta ja tutkimuksista.

Opinnäytetyömme ohjaava opettajamme on Minna Zechner, puh. xxx-xxxxxxx ja sähköposti minna.zechner@seamk.fi

Keväisin yhteistyö terveisin

Anne-Maria Hakala & Annika Huttunen

LIITE 2 Sopimus opinnäytetyöstä

Seinäjoen ammattikorkeakoulu
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Sopimus opinnäytetyöstä

Opiskelijan tiedot

Nimi ja yhteystiedot (osoite, puhelin ja sähköposti):

Anne-Maria Hakala

Annika Huvinen

Yksikkö ja koulutusohjelma:

Seamk, sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelma

Opinnäytetyön ohjaaja

Nimi ja yhteystiedot:

Mikko Rechner

Toimeksiantajan / työn tilaajan / yhteistyöorganisaation edustaja

Nimi:

Tarja Toivonen

Asema organisaatiossa:

Hoito- ja hoivatyön johtaja

Yhteystiedot:

Opinnäytetyön alustava nimi / aihe: Vanhemman ja 0-3-vuotiaan lapsen toiminnan vuorovaikutussuhde

Opinnäytetyöhön kuuluvat tehtävät ja TKI-tavoitteet:

Opinnäytetyö tuottaa 15 TKI-opintopistettä (ylemmän AMK-tutkinnon opinnäytetyö 30 op).
Opiskelija luovuttaa sovitusta opinnäytetyöhön sisältyvistä TKI-tehtävistään ____-sivuisen raportin toimeksiantajalle (myös opinnäytetyö sellaisenaan voi toimia raporttina).

Työn tekemisestä aiheutuvien kustannusten korvaaminen:

Arvioitu aika opinnäytetyön tekemiseen: 1.1.2014 - 1.9.2014

Opinnäytetyö on julkinen asiakirja.

Opinnäytetyöni saa julkistaa Theseus-verkkokirjastossa (rasti ruutuun) ☒

Päiväys: 31.1.2014

Anne-Maria Hakala

Opiskelija

Mikko Rechner

Ohjaaja

Tarja Toivonen

Toimeksiantajan edustaja

HUOM! Sopimukseen mahdollisesti liittyvistä tekijänoikeuksista ja muista erityisehdoista on sovittava erikseen kirjallisesti. Tätä sopimus pohjaa voi muokata tarvittaessa.

LIITE 3 Haastattelukysymykset

Haastattelukysymykset liittyen opinnäytetyönä tehtäviin oppaisiin

1. Mitä neuvolan henkilökunta pitää tärkeänä vanhemman ja lapsen varhaisessa vuorovaikutuksessa?
2. Mitä neuvolan henkilökunta haluaisi erityisesti painottaa oppaiden sisällössä?
3. Kuinka laajasti oppaissa pitäisi aukaista käsitettä varhainen vuorovaikutus ja sen tukemista?
4. Kuinka paljon konkreettisia esimerkkejä oppaisiin laitetaan?
(Laitetaanko suhteessa yhtä paljon isän ja äidin varhaisenvuorovaikutuksen tukemisesta?)
5. Ovatko oppaat enemmän teoria - vai kuvapainotteisia?
6. Onko oppaiden ulkoasu tarkoitus olla selkokielineen?
7. Muuta, mitä pitäisi huomioida?

LIITE 4 Tekijänoikeussopimus**TEKIJÄNOIKEUSSOPIMUS**

18.11.2014

Vanhemman tukeminen varhaiseen vuorovaikutussuhteeseen alle kolmevuotiaan lapsen kanssa –opinnäytetyö, tekijät: Anne-Maria Hakala ja Annika Huttunen, kuvitus ja taitto: Tiina Pudas ja Saku Kankaanpää.

Annamme luvan Suupohjan peruspalveluliikelaitoskuntayhtymän Ullantien neuvolan työntekijöille opinnäytetyön tuotoksena olevan oppaan kopioimisen ja jakamisen, mutta oppaiden sisältöön ei saa tehdä muutoksia.

Päiväys

Paikka

21.11.2014Kaukajoki

Nimi ja nimen selvennys

Tarja Puvonen, PudasElia KuruEira Ruuska

LIITE 5 Rallattelu vauvan ja taaperoikäisen lapsen kanssa

Vauvaloruja:

- Tapu tapu tallaa taivaan alla ei ole toista (lapsen nimi) moista. Toinen vaihtoehto on tapu tapu kakkaraa (vauvan nimi) pientä makkaraa. (Ota lapsen jaloista kiinni esimerkiksi vaipan vaihdon yhteydessä. Laita varpaat yhteen taputtaen ja toistaen loruja. Lorun tahtia ja rytmiä voi muutella leikin aikana).
- Leivon leivon pullaa, kelle pullan annan? Äidille sen kannan! Hyöritän pyöritän ympäri näin puikin puikin piikillään. Pistän pullan uuniin ja ahmin pullan suukkiin!” (Pyöritä pulla vauvan käsillä, pistele ”sormipiikillä” käsiä yhteen vatsaan ja vie ”pulla” vauvan suuhun). (Wegloop & Spliid 2008, 108).
- Leivon leivon leipäsiä, makoisia suloisia. Hiaputan, hiaputan, hiaputan, pistelen, pistelen, pistelen, uuniin ja suukkuun. (Ota lapsen käsistä kiinni ja hiero lapsen käsiä yhteen, pistele sormenpäitä, kädet viedään pois päin lapsesta(uuniin) ja lopuksi kädet viedään lapsen suuhun).
- Kainalokassia kannattelen, kainalokassia kutittelen. Sylissäni silitän, nenällä nenään yletän. Maiskis. Rouskis. Nouskis! (Kanna lasta kainalossa, kutittele ja sylittele. ”Haukkaa” lapsen nenästä ja tee nenäsuukko). (Pulli & Bast 2011).
- Olka, olka, rinta, massu. Tapu, tapu käsitassu, polvi, polvikoukkuhassu Kruu. Kylki, kylki, napa, massu. Tapu, tapu käsitassu, nilkka, nilkka, ristihassu. Kruu! (Paijaile lapsen kehon osia tai ohjaa lapsen käsiä vastaisen puolen olkaan, kylkeen ja polveen. Lopuksi jalat ristiin). (Pulli & Bast 2011).
- Kaksi on paatissa soutajaa, kaksi on paatissa soutajaa. Tahdotko kanssani soutamaan, aallot ne paattia heiluttaa. (Vauva istuu sylissä, vanhempi heijaa puolelta toiselle).

- Harakka huttua keittää, hännällänsä hämmentää. Hännällänsä pyörittää. Antaa tuolle pojalle/tytölle x5. Hyppää kivelle, hyppää kannolle ja hyppää kainaloon (Pyöritä etusormella toisen käden kämmeneen ja siirry jokaiseen sormeen vuorollaan ja lopuksi ranteeseen, käsivarrelle ja kainaloon).
- Körö körö kirkkoon, papin muorin penkkiin, ruskealla ruunalla, valkoisella varsalla, kirjavalla kissalla, kolipäällä koiralla, pikipäällä pässillä, loukkipäällä lampaalla. (Young 2008, 114).

Taaperoikäisen loruja:

- Taapero Tapsis hyppää hapsis. Syliin asti yllä, kiinni otan kyllä. (Hyppyytä lasta kyljistä kiinni pitäen. Heilauta lasta ylöspäin niin, että käsiote hetkeksi irtoaa. Ota lapsi varmoin ottein kiinni ja heijaa sylissä). (Pulli & Bast 2011).
- Sou sou soudetaan, matka jatkuu vaan. Iloiten, iloiten, iloiten, iloiten kotisatamaan. (Istutaan vastakkain lattialla jalat vastakkain käsistä kiinni pitäen ja samalla soudetaan).
- yks, kaks, kolme, istu isän polvel. Äiti sanoi: Älä istu! Isä sanoi: Istu vaan! Näin sitä istutaan!
- Kolme varista, istui aidalla, silivati seilaa, silivati seilaa, yksi lensi pois. Toista sama kolme kertaa vähentäen variksia. Ei yhtään varista, istu aidalla, silivati seilaa, silivati seilaa, kaikki lensi pois!

Tuutulauluja:

- Aurinko aurinko lätyjä paistaa, hauska on auringon lätyjä maistaa. Kiipeän puuhun, pistelen suuhun loput voi heittää ukolle kuuhun. Sitten menenkin nukkumaan, pikkuinen masu niin pullollaan.
- Nuku, nuku, nurmilintu, väsy, väsy, västäräkki. Nuku, kun minä nukutan, väsy, kun minä väsyttän.
- Tuiki tuiki tähtönen, iltaisin sua katselen, korkealla loistat vaan, katsot alas maailmaan. Tuiki tuiki tähtönen, iltaisin sua katselen.

- Tuu tuu tupakkarulla, mistäs tiesit tänne tulla. Tulin pitkin Turun tietä, hämäläisten härkätietä.

LIITE 6 Oppaat

Loruja ja tuutulauluja

*Tapu tapu tallaa taivaan alla
ei ole toista (lapsen nimi) moista.
Toinen vaihtoehto on
tapu tapu kakkaraa
(vauvan nimi) pientä makkaraa.
(Ota lapsen jaloista kiinni
esimerkiksi vaipan vaihdon
yhteydessä. Laita varpaat yhteen
taputtaen ja toistaen loruja.
Lorun tahtia ja rytmiä voi
muutella leikin aikana).*

*Kainalokassia kannattelen,
kainalokassia kutittelen.
Sylissäni silitän, nenällä nenään
yletän. Maiskis. Rouskis. Nouskis!
(Kanna lasta kainalossa, kutittele
ja sylittele. "Haukkaa" lapsen
nenästä ja tee nenäsuukko).
Pulli & Bast 2011*

*Aurinko aurinko lättöjä paistaa,
hauska on auringon
lättyjä maistaa.
Kiipeän puuhun, pistelen suuhun
lopun voi heittää ukolle kuuhun.
Sitten menenkin nukkumaan,
pikkuinen masu niin pullollaan.*

*Tuu tuu tupakkarulla,
mistäs tiesit tänne tulla.
Tulin pitkin Turun tietä,
hämäläisten härkätietä.*

**“ Hauska on auringon
lättyjä maistaa „**

Vastasyntynyt vauva

opas toimivaan vuorovaikutussuhteeseen

Sisältö
Anne-Maria Hakala, Annika Huttunen,
Sosionomi (AMK)
Taitto ja kuvitus
Saku Kankaanpää, Tiina Pudas,
Graafinen muotoilu (AMK)

SeAMK

Vastasyntyneen vauvasi kehitys

harjoitteita toimivaan vuorovaikutussuhteeseen vauvasi kanssa

Vastasyntynyt vauvasi on heti valmis varhaiseen vuorovaikutukseen kanssasi. Ota vauvasi syliin ihokontaktiin, katso silmiin ja puhu hengeästi, jolloin rohkaiset vauvasi varhaiseen vuorovaikutukseen. Sinulla on herkkyys havaita vauvasi tarpeita kuten nälkää, väsymystä, läheisyyttä tai kipua, joita vauvasi viestittää itkemällä tai äännelemällä. Kontaktissa vauvasi oppii

vastaamaan takaisin sinulle katseella, hymyilemällä ja äännelemällä. Vauvallesi syntyy turvallisuudentunne kun hän kuulee puheesi, olet lähellä, koette ja jaatte yhdessä kokemuksia.

Riittävän hyvä varhainen vuorovaikutus takaa vauvallesi hyvät taidot myöhempiin ihmissuhteisiin, sosiaalisiin taitoihin ja tukee vauvasi henkistä terveyttä. Tämä mahdollistaa sinun ja vauvasi välille kiintymyssuhteen, mikä luo pohjaa hyvälle ja tasapainoiselle elämälle. Aistit, kuten näkö, kuulo ja tunto ovat tärkeässä osassa elämää pienen vauvan tulkitessa, havainnoimassa ja jäsentäessä ympäristöään. Vastasyntynyt vauvanne näkee ympärilleen ja sinut

kun olet noin 30cm päässä. Vauvan ollessa noin 3kk ikäinen pystyy hän näkemään yli 5 metrin päähän. Suurimman osan vuorokaudesta (16–18h) vauvanne nukkuu, jolloin hän kasvaa ja kehittyy luonnollisesti.

Yhteisiä touhuja vauvasi kanssa ovat vaipanvaihto, kylvytys, vauvahieronta, pukeminen, ruokailu, ulkoilu, leikki, lohdutus, satujen lukeminen, vauvajumppa ja nukkumaan laittaminen. Hoitotoimenpiteitä toteutetaan hellien, jutellen, riimitellen loruja tai laulellen rauhassa ilman kiirettä. Yhdessä touhuaminen vauvasi kanssa on hauskaa ja luo teille yhteisiä

*Rutista, rapsuta, rakasta, silitä pientä päätä.
Lähelle ota ja lämmitä –
älä suukkojasi säästä.*

*Ole tuhlari hellien sanojen,
kosketa poskea, kättä –
tuudita, helli ja hyväile,
ota syliin, pois älä päästä.*

mieleenpainuvia hetkiä. Voit hassutella vauvasi kanssa, laittamalla vaippaa vauvan kasvojen eteen ja siirtäen sitä syrjään sanoen "kukkuu" Kumarru vauvaa kohti ja sano matalalla äänellä "missä äiti/isä on?"

Vauvasi seuraa mielellään katseellaan esineitä, kuten mobilea ja helistintä, liikkuvia leluja, värikkäitä pehmoleluja. Pehmeitä kirjoja sekä tavaroita, joissa on erilaisia pintoja on kiva koskea käsillä ja varpailla. Vauvasi pitää myös touhuamisesta leikkimatolla tai pehmeällä alustalla, jolloin jalkoja ja käsiä on kiva heilutella.

Loruja ja tuutulauluja

Leivon leivon pullaa,
kelle pullan annan?
Äidille sen kannan!
Hyöritän pyöritän ympäri näin
puikin puikin piikillään.
Pistän pullan uuniin ja ahmin
pullan suukkiin!"
(Pyöritä pulla vauvan käsillä,
pistele "sormipiikillä" käsiä yhteen
vatsaan ja vie "pulla" vauvan
suuhun).

Wegloop & Spliid 2008, 108

Olka, olka, rinta, massu.
Tapu, tapu käsitassu,
polvi, polvikoukkuhassu Kruu.
Kylki, kylki, napa, massu.
Tapu, tapu käsitassu, nilkka,
nilkka, ristihassu. Kruu!
(Paijaile lapsen kehon osia tai
ohjaa lapsen käsiä vastaisen
puolen olkaan, kylkeen ja polveen.
Lopuksi jalat ristiin).
Pulli & Bast 2011

Nuku, nuku, nurmilintu,
väsy, väsy, västäräkki.
Nuku, kun minä nukutan,
väsy, kun minä väsyttän.

Tuiki tuiki tähtönen,
iltaisn sua katselen,
korkealla loistat vaan,
katsot alas maailmaan.
Tuiki tuiki tähtönen,
iltaisn sua katselen.

“ Nuku, nuku, nurmilintu,
väsy, väsy, västäräkki „

Puolivuotias vauva

opas toimivaan
vuorovaikutussuhteeseen

Sisältö
Anne-Maria Hakala, Annika Huttunen,
Sosionomi (AMK)
Taitto ja kuvitus
Saku Kankaanpää, Tiina Pudas,
Graafinen muotoilu (AMK)

SeAMK

Puolivuotias vauva

harjoitteita toimivaan vuorovaikutussuhteeseen vauvasi kanssa

Vauvasi kasvaa ja kehittyy huimaa tahtia. Kerro vauvallesi useita kertoja päivässä ympärillä olevista asioista, mitä tehdään, nähdään ja kuullaan; nyt mennään ulos, nyt vaihdetaan vaippa jne... Katsekontakti ja sinun innokkuutesi saavat vauvasi innostumaan ja joteltelemaan lisää!

*Kun on oikein pieni,
voi lentää linnun untuvalla,
nukkua orvokinlehden alla,
kun on oikein pieni.
Kun on oikein pieni,
voi keinua heinässä heiluvassa,
levätä kukassa tuoksuvassa,
kun on oikein pieni.
Kun on oikein pieni,
voi istua lumihietaleella,
liittää maailman tuulien teillä,
kun on oikein pieni.
Hannele Huovi*

Matkimisleikit, esimerkiksi voit työntää kielen ulos suusta, jolloin vauvasi matkii sinua. Voit myös vaipanvaihdon yhteydessä hassutella vauvasi kanssa, laittamalla vaippaa vauvasi kasvojen eteen ja siirtäen sitä syrjään sanoen "kukkuu" Kumarru vauvaasi kohti ja sano matalalla äänellä "missä äiti/isä on?" Vauvasi rakastaa kun yhdessä teette harjoitteita/leikkejä käyttäen loruja, ja liikutte musiikin tahdissa. Voit aloittaa tarvittaessa vauvallesi kiinteän ruoan antamisen. Apuna voit käyttää leikkiä, jolloin vauvasi kokee syömisen mieluiseksi. "Voit sanoa, viedessäsi ruokalusikkaa vauvasi suuhun täältä tulee, auto, juna, lentokone ja mopo." Palkitse vauvasi hymyllä ja kehumisella kun vauva on niellyt ruokaa.

Sotkua voi syntyä, mutta toimi rauhallisesti, sillä vauva haluaa tutkia ja käyttää eri aistejaan. Vauvasi ei sotke tahallaan ärsyttäkseen sinua, vaan se kuuluu kehitykseen.

Vauvasi oppii istumaan ilman tukea, sekä kierimään ja ryömimään etu- ja takaperin. Houkuttele vauvaasi ryömimään eteenpäin laittamalla lattialle värikkäitä leluja, joita vauvasi yrittää tavoitella. Vauvasi alkaa konttaamaan ja nousemaan tukea vasten seisomaan, josta alkaa kävelemään harjoittelu.

Voit tukea kävelemään oppimista, innostamalla vauvaasi ottamaan askelia ojentaen kätesi halattavaksi. Perässä vedettävät lelut ja työnnettävät lelut auttavat vauvaasi harjoittelussa. Pitkään vauvasi ei jaksa vielä olla seisoma-asennossa ja voi pyllähtää pyllylleen lattialle kesken harjoittelun. Lelut kiinnostavat vauvaasi ja niiden siirtäminen kädestä toiseen on mukavaa. Leluja on kiva pudottaa lattialle, jolloin nostaessasi lelun vauvalle teet tästä mukavan leikin. Lapsesi alkaa ymmärtämään syy-seuraussuhteen ja on oppinut reagoimaan sanaan ei. Kiintymyssuhde teidän välillänne alkaa vakiintua ja vauva kokee olevansa kanssasi turvassa.

Loruja

*Yks, kaks, kolme, istu isän
polvel. Äiti sanoi: Älä istu!
Isä sanoi: Istu vaan! Näin
sitä istutaan!*

*Kaksi on päätissa soutajaa,
kaksi on päätissa soutajaa.
Tahdotko kanssani
soutamaan,
aallot ne paattia heiluttaa.
(Vauva istuu sylissä,
vanhempi heijaa
puolelta toiselle).*

“Yks, kaks, kolme
istu isän polvel,”

*Harakka huttua keittää,
hännällänsä hämmentää.
Hännällänsä pyörittää.
Antaa tuolle
pojalle/tytölle x5.
Hyppää kivelle,
hyppää kannolle
ja hyppää kainaloon
(Pyöritä etusormella
toisen käden kämmeneen
ja siirry jokaiseen sormeen
vuorollaan ja lopuksi
ranteeseen, käsivarrelle
ja kainaloon).*

Vuoden ikäinen vauva

opas toimivaan
vuorovaikutussuhteeseen

Sisältö
Anne-Maria Hakala, Annika Huttunen,
Sosionomi (AMK)
Taitto ja kuvitus
Saku Kankaanpää, Tiina Pudas,
Graafinen muotoilu (AMK)

SeAMK

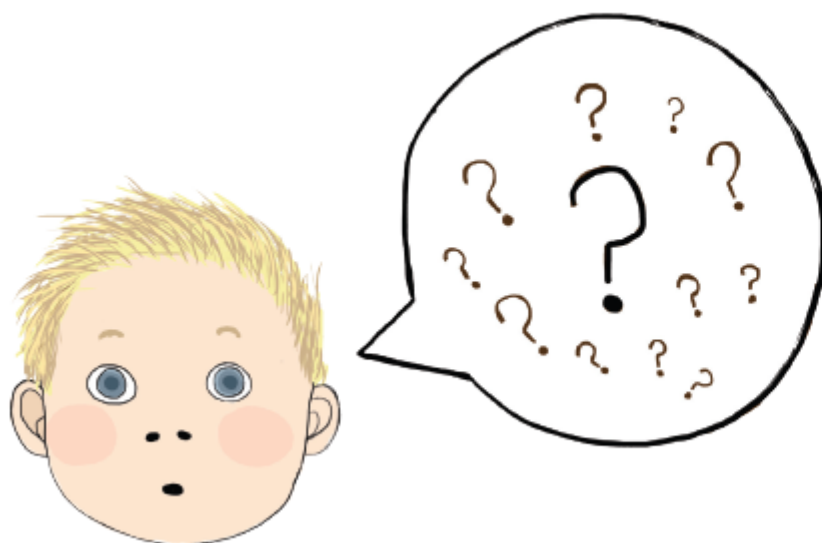

Vuodenikäisen vauvasi kehitys

harjoitteita toimivaan vuorovaikutussuhteeseen vauvasi kanssa

Lapsesi on oppinut kävelemään ja sanavarasto karttuu päivä päivältä. Uusia taitoja joita hän oppii ovat hyppiminen ja kiipeily. Lapsesi on aktiivinen touhuaja ja tutkija, joten ympäristön tulisi olla turvallinen paikka uusien taitojen harjoittamiseen. Sinä vanhempana asetat rajat lapsellesi mikä on sallittua

ja mikä ei. Lapsesi ottaa mallin sinun toiminnastasi, mikä tulee näkymään hänen tekemisissään. Potalle istumista voidaan alkaa harjoittelemaan lapsesi kehitystason mukaan, mutta älä lannistu jos se ei heti onnistu. Harjoittelua voi jatkaa myöhemmin. Mielikuvitus on tärkein väline

lapsesi kanssa touhutessa. Luova toiminta kehittyy, jolloin voitte yhdessä toteuttaa musiikkia itserakentamalla

*Kerran Sivelen
armaita kasvojasi,
poskesi pientä omenaa,
siroja, kirkkaita kulmiasi,
tukkaasi silkin ruskeaa,
nenääsi pientä ja lystikästä
– sinua ilman en elämästä
mitään saattaisi aavistaa.
Vain sinun luonasi,
rakkaani pieni,
löysin kirkkaan,
selkeän tieni,
iloni yksinkertaisen
Aale Tynni*

soittimilla, johon voi hyödyntää kotoa löytyviä arkisia tavaroita kuten kattiloita, kansia ja kauhoja.

Lapsesi on kiinnostunut mitä hänen ympärillään tapahtuu ja alkaa kysellä asioiden merkitystä. Tätä kutsutaan kyselykaudeksi. Haasta lastasi toimimaan hänen

kehitystään tukevalla tavalla, esimerkiksi palapelit, joissa lapsi saa kokeilla ensin itse oikeaa ratkaisua.

Äänekäät ja liikkuvat lelut herättävät lapsessasi mielenkiinnon. Näitä ovat pyörillä kulkevat ja pinottavat lelut, palikkalaatikko, puunuppitaulut ja sormivärit. Näihin kaikkiin tarvitaan lapsesi kokonaisvaltaista päästä varpaisiin tapahtuvaa työskentelyä. Lapsesi pitää jumppaamisesta, jolloin taaperojumppaa hyödyntämällä voitte kokea ja toteuttaa vuorovaikutusta tukevaa toimintaa. Tämä voidaan toteuttaa sinun ollessasi lattialla makuuasennossa selällään ja otat lapsesi sääriesi päälle makaamaan, käsistä kiinni pitäen ja heijaten lastasi edestakaisin ylös ja alas.

Loruja

*Taapero Tapsis
hyppää hapsis.
Syliin asti yllä,
kiinni otan kyllä.
(Hyppyä lasta kyljistä
kiinni pitäen. Heilauta lasta
ylöspäin niin, että käsiote
hetkeksi irtaoo. Ota lapsi
varmoin ottein kiinni ja
heijaa sylissä).
Pulli & Bast 2011*

*Sou sou soudetaan,
matka jatkuu vaan.
Iloiten, iloiten, iloiten, iloiten
kotisatamaan. (Istutaan vas-
takkain lattialla jalat vastak-
kain käsistä kiinni pitäen ja
samalla soudetaan).*

“Sou sou soudetaan
matka jatkuu vaan,,

*Leivon leivon leipäsiä,
makoisia suloisia.
Hiaputan, hiaputan, hiaputan,
pistelen, pistelen, pistelen,
uuniin ja suukkuun.
(Ota lapsen käsistä kiinni ja
hiero lapsen käsiä yhteen,
pistele sormenpäitä, kädet
viedään pois päin lapsesta
(uuniin) ja lopuksi kädet
viedään lapsen suuhun).*

Kaksivuotias lapsi

opas toimivaan
vuorovaikutussuhteeseen

Sisältö
Anne-Maria Hakala, Annika Huttunen,
Sosionomi (AMK)
Taitto ja kuvitus
Saku Kankaanpää, Tiina Pudas,
Graafinen muotoilu (AMK)

SeAMK

Kaksivuotiaan lapsesi kehitys

harjoitteita toimivaan vuorovaikutussuhteeseen lapsesi kanssa

Lapsesi on kasvanut kahden vuoden ikään. Sanavarasto karttuu entisestään ja lapsesi muodostaa parin sanan lauseita. Lapsesi osaa luokitella ja vertailla, esimerkiksi koira kuuluu eläimiin, sekä kumpi on isompi hiiri vai kissa. Lapsesi haluaa osallistua kanssasi kodinaskareisiin, kuten siivoamiseen, lakaisemiseen ja leipomiseen. Yhdessä lapsesi kanssa leikkiminen, puuhaileminen ja seurusteleminen vahvistavat teidän yhteistä varhaista vuorovaikutustanne, sekä antaa teille yhdessä kokemisen nautintoja.

Kiintymyssuhteenne alkaa vakiintua, joka näkyy esimerkiksi lapsesi kykynä ottaa sinusta etäisyyttä,

mutta hän palaa pian tarkistamaan leikin lomassa, että olet paikalla. Leikki alkaa täyttää lapsesi päiviä, joka on tärkeää hänen kehittymisen kannalta. Lapsesi ei kykene vielä vastavuoroiseen leikkiin toisen lapsen kanssa. Perheen elämäntilanne voi muuttua, kun

*Pienet jalat tepsuttaa,
käsi pieni kurkottaa.
Ääni soma hunajainen,
hymy hellä mansikkainen.
Olet aina aurinkoinen
pieni hymysuu.*

lapsesi aloittaa tässä vaiheessa päivähoiton, joka siirtää lapsesi kiinnostusta kodin ulkopuoliseen elämään. Lapsesi oma tahto alkaa lisääntyä, jolloin kaksivuotiaastasi tulee hetkessä kiukkuava,

tulta ja tappuraa omaava kaksivuotias, tässä vaiheessa sinun vanhempana tulisi asettaa lapsesi rajat, jotka helpottavat arjessa elämistä. Lapsellesi alkaa kehittyä tunteita, ylpeys, empatia, häpeä, mustasukkaisuus ja syyllisyys, joita sinä voit vanhempana tukea varhaisen vuorovaikutuksen avulla.

Turvallisuuden tunne nousee lapsellesi tärkeäksi osaksi elämää, sillä hänen mielikuvitusmaailmansa vilkastuu ja hän voi nähdä painajaisunia sekä kokea erilaisia pelkoja. Tässä tärkeää on sinun läsnäolosi sekä tapasi rauhoitella lastasi.

Mukavaa tekemistä lapsesi kanssa ovat palapelien kokoaminen, esineiden lajittelu koon, muodon ja värien mukaan. Sinun kannattaa tukea lastasi kädentaitojen kehittämiseen, esimerkiksi maalaamalla sormiväreillä ja piirtämällä

vahaliiduilla lapsesi kanssa. Sisätiloissa voit leikkiä lapsesi kanssa piiloleikkiä, rakentaa majan tynnyistä ja peitoista. Lapsesi nauttii yhdessäolosta, voitte hassutella, kutitella ja halailla yhdessä, tämä on parhainta varhaista vuorovaikutusta. Ulkona voitte yhdessä puhallella saippuakuplia, mikä edesauttaa puheen muodostumista, lisäksi lapsesi pitää liikkuvista leluista, kuten potkuautolla ajamisesta, joka kehittää lapsesi motoriikkaa. Lapsesi viihtyy luonnossa, joten sinun kannattaa tehdä lapsesi kanssa kävelyretkiä ja jutella lapsellesi näkemistänne asioista.

Loruja

Köro köro kirkkoon,
papin muurin penkkiin,
ruskealla ruunalla,
valkoisella varsalla,
kirjavalla kissalla,
kolipäällä koiralla,
pikipäällä pässillä,
loukipäällä lampaalla.
Young 2008, 114

Kolme varista, istui aidalla,
silivati seilaa, silivati seilaa,
yksi lensi pois.
Toista sama kolme kertaa
vähentäen variksia.
Ei yhtään varista,
istu aidalla,
silivati seilaa, silivati seilaa,
kaikki lensi pois!

Harakka huttua keittää,
hännällänsä hämmentää.
Hännällänsä pyörittää.
Antaa tuolle
pojalle/tytölle x5.
Hyppää kivelte,
hyppää kannolle
ja hyppää kainaloon
(Pyöritä etusormella toisen
käden kämmeneen ja
siirry jokaiseen sormeen
vuorollaan ja lopuksi
ranteeseen, käsivarrelle
ja kainaloon).

“ Pikipäällä pässillä
loukipäällä lampaalla „

Kolmevuotias lapsi

opas toimivaan
vuorovaikutussuhteeseen

Sisältö
Anne-Maria Hakala, Annika Huttunen,
Sosionomi (AMK)
Taitto ja kuvitus
Saku Kankaanpää, Tiina Pudas,
Graafinen muotoilu (AMK)

SeAMK

Kolmevuotiaan lapsesi kehitys

harjoitteita toimivaan vuorovaikutussuhteeseen lapsesi kanssa

Lapsesi kehitys on yksilöllistä, jotkut lapset osaavat jo puhua selkeästi tullessaan kolmen vuoden ikään. Sinun ei kannata huolestua jos lapsesi ei vielä tuota puhetta, tai jos viivettä näkyy kädentaidoissa tai liikkumisessa. Kehitys tapahtuu pienin askelin ja yksilöllisesti. Neuvolan työntekijät osaavat auttaa sinua, jos mieltäsi askarruttaa jokin asia. Lapsesi osaa leikkiä rinnakkaisleikkiä toisen kanssa. Hän hallitsee esineiden luokittelun koon, muodon ja värien mukaan. Pukeutuminen onnistuu itsenäisesti mutta sinä voit olla tarvittaessa auttamassa pukemistilanteissa. Pottailamisen harjoittelu tuottaa tulosta ja se onnistuu monella lapsella tässä vaiheessa. Lapsi tunnistaa

oman nimensä ja osaa kertoa kuinka vanha hän on. Liikkuminen ja leikki ovat lapsellesi luontainen tapa toimia, jota voit kannustaa tekemällä esteradan tai tanssia

musiikin tahtiin. Kolmipyörällä ajaminen on hauskaa ja kehittää lapsesi lihaksistoa ja koordinaatiota sekä tasapainoa.

Puuha joita voitte tehdä yhdessä, ovat piirtäminen ja palapelien tekeminen, sillä lapsesi tykkää jäljentää sinun tekemiäsi kuvia. Lasten sadut ja tarinat kiehtovat lastasi ja opettavat lapsellesi sanavarastoa. Ulkona voitte olla hiekkalaatikolla tehden hiekkakakkuja ja leikkien hiekkaleluilla. Hyppiminen ja kiipeäminen kiipeilytelineessä ovat lapsellesi mieluista puuhaa. Metsikössä liikkuminen, tutkiminen ja retkeily tuottavat lapsellesi ja sinulle elämyksiä. Yhdessä ulkoileminen

virkistää mieltä sekä virkistää lapsesi ruokahalua. Yhdessä tekeminen vahvistaa varhaista vuorovaikutusta lapsesi ja sinun välillä. Yhteinen tekeminen ja oleminen tuottavat nautintoa ja muistoja elämäne varrelle.

*Lapsi, joka saa hellyyttä, oppii rakastamaan.
Lapsi, jota rohkaistaan, oppii luottamaan itseensä.
Lapsi, jota kiitetään, oppii olemaan kiitollinen.
Lapsi, joka näkee annettavan omasta muille, oppii olemaan huomaavainen.
Lapsi, joka saa tietoa, oppii tuntemaan viisauden.
Lapsi, joka elää onnellisena, löytää rakkauden.
Ronald Russell*